

T. C.
FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TARİH PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TERBİYE DERGİSİ VE EĞİTİMDE YENİDEN YAPILANMA
SÜRECİ

HAVVA YILMAZ NURCAN
160121023

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. NURDAN ŞAFAK

İSTANBUL 2019

T. C.
FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TARİH PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TERBİYE DERGİSİ VE EĞİTİMDE YENİDEN YAPILANMA
SÜRECİ

HAVVA YILMAZ NURCAN
160121023

DÜZELTİLMİŞ TEZ

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. NURDAN ŞAFAK

İSTANBUL 2019

TEZ ONAY SAYFASI

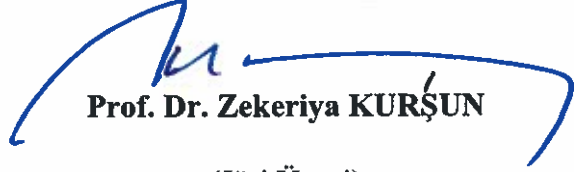
FSMVÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Tarih yüksek lisans 160121023 numaralı öğrencisi Havva Yılmaz Nurcan'ın ilgili yönetmeliklerin belirlediği tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “Terbiye Dergisi ve Eğitimde Yeniden Yapılanma Süreci” başlıklı tezi aşağıda imzaları olan jüri tarafından 23.09.2019 tarihinde oy birliği ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Nurdan ŞAFAK

(Jüri Başkanı-Danışman)

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Prof. Dr. Zekeriya KURŞUN

(Jüri Üyesi)

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Emine TONTA AK

(Jüri Üyesi)

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe AKSU

(Jüri Üyesi)

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığımı beyan ederim.

Havva YILMAZ NURCAN

İmza

DÜZELTME METNİ

1. Birinci sınavda ders müfredatına katkılar bölümü beş ders konusunu içerirken, ikinci sınavda bu sayı dokuza çıkarılmıştır.
2. İkinci sınavda tezin II. bölümü genişletilmiş ve “siyasi düşünceye katkılar” başlığı eklenmiştir.
3. İkinci sınavda tezin sonuç kısmı genişletilmiş ve fihrist yeniden düzenlenmiştir.

TERBİYE DERGİSİ VE EĞİTİMDE YENİDEN YAPILANMA SÜRECİ

ÖZET

Bu çalışmada erken Cumhuriyet döneminde yayımlanmış olan *Terbiye Dergisi* tetkik edilerek dönemin eğitim anlayışı ve Osmanlı İmparatorluğu'ndan Cumhuriyet'e geçişte eğitimde gerçekleştirilen yeniden yapılanma süreci incelenmiştir. Tez giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde kısmen Osmanlı İmparatorluğu'nun eğitim sistemine değinilmiş ve basın tarihine ana hatlarıyla yer verilmiştir. Birinci bölüm; *Terbiye* dergisinin teknik özelliklerini, muhtevasını ve yazar kadrosunun biyografilerini içermektedir. İkinci bölümde; Derginin dönemin eğitim politikalarına ve ders müfredatına katkıları yer almaktadır. Üçüncü bölümde ise derginin yeni eğitim sistemine ve pedagojiye sağladığı katkılar bulunmaktadır.

Basın ve eğitim, geçmişten günümüze siyasi iradenin ideolojisini yaymak ve ihtiyaç duyduğu vatandaş figürünü inşa etmek için başvurduğu bir vasıta olmuştur. Bu çalışmada erken Cumhuriyet döneminde eğitime yüklenen misyon incelenmiş ve elde edilen bulgular ile eğitim tarihi çalışmalarına katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Terbiye, Erken Cumhuriyet Dönemi, Pedagoji

TERBİYE MAGAZINE AND RESTRUCTURING PROCESS IN EDUCATION

ABSTRACT

In this study, the concepts of education and the reconstruction process of education are examined during the transition from Ottoman Empire to Republic by analyzing Terbiye magazine. The thesis consists of an introduction and three chapters. In introduction, the educational system of Ottoman Empire is partly mentioned and the history of press is outlined. First chapter consists of the technical features, the content, and the biographies of the authors of Terbiye Magazine. In second chapter, magazine's contributions to the new education policies and curriculum are examined. In third chapter, magazine's contributions to the new education system and pedagogy are presented.

Media has always been a tool to spread the ideology of the political authority and to construct the citizen profile it needs. In this study, the mission ascribed to the education during the early Republican period is examined and, by the findings of this study contribution to the history of education is aimed.

Keywords: Education, Terbiye, Early Republican Period, Pedagogy

ÖNSÖZ

Erken Cumhuriyet dönemi tarihi alanında yapılan çalışmalar yakın bir geçmiş olmasına rağmen istenilen seviyeye ulaşamamıştır. İlk yapılan çalışmalar ise genellikle objektiflikten uzak, savunmacı bir yaklaşımla ele alınmıştır. Özellikle eğitim tarihinde bu duruma daha sık rastlanmaktadır. İdeolojik tartışmaların eğitim tarihi araştırmalarını sınırladığı dönemler geride kaldığı vakit bu alanda çok daha kapsamlı çalışmalar yapılacağı muhakkaktır. Erken Cumhuriyet döneminde eğitim tarihine yönelik yayımlanmış olan en önemli eserler; Nafi Atuf Kansu'nun *Fenn-i Terbiye Tarihi* (1918), Halil Fikret Kanad'ın *Terbiye ve Tedris Tarihi* (1926), Hıfzırrahman Raşit Öymen'in *Doğulu ve Batılı Yönleriyle Eğitim Tarihi* (1969) adlı eserleridir.

Çalıştığımız dönemde eğitime yüklenen vazife, yeni kurulmuş olan devlete yeni bir toplum inşa etmek ve devletin ideolojisini yeni nesillere aktarmak suretiyle korunmasını temin etmek olmuştur. Bu noktada en mühim vazifenin bizatihi öğretmenlere verildiği bilinmektedir. *Terbiye Dergisi* bu amaçla dönemin yarı resmi öğretmen dergisi olarak tasarlanmıştır. Dergide öğretmenlerin mesleki gelişimlerine katkı sağlayacak çok sayıda pedagoji makaleleri olduğu gibi, siyasi ve sosyal konuları içeren yazılar da bulunmaktadır.

Bu çalışmada derginin bütün nüshaları incelenerek dönemin eğitim çalışmalarına sunduğu katkılar ve eğitimde yaşanan köklü değişimler ele alınmıştır. Ayrıca eğitimde yaşanan sorunların günümüz eğitim sistemine yansımaları da müşahade edilmiştir.

Çalışmam esnasında bilgi ve tecrübeleriyle bana yol gösteren değerli hocalarım Prof. Dr. Zekeriya Kurşun'a ve danışmanım Nurdan Şafak'a, bu süreçte manevi destekleri hiç esirgemeyen sevgili aileme ve kıymetli dostum Gülay Nurcan'a en içten saygı ve şükranlarımı sunarım.

Havva Yılmaz Nurcan

İstanbul 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
KISALTMALAR	viii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	17
1.BİR EĞİTİM DERGİSİ OLARAK TERBİYE	17
1.1. TEKNİK ÖZELLİKLERİ	18
1.2. İÇERİK YÖNÜNDE ÖZELLİKLERİ	19
1.2.1.Cihan Maârifine Bir Nazar	25
1.2.2. Kitâbiyât	27
1.2.3. Dünyadaki Yeni Okul Modelleri	27
1.2.4. Ünlü Pedagogların Ekolleri	32
1.3. YAZAR KADROSU VE BAZI YAZARLARIN KISA BİYOGRAFİLERİ	38
1.3.1 İhsan Sungu	38
1.3.2.Nafi Atuf Kansu.....	40
1.3.3.Ali Haydar Taner	41
1.3.4.Hıfzırrahman Raşit Öymen.....	41
1.3.5.Sadrettin Celal Antel.....	42
1.3.6.Halil Fikret Kanad	43
1.3.7.İsmail Hakkı Tonguç	44
İKİNCİ BÖLÜM	46
2.TERBİYE DERGİSİNİN FİHRİSTİ VE ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ EĞİTİM POLİTİKALARINA KATKILARI	46
2.1. FİHRİST	46

2.2. DÖNEMİN EĞİTİM POLİTİKALARINA BİR BAKIŞ	63
2.3. DÖNEMİN EĞİTİM ANLAYIŞININ FİKRİ TEMELLERİ	68
2.4. DÖNEMİN EĞİTİM POLİTİKALARINA KATKILARI.....	69
2.5. DÖNEMİN SİYASİ DÜŞÜNÇESİNE KATKILARI.....	75
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	79
3. TERBİYE DERGISİNİN EĞİTİME KATKILARI	79
3.1. YENİ EĞİTİM SİSTEMİNE KATKILARI.....	79
3.2. PEDAGOJİYE KATKILARI.....	81
3.3. DÖNEMİN DERS MÜFREDATINA KATKILARI.....	86
3.3.1. Riyaziye	86
3.3.2. Fizik	88
3.3.3. Musiki	91
3.3.4. Beden Terbiyesi	91
3.3.5. Fen Bilgisi.....	92
3.3.6.Coğrafya	95
3.3.7.Tarih.....	98
3.3.8. Ahlak.....	102
3.3.9.Türkçe	106
SONUÇ.....	115
KAYNAKÇA	118
EKLER.....	123

KISALTMALAR

a.g.m.	Adı geçen makale
a.g.e.	Adı geçen eser Yazara ait son zikredilen yer
bkz.	Bakınız
C.	Cilt
ev.	Çeviren
t.y.	Basım tarihi yok
y.y.	Basım yeri yok
İTÜ	İstanbul Teknik Üniversitesi
TDV	Türkiye Diyanet Ansiklopedisi

GİRİŞ

1. OSMANLI'DA EĞİTİM VE BASIN

Eğitim, asırlar boyunca kültürün gelecek nesillere intikalini sağlayan bir vasıta görevi görmüştür. Toplumların ve devletlerin ihtiyaçları doğrultusunda sürekli değişim geçiren ve kurumsallaşan eğitim mefhumu, bilimsel gelişmeler ve uzmanlaşmanın artmasıyla bir bilim dalı olarak kabul edilmiş ve toplum üzerinde hayati bir rol üstlenmiştir. Çünkü her toplum istikbalini iyi eğitilmiş bir nesil yetiştirerek koruyabilmektedir.

Eğitim alanında neşredilmiş olan süreli yayınlar, eğitim tarihinin serencâmına ışık tutan en elverişli materyallerdir. Bu materyaller araştırılan dönemin önde gelen eğitimcileri tarafından neşredilmişse bir kat daha önem arz eder. Çünkü araştırmacıya dönemin eğitim anlayışı, ders müfredatı ve eğitime yüklenen misyonla ilgili kıymetli bilgiler sunar. Tez konumuz olan *Terbiye Dergisi*, dönemin Millî Eğitim Bakanlığı tarafından öğretmenlere rehber olması gayesiyle ve anılan dönemin eğitim politikalarına yön veren isimler tarafından neşredilmiş olması hasebiyle sözü edilen bilgileri bünyesinde bulundurmaktadır.

Cumhuriyet devrimlerinin en yoğun olduğu dönemde neşredilmiş olması *Terbiye Dergisi*'ni ayrıca kuvvetli bir dönüşümün tanığı kılmıştır. Bu çalışmanın amacı *Terbiye Dergisi* zemininde erken Cumhuriyet dönemiyle birlikte Osmanlı eğitim sisteminden nasıl bir kopuşun yaşandığını ve yeni rejimin nasıl bir eğitim sistemi kurguladığını mercek altına almaktır. Araştırmamızda derginin Atatürk Kitaplığı'ndan temin ettiğimiz 36 nüshası kullanılmıştır. *Terbiye Dergisi* ile ilgili müstakil bir çalışma bulunmamakla birlikte Tahir Meran'ın *Tedrisat Mecmuası*, *Terbiye*, *Terbiye Mecmuası*, *Yeni Mektep Dergilerindeki Türkçe Eğitimi ile İlgili Makalelerin*

Değerlendirmesi adlı yüksek lisans tezinde *Terbiye* Dergisinin ilk on sayısındaki Türkçe eğitimi ile ilgili makaleler tetkik edilmiştir.

Osmanlı'da Eğitim

Osmanlı'da talim ve terbiye terimleriyle tarif edilen eğitim ve öğretim faaliyetleri Selçuklu Devleti'nde olduğu gibi dini bir mahiyete sahip olmuştur. Eğitim kurumları ise vakıflar tarafından kurulmuş olan sıbyan mektepleri ile medreseler, devlet kademelerine bürokrat yetiştiren saray okulu Enderun ve azınlık okullarından müteşekkildir. Tekke ve zaviyeler de Osmanlı eğitim müesseseleri arasında önemli kurumlar olarak gösterilmektedir.

Osmanlı klasik döneminin en önemli eğitim kurumlarının başında İslami eğitim sisteminin de temel kurumu¹ olan medreseler gelmektedir. Osmanlı döneminde sıbyan mektebinden sonraki kademe olan ortaokul, lise, yüksekokul ve üniversite eğitimine denk eğitim vermiş olan medreseler, İslami kimliğinden ötürü yalnız Müslümanlara hizmet veren bir kurum olmuştur.² Dönemin en ünlü medreseleri Fatih Sultan Mehmet zamanında kurulan “Sahn-ı Seman Medreseleri” ve Kanuni Sultan Süleyman zamanında kurulan “Süleymaniye Medreseleri” dir. Bu sultanlar döneminde gücünün zirvesinde bulunan Osmanlı Devleti; siyasi, teknik ve askerî açıdan Batı Avrupa'ya karşı üstünlük kurabilmiştir. Fakat, XV. asrın sonlarına doğru Avrupa'da yaşanan gelişmeler tüm dengelerin bozulmasına yol açmış ve üstünlüğün batıya geçmesine zemin hazırlamıştır. Bu gelişmelerin ilki ve en önemlisi coğrafi keşiflerin başlaması ve ticaretin Akdeniz'den okyanuslara taşınmasıdır. Keşiflerle birlikte Avrupa'da sömürge imparatorlukları kurulmuş, sermaye artışı yaşanmış ve merkezi krallıklar güçlerini artırmıştır. Yaşanan gelişmeler Rönesans ve Reform hareketlerini beraberinde getirmiş ve Avrupa'da köklü dönüşümlere yol açmıştır. Sömürgelerden ve köle ticaretinden elde edilen gelirlerle sanata, bilime ve tekniğe yatırım yapan Batı medeniyetinin, hızlı bir şekilde sanayisini geliştirerek pazar arayışına girdiği bilinmektedir. Kendisini Doğu'nun karşısında konumlandırarak yeni bir kimlik inşa

¹ Mehmet İspirli, “Medrese”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 28, Ankara 2003, s.327

² *A. g. e.*, s.327.

eden Batı medeniyeti, başta Osmanlı olmak üzere diğer ülke ve medeniyetlere üstünlüğünü kabul ettirmek ve fikirlerini yaymak için hevesli bir tutum sergilemiştir.

Batı Avrupa’da meydana gelen gelişmelerden olumsuz etkilenen Osmanlı Devleti, 17. yüzyılda yapılan savaşlardan alınan mağlubiyetler ve yaşanan toprak kayıpları nedeniyle Batı’nın askeri üstünlüğünü kabul etmiş ve askerî eğitimin modernizasyonunu İmparatorluğun bekâsı açısından gerekli görmüştür. 18. yüzyıla gelindiğinde Batıdan askeri uzmanlar ve öğretmenler getirilmiş, klasik Osmanlı eğitim kurumlarının yanında Batı tarzı eğitim veren yeni askeri okullar da eğitim sistemine dahil edilmiştir. Bu bağlamda ilk modern okul Sultan I. Mahmut döneminde açılan Hendesehâne olmuş, 1731’de Fransız Kont De Bonneval’in kurduğu Humbaracı Ocağı onu takip etmiştir. Kont De Bonneval Osmanlı ülkesine geldikten sonra ihtida ederek Ahmet adını almış ve Humbaracı Ahmet Paşa olarak anılmaya başlamıştır. Ahmet Paşa, Türk ordusunun batılı ordular ile başa çıkabilmesi için onların metotlarını bilmesi ve silahlarına sahip olması gerektiğini savunmuş, bu minvalde pek çok rapor hazırlayarak devlet adamlarına sunmuştur.³

Askeri eğitimin modernleşmesi sürecinde en önemli gelişmelerden biri 1776 yılında ilk askeri deniz okulu olan Mühendishane-i Bahri-i Hümayun’un açılmasıdır. Rus donanmasının 1770 yılında Çeşme limanındaki Osmanlı donanmasını bir baskınla yakması mezkûr okulun açılmasında etkili olmuştur.⁴ Humrabaracı Ahmet Paşa’nın vefatından sonra Osmanlı’nın hizmetine giren Macar asıllı Baron De Tott, Mühendishane-i Bahr-i Hümayun’da Avrupa usulüne uygun olarak topçu subayı yetiştirmiş ve Osmanlı ordusunun batılı bir çehre kazanması için gayret sarf etmiştir.⁵

Sultan III. Selim döneminde modernleşme alanında önemli gelişmeler yaşanmış, askeri kara okulu Mühendishane-i Berri-i Hümayun devletin ikinci mühendishanesi olarak bu dönemde eğitime başlamıştır. Okulun amacına 1795 / 1210 tarihli kanunnamesinde şöyle değinilmiştir: *Hasköy’de ve Tersane-i Âmire’de bundan önce kurulmuş olan Mühendishane-i Hümayun’larda deniz ve karaya ait fen bilimlerinden geometri, hesap ve coğrafya bilimlerinin yayılması devletçe çok önemli ve gerekli olan*

³ Enver Ziya Karal, **Büyük Osmanlı Tarihi**, ISNB 975-314-026-6, s.57.

⁴ Yahya Akyüz, **Türk Eğitim Tarihi**, İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1977, s.125.

⁵ Karal, **a. g. e.**, s.58.

*harp sanayinin öğrenilmesi, öğretilmesi ve uygulanması yüksek irade'ce uygun görülmüştür.*⁶ Kanunnameye yer alan bu bilgilerden de anlaşılacağı üzere Osmanlı eğitiminde ilk modernleşme hamleleri keyfietten değil zaruretten ortaya çıkmıştır.

III. Selim'den sonra tahta geçen II. Mahmud döneminin en önemli gelişmesi Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasıdır. Yenilikler karşısında engel teşkil eden, çıkardığı isyan ve darbelerle devleti zor durumda bırakan Yeniçeri Ocağı 1826 yılında lağvedilmiş ve bu hadiseye tarihte *Vak'a-i Hayriyye* denilmiştir. Bu dönemde gerçekleştirilen modernleşme hamleleri askeri alanla sınırlı kalmayarak, toplumu kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Eğitim bağlamında ise önemli bir adım olan ilköğretimin zorunlu hale getirilmesi, II. Mahmud'un 1824 tarihli fermanıyla hayata geçirilmek istenmiş, fakat fiiliyata geçilmesi Tanzimat dönemine kalmıştır.⁷ Anılan dönemde faaliyete geçen en önemli eğitim kurumları, 1827 yılında kurulan *Tibhane-i Âmire* ve 1834' de kurulan *Mekteb-i Fünûn-ı Harbiye*'dir.

Modernleşme hamlelerinin kapsamlı hale geldiği Tanzimat döneminde, eğitimin devleti kurtaracak yegâne yol olduğu düşünülmüştür. Örgün eğitime yönelik çalışmalar, eğitimin kademeli hale getirilmesi, mesleki ve teknik eğitim kurumlarının oluşturulması, öğretmen okulları ve kızların eğitimine yönelik çalışmalar bu dönemde gerçekleştirilmiş faaliyetlerdir.⁸ Yine bu dönemde ilk defa eğitim ve öğretim faaliyetleriyle ilgili bütün işleri tek sistem dâhilinde toplayan bir nizamname yayımlanmıştır: 1 Eylül 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi.⁹ Bu nizamname ile Osmanlı'da eğitim çalışmaları tek elden yürütülmeye çalışılmış ve düzenli bir seyir izlemiştir. Selçuk Akşin Somel'e göre geç Tanzimat döneminde İmparatorluğun ve Türkiye Cumhuriyeti'nin devlet seçkinleri ve entelektüellerini yetiştirme fonksiyonu gören üç önemli eğitim kurumu faaliyete geçmiştir. Bu kurumlardan ilki; 1859'da kurulan ve ilk sivil yüksekokul olan *Mekteb-i Mülkiye-i Şahane*, ikincisi 1868'de kurulan Müslüman ve gayrimüslim tebaanın birlikte ilk defa

⁶ Kazım Çeçen-Celal Şengör, **Mühendishane-i Berri-i Hümayun'un 1795 Tarihli Kanunnamesi**, İTÜ Bilim ve Teknoloji Tarihi Araştırmaları Merkezi Yay., İstanbul, 1988, s.29.

⁷ Akyüz, **a. g. e.**, s.130.

⁸ Akyüz, **a. g. e.**, s.138.

⁹ Osman Kafadar, **Türk Eğitim Düşüncesinde Batılılaşma**, Vadi Yayınları, İstanbul 2006, s.123.

eğitim göreceği *Mekteb-i Sultani*, cncs ise 1873’ de yoksul Müslümanların eğitim görmesi amacıyla kurulan *Dariafaka*’ dır.¹⁰

Batılılaşma hareketlerini devlet politikasına dntren Tanzimat Fermanı’na getirilen eleştirilerin başında, dini esaslara dayalı bir toplum yapısının Batı dncesine göre yeniden killendirilmesi ve yeni yaşam tarzındaki değişikliklerin ortaya çıkardığı tezatlıklar gösterilmektedir.¹¹ Ayrıca yeni eğitim anlayışının yaygınlaşmaya baladığı ülkede pozitivist ve materyalist grlerin yayılması kafa karışıklığına yol açmış ve medrese mektep ikiliği ba göstermiş,¹² bunun sonucunda da iki farklı nesil ortaya çıkmıştır. *Buhranlarımız* adlı risalesinde bu konuya değinen Said Halim Paşa’ya göre bu dönem bir yanda Batı menşeli her şeyi caiz gören bir aydın sınıfı, diğer yanda ise her yeniliğe karşı sert bir tavır takınan halk ve diğer aydın sınıftan oluşmaktaydı. Çocukların gç ve yeterlilik kazanması için tek çözüm olarak görülen pozitif bilimlere dayalı yeni eğitim sisteminin kurulması sırasında bilgi ile ahlakın, eğitim ile öğretimin farklı şeyler olduğu anlaılamamıştı. Bu yüzden modern batı zihniyetinin ilkelerine uygun olarak düzenlenen yeni eğitim kurumları, kısır bir temsil ve kuru bir taklitten öteye geçemedi.¹³ Yapılan modernleşme hamleleriyle devletin bekası ve toplum birliğinin sağlanması amaçlanırken, bilakis bu hamleler toplumda hızlı bir zlmeye yol açtı.

II. Abdülhamid döneminde eğitime yüklenen misyon, Tanzimat döneminin “Osmanlıcılık” idealine bağlı ve padişaha sadık bir tebaa inşa etmek olmuştur. Bu dönemde ortaöğretim yaygınlatırılmış, sanat ve meslek okulları açılmış, okullardaki din ve ahlak derslerinin saatleri artırılmış, öğretmenliğin mesleklemesine yönelik düzenlemeler yapılmıştır. ¹⁴ *Mekteb-i Hukuk-ı ahane*, *Sanayi-i Nefise Mektebi* ve *Hendese-i Mülkiye Mektebi* bu dönemde açılan eğitim kurumlarının başında gelmektedir.

¹⁰ Selçuk Akin Somel, **Osmanlı’da Eğitimin Modernleşmesi (1839- 1908)**, İletişim Yayınları, İstanbul 2010, s.77.

¹¹Kafadar, **a. g. e.**, s.115

¹² Necdet Sakaoğlu, **Türkiye Eğitim Tarihi**, Alfa Yayınları, İstanbul 2018. s. 142.

¹³ Said Halim Paa, **Buhranlarımız**, Tercüman Gazetesi, İstanbul, [t. y], s.171

¹⁴ Akyüz, **a. g. e.**, s.196.

II. Meşrutiyet döneminde ise yaşanan savaşlar eğitim çalışmalarının aksamasına yol açmıştır. Bu dönem okul öncesi eğitim için adımlar atılmış, Medreselerin ıslahı için teşebbüslere girişilmiş, öğretmenlerin yetiştirilmesi için yeni düzenlemelere gidilmiştir.¹⁵

Osmanlı'da Basın

Matbaacılık sisteminin ilk olarak M.S. 2. yüzyılda Çin'de kullanıldığı, oradan Kore, Japonya ve Uygur Türklerine kadar yayıldığı bilinmektedir. Fakat matbaa tekniği Asya'da yeterince gelişme imkânı bulamamış, en yüksek aşamaya 15. asırda Rönesans ile Avrupa'da ulaşmıştır.¹⁶

İstanbul'un fethedildiği yıllarda Yahudi, Rum ve Ermeni halklarının matbaayı kullandıkları bilinmekle birlikte Osmanlı ülkesinde ilk matbaa 1492 yılında Endülüs göçmeni Yahudiler tarafından kurulmuştur.¹⁷ Endülüslü Yahudilere kendi dillerinde ve ecnebi dillerde basım yapmaları izni verilmiş fakat Türk ve Arap lisanında basım yapmaları yasaklanmıştır.¹⁸ Azınlıkların ve Avrupalı sefaretlerin matbaayı aktif bir şekilde kullanmalarına karşın ilk Türk matbaası III. Ahmet döneminde İbrahim Müteferrika tarafından 1727'de kurulmuştur. Dini yayınlar basmaması şartıyla izin verilen matbaanın adı *Dâr'üt- Tıbâ'at-ül-Âmire* olmakla birlikte, halk arasında Basmahane¹⁹ adıyla anılmıştır.

Matbaanın 1440 yılında icat edilmesinden yaklaşık 300 yıl sonra Osmanlılar tarafından kabul edilmiş olması karşısında muhtelif görüşler öne sürülmüştür. Kimi aydınlar bu durumu Osmanlı'nın Batı karşısında geri kalmış olmasına yorarken kimileri de hattatların işinden olmaması için bu gecikmenin yaşandığı tezini savunmuştur. Öne çıkan diğer iki görüş ise dini taassup ve okuma oranlarının ülkede düşük olmasıdır.

¹⁵ Akyüz, a. g. e, s.229.

¹⁶ Orhan Koloğlu, **Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi**, Pozitif Yayınları, İstanbul 2006, s.12.

¹⁷ F. Süreyya Oral, **Türk Basın Tarihi (1728-1922)**, Ankara 1968. s.42.

¹⁸ A. g. e, s.43.

¹⁹ M. Nuri İnuğur, **Basın ve Yayın Tarihi**, Çağlayan Kitapevi, İstanbul 1982, s.154.

Osmanlı'da kitapların yazımı, süslenmesi ve ciltlenmesi özel işçilik gerektiren bir sektördür ve maddi olarak oldukça külfetlidir. Bu açıdan bakıldığında kitaba olan ilgi sosyo-ekonomik durumu yüksek olan dar bir zümreyle sınırlı kalmıştır.²⁰ Arz talep dengesinin sağlanamamış olması ve teknik yetersizlikler yaşanan gecikmenin en önemli sebepleri olarak gösterilebilir.

Osmanlı'da ilk gazete Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa tarafından 1828 yılında Mısır'da çıkarılan *Vekayi-i Mısriyye* (Arapça-Türkçe) olmuştur. Mehmet Ali Paşa'nın Mısır'da başlattığı reform faaliyetlerini yakından izleyen Sultan II. Mahmud, Payitahtta ıslahat meclislerinin toplanmasını istemiş ve bu mecliste ortaya çıkan hükümetin bir gazete çıkarması fikrini benimseyerek gerekli izni vermiştir. Böylelikle adını bizzat II. Mahmud'un vermiş olduğu *Takvim-i Vekayi*²¹ ilk Türkçe gazete olarak 1831 yılında yayın hayatına başlamıştır. Devletin resmi yayın organı hüviyetinde yayın yapmış olan *Takvim-i Vekayi* gazetesini *Ceride-i Havadis* ve *Tasvir-i Efkâr* gazeteleri takip etmiştir.

Tanzimat ve I. Meşrutiyet Dönemlerinde Basın

Bu dönemlerde basın kamuoyu oluşturmaya başlamış ve süreli yayınların sayısında artış yaşanmıştır. Tanzimat Fermanı'nın ilanına kadar basın üzerindeki kontrolünü sürdüren Osmanlı'da 1841 yılından sonra yabancı matbaalar ve gazetelerin de artmasıyla yeni önlemler almak ihtiyacı hasıl olmuş ve yaşanan problemler hukuki birtakım düzenlemeler yapılmasını zorunlu kılmıştır.

İlk olarak ruhsatsız yayın yapan matbaaların tespit edilmesi üzerine 1857 yılında *Matbaalar Nizamnamesi* yürürlüğe konulmuş, bu kanunla matbaa açmanın gerekli izinleri almak suretiyle mümkün olacağı tekrar ilan edilerek yapılacak yayınların henüz basılmadan sansüre tabii tutulması hükme bağlanmıştır.²² 1858 tarihinde hazırlanan ceza kanunu ile asılsız ithamlar, adaba mugayir yayınlar ve Osmanlı tebaası olan milletler aleyhinde yapılacak yayınlara çeşitli cezalar getirilmiştir.²³

²⁰ Alpay Kabacalı, **Başlangıcından Günümüze Türkiye'de Matbaa Basın ve Yayın**, Literatür Yayıncılık, İstanbul 2000. s.5.

²¹ A. g. e, s.173.

²² İnüç, a. g. e, s.200.

²³ Koloğlu, a. g. e, s.59.

1864 yılında çıkarılan Matbuat Nizamnâmesi, ön sansürü kaldırarak Osmanlı basın sistemini gelişmiş ülkelerin seviyesine getiren bir düzenlemedir. Basın suçlarının yargılanması için özel bir mahkeme tesis edilmiş ve hükümetin cezalandırma yetkisi kaldırılmıştır. Ayrıca dış basında Osmanlı'ya karşı saldırgan yayınlar yapan gazetelerin ülkeye girişleri yasaklanmıştır. Bu nizamnameyle Avrupa'da hükümetleri zor durumda bırakan tehlikelerin Osmanlı Devleti'nde baş göstermemesi amaçlanmıştır.²⁴ Fakat, *Tasvir-i Efkar* ve Ali Suavi yönetimindeki *Muhbir* gazeteleri başta olmak üzere hükümete karşı muhalif yayınların artması hükümeti yeni tedbirler almaya yöneltmiş ve Âlî Kararnamesi yayımlanmıştır. Bu kararnameye gerekçe olarak: "İstanbul'da farklı lisanlarda yayın yapan bazı gazetelerin kullandıkları üslup ve takındıkları tavırların ülke menfaatine zarar verecek boyutlara ulaştığı, düşmanların hile ve oyunlarına gelerek yalan haberlerle toplumda kafa karışıklığına yol açıp, halkı birbirine düşürecek yayınlara devletin sessiz kalamayacağı, hükümetin kamu düzenini korumak adına böyle bir tedbire başvurduğu" belirtilmiştir.²⁵ 1867'de çıkarılan ve hükümete gazete kapatma yetkisi tanınmış olan Âlî Kararnamesi dönemin şartlarına göre geçici olarak çıkarılmış, mevcut olumsuz şartların ortadan kalkmasıyla kaldırılacağı belirtilmiştir. *Muhbir* gazetesi kararnamenin çıkmasından bir hafta önce geçici olarak kapatılmıştır.²⁶

II. Abdülhamid döneminde, basınla ilgili yapılmış olan düzenlemeler yürürlükte kalmakla birlikte matbaa açma hususunda birtakım kısıtlamalara gidilmiştir.²⁷ Bu dönemde ülkenin içinde bulunduğu zor koşullar sebebiyle toplumsal ve siyasi bütünlüğün muhafazasına yönelik tedbirler alınmış, bu tedbirler kapsamında yayın hareketleri dikkatle takip edilmiştir. Bu dönem yayın hayatına başlayan bazı gazeteler: Sermuharriri Şemseddin Sami Bey olan *Sabah* gazetesi, Ahmed Mithat Efendi tarafından çıkarılmış olan *Tercüman-ı Hakikat* gazetesi, Ahmet Cevdet Bey'in çıkarmış olduğu *İkdam* gazetesi ve Ahmet İhsan'ın çıkardığı *Servet-i Fünûn* gazetesidir.

²⁴ Hıfzı Topuz, **Türk Basın Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul 2003, s.44.

²⁵ Ayhan Ceylan, "Tanzimat Dönemi Osmanlı Basım ve Yayımlarında Hukuki Düzen", **Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları**, sayı: 1, 2006, s.152.

²⁶ İnuğur, **a. g. e.**, s.206-207.

²⁷ Kabacalı, **a. g. e.**, s.98.

II. Meşrutiyet Döneminde Basın

1908’de II. Meşrutiyetin ilan edilmesi ve bu olayı müteakip 1909’da Sultan II. Abdülhamid’in tahttan indirilmesiyle birlikte Osmanlı İmparatorluğu’nda İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin dönemi başlamıştır. Bu dönem Orhan Koloğlu’nun tabiriyle basın patlaması yaşanmış, 1908 yılı başında imparatorluk genelinde 120 olan matbuat sayısı, üç hafta sonra 730 bine çıkmıştır. Fakat bu yayınların çoğu uzun ömürlü olmamış, bazıları birkaç sayı çıktıktan sonra yayın hayatını sonlandırmıştır.²⁸

Matbuatın bu denli fazlalaşmasının sebebi basın yasaklarının kalkması ve fikir özgürlüğü ortamının sağlanması olarak gösterilse de matbaa teknolojisinin gelişmesi, basında elektriğin yaygınlaşması, haber toplamada telgrafla birlikte telefonun da kullanılmaya başlanması²⁹ gibi teknik gelişmeler artan yayınların önemli sebeplerinden biri olarak zikredilmelidir.

Bu dönem süreli yayınlarda işlenen konular Cumhuriyet döneminin fikrî ve iktisâdî alt yapısını hazırlaması bakımından oldukça önemlidir. Dönemin tartışılan konularının başında gelen “halkçılık”, “ulusçuluk” ve “devletçilik” gibi düşünce akımları yeni kurulacak devletin siyasi ideolojisini oluşturmuştur.³⁰

Anılan dönemde *Tanin*, *Yeni Gazete* ve *Şurayı Ümmet* gibi gazeteler yayın hayatına atılmış, ayrıca *Takvim-i Vekâi* yeniden çıkarılmaya başlanmıştır. *Hukuk-ı Umumiyye*, *Serbesti*, *Sada-yı Millet* gibi gazeteler ise İttihat ve Terakki Cemiyetine muhalif yayınlar olarak bilinmektedir.

Mütareke ve Millî Mücadele Döneminde Basın

İttihat ve Terakki yönetimi 1914 yılında patlak veren Cihan Harbi’ne Almanya’nın yanında dahil olmuş, 1918 yılında savaşın sona ermesiyle birlikte İtilaf devletleri ve Osmanlı Devleti arasında Mondros Mütarekesi imzalanmıştır. Mondros Mütarekesi’nin 7. maddesine istinaden İtilaf devletlerinin işgal hareketine girişmesiyle

²⁸ Koloğlu, a. g. e, s.87.

²⁹ Alim Kahraman, Matbuat, **TDV İslam Ansiklopedisi**, Cilt.23, Ankara, 2003, s.123.

³⁰ Recep Ercan, **Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Fikir Dergiciliği ve Sosyolojiye Etkileri**, Anı Yayıncılık, Ankara 2011, s.70.

birlikte beş yıl sürecek milli mücadele dönemi başlamıştır. Bu dönem basında keskin bir kutuplaşma yaşanmış, Türk basını Anadolu ve İstanbul basını olarak iki gruba ayrılmıştır.³¹ Bir kısım medya İstanbul hükümetini desteklerken diğer kısmı Anadolu hareketini desteklemiştir. Mustafa Kemal öncülüğünde başlatılan Anadolu hareketinin yayın organı olarak 1919 ‘da *İrade-i Milliye* gazetesi yayımlanmış, bir yıl sonra Ankara’da *Hakimiyet-i Milliye* gazetesi yayın hayatına başlamıştır.

Cumhuriyet Döneminde Basın

Cumhuriyet ilan edildiğinde yayın hayatına devam eden belli başlı gazeteler; *Hakimiyet-i Milliye, Yenigün, Vakit, Akşam, Tanin, Tevhid-i Efkâr ve İkdâm*’dır.³² Cumhuriyetin ilan edilme şekli, saltanatın ve hilafetin kaldırılması yeni tartışmaları beraberinde getirmiş ve ülke basınında yine bir gruplaşma yaşanmıştır. 1925 yılında çıkan Şeyh Said isyanıyla hükümet 4 Mart 1925 tarihinde “Tahrîr-i Sükûn” kanunu çıkarmış ve bu kanun ile Cumhuriyetin ilk muhalefet partisi olan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve muhalif gazeteler kapatılmıştır. Kurulan İstiklal Mahkemelerinde çok sayıda muhalif gazeteci ve siyasetçi yargılanmış, bazıları da yurt dışına kaçmıştır.³³

1928 yılında Arap harflerinden Latin harflerine geçilmesiyle birlikte okuma oranlarında azalma olmuş, buna bağlı olarak gazete tirajlarında düşüş yaşanmıştır. Halk yeni harflerle okuma yazmayı bilmediğinden gazeteciler geçici olarak Arap ve Latin harflerini birlikte kullanmışlardır. Bu süreçte yabancı dilde yayın yapan gazetelerin satışlarında artış yaşanmıştır.³⁴

Türkiye’de Eğitim Dergiciliği

Türkiye’de dergicilik batılılaşma hamlelerinin bir uzantısı olarak, devletin arzu ettiği insan tipini yetiştirmek amacıyla ortaya çıkmıştır. Tanzimat döneminde ilk

³¹ İnuğur, a. g. e, s.337.

³² Kabacalı, a. g. e, s.161

³³ Koloğlu, a. g. e, s.117.

³⁴ Bünyamin Ayhan, **Atatürk ve Basın**, Palet Yayınları, Konya 2009, s.160.

örneklerini veren dergilerin bu bağlamda yayımlar neşrederek okuyucusuna batıdaki bilimsel gelişmeleri aktarmayı amaçladığı görülmektedir.³⁵

Türkiye’de çıkan ilk dergi, 1849’da yayımlanan *Vakây-i Tıbbiye* dergisidir. Bu dergi ayrıca resim basan ilk Türk dergisi ve ilk meslek dergisi olma özelliğini taşır. Konu itibariye tıp alanında batıda yaşanan gelişmeler takip edilmiş, yeni çıkan ilaçlar ve halk sağlığı üzerinde durulmuştur.³⁶

Tanzimat dönemi aydınlarından Münif Paşa’nın öncülüğünde kurulan Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye tarafından 1862 yılında yayımlanmaya başlanan *Mecmua-i Fünun* şüphesiz dönemin en önemli yayınlarından biridir. Münif Paşa, ilk sayıda yer alan sunum yazısında dergiyi çıkarma amaçlarının “vatan çocuklarının yetişmesini sağlamak”³⁷ olduğunu yazmıştır.

1860’lı yıllar Türk dergiciliğinin gelişiminde önemli bir safha olmuş, çok sayıda dergi yayın hayatına başlamıştır. 1862 yılında *Mirat* dergisi üç sayı yayımlandıktan sonra *Mecmua-i Fünun* ile yaşanan bir polemikten ötürü kapatılmış, aynı yıl Cemiyet-i Kitabet adlı bir grup tarafından *Mecmua-i İber-i İntibah* da sekiz sayı çıkarıldıktan sonra kapanmıştır. Aynı grup 1865 senesinde *Mecmuâ-i İbretnüma* adlı bir dergi yayımlamıştır.³⁸ 1864 yılında Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye dairesi *Ceride-i Askeriye*’yi yayımlamış, 1866’da *Mecmuâ-i Maârif* ve 1868’de *Mecmuâ-i Ulûm* dergileri yayımlanmıştır.

1870’li yıllarda Ali Süavi’nin çıkardığı *Ulûm* ve Ahmet Mithat Efendi’nin çıkardığı *Dağarcık* dergileri, *Mecmuâ-i Fünûn* ile başlayan ansiklopedik bilgi içeren yayın anlayışını devam ettirmişlerdir. 1873-1880 yılları arasında çıkan dergilerden *Cüzdân* içeriğindeki konu çeşitliliğiyle, *Mecmuâ-i EbuZZiya ise* baskı kalitesiyle öne çıkmıştır.³⁹

³⁵ Zafer Toprak, “Fikir Dergiciliğinin Yüz Yılı,” **Türkiye’de Dergiler Ansiklopediler (1849-1983)**, Gelişim Yayınları, İstanbul 1984, s. 1.

³⁶ Kabacalı, a. g. e, s.69.

³⁷ Dündar Akünsal, “İlk Türk Dergisi Mecmua-i Fünûn”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt.1, İletişim Yayınları, İstanbul, s.117.

³⁸ Bülent Varlık, “Tanzimat ve Meşrutiyet Dergileri”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt.1, İletişim Yayınları, İstanbul, s.114.

³⁹ A. g. m, s.114.

1882-1883 yılları arası yayımlanan *Hazîne-i Evrak* dergisi, halkı eğitmek ve bilimsel gelişmelerden haberdar etmek amacıyla Mahmud Celalettin tarafından çıkarılmıştır. *Mecmuâ-i Fünûn*'un yayın politikasına benzer bir yol izleyen derginin yazar kadrosunda; Namık Kemal, Recaiâde Mahmut Ekrem, Abdülhak Hamid ve Münif Paşa gibi Tanzimat döneminin usta isimleri yer almaktadır.⁴⁰

1880'lerde çıkan yayımlar, daha önceki yayımlarla kıyaslandığında uzmanlığın arttığı ve okuyucu kitlesinin genişlediği görülmektedir. Yayınların muhtevası siyasi ve toplumsal olmaktan ziyade bilim, edebiyat, coğrafya, tarih ve teknolojiyle ilgili ansiklopedik bilgiler olmuştur. Öğretici bilgilerin yayılmasına öncülük eden dergi yayımcılarının en önemli motivasyonu ise 'Osmanlı'yı batı fenninin kurtaracağı' düşüncesidir.⁴¹ 1891'de yayımlanmaya başlanan ve batıdaki bilimsel gelişmeleri takip ederek okuyucusuna aktaran *Servet-i Fünûn* dergisi bu düşüncenin en önemli ürünlerinden biridir.⁴²

Bu dönemlerde çıkan dergiler ağırlıklı bilim ve fikir dergileri olmakla birlikte, çocuklara yönelik eğitim dergileri de ilk örneklerini vermiştir. 1869 tarihinde yayımlanmaya başlanan ve ilk Türkçe çocuk eğitim dergisi kabul edilen *Mümeyyiz* ve 1880'de yayın hayatına başlayan *Tercüman-ı Hakikat*⁴³ aynı adla yayımlanan günlük gazetelerin haftalık çocuk dergileridir.

II. Meşrutiyet dönemiyle birlikte Türk dergiciliğinin ivme kazandığı görülmektedir. Modernleşme çalışmalarının hızla devam ettiği bu dönemde, İslami düşüncenin sözcülüğünü üstlenen *Sırat-ı Müstakim*, ele aldığı konular ve geniş yazar kadrosuyla dönemin en önemli dergilerinden biri olarak gösterilmektedir.⁴⁴ 1915 yılında Halim Sabit'in idaresinde yayın hayatına başlayan *İslam Mecmuâsı*, dönemin diğer önemli İslamî yayımlar yapan dergisidir. Ziya Gökalp'in eğitim, din ve ahlak gibi

⁴⁰ Toprak, a. g. e, s.17

⁴¹ Ercan, a. g. e, s.53.

⁴² A. g. e, s.54.

⁴³ Bu dergiyle ilgili tez çalışması Merve Büşra Göçen tarafından yapılmıştır. Bilgi için bkz. Merve Büşra Göçen, **Tercüman-ı Hakikat Gazetesi'nin II. Abdülhamid Dönemi Çocuk Eğitimine Katkısı**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2018.

⁴⁴ Ercan, a. g. e, s.70.

mevzuları ele aldığı sosyoloji makaleleri dergide yer almaktadır.⁴⁵ *Beyânülhak*, *Resimli Kitap*, *Şehbâl*, *Cerîde-i Sülfiyye*, *Genç Kalemler*, *Türk Yurdu*. *Donanma* ve *Yeni Mecmuâ* ise anılan dönemin belli başlı dergilerindedir.⁴⁶

Pedagojiye yönelik dergilerin II. Meşrutiyet döneminde arttığı görülmektedir. Bu dönemin önde gelen eğitimcilerinden olan Satı Bey'in çıkardığı *Tedrisât-ı İbtidâiyye* (1910) ve *Terbiye Mecmuâsı* (1914), Ethem Nejat ve Ferit Beyler tarafından çıkarılmış olan *Yeni Fikir* (1911), Hüseyin Ragıp Bey'in yayımladığı *Muallim* (1916) ve *Anadolu Terbiye Mecmuâsı* adlı dergiler dönemin öne çıkan süreli eğitim yayınlarıdır.⁴⁷

Erken Cumhuriyet Dönemi Eğitim Dergiciliği

Erken Cumhuriyet dönemi her alanda topyekûn bir değişim hareketinin hayata geçirildiği bir dönem olmuştur. Bu dönemde yapılan devrimleri halka benimsetmek için en uygun ve kalıcı vasıta ise bizatihi eğitimin kendisidir. Gerek yapılan devrimleri korumak gerekse toplumu istenilen yönde değişime tabi tutmak amacıyla bahsi geçen dönemde çok sayıda eğitim dergisi yayımlanmıştır.

Dönemin eğitim dergileri ağırlıklı olarak ülkenin eğitim politikalarına yön veren isimler tarafından yayımlanmış, *Terbiye* gibi bazı eğitim dergileri ise bizzat dönemin Millî Eğitim Bakanlığı olan Maârif Vekâleti tarafından çıkarılmıştır. Gönül Türkan Demir tarafından tespit edilmiş erken cumhuriyet döneminin eğitim dergileri ve çıkış yılları listesi şöyledir:

Dergi Adı	Yayın Yılı
<i>Afacan</i>	1932
<i>Altın Kalem</i>	1924
<i>Altın Yaprak</i>	1925
<i>Anadolu Mecmuası</i>	1922
<i>Anadolu Terbiye Mecmuası</i>	1922/23
<i>Anayurt</i>	1933

⁴⁵ Toprak, a. g. e, s.20.

⁴⁶ Kahraman, a. g. m, s.123.

⁴⁷ Kenan Demir, "Osmanlı'da Dergiciliğin Doğuşu ve Gelişimi", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı: 9, Nisan 2016, s.95.

<i>Arkadaş</i>	1928
<i>Ateş Çocuklar İçin</i>	1936
<i>Birlik</i>	1925
<i>Bilgi Yurdu</i>	1936
<i>Çalışkan Çocuk</i>	1934
<i>Cumhuriyet Çocuğu</i>	1938
<i>Genç Liseli</i>	1935
<i>Çanakkale Muallimler Birliği</i>	1925
<i>Çanta</i>	1925
<i>Çocuk Dünyası</i>	1926
<i>Çığır</i>	1933
<i>Çocuk</i>	1926
<i>Çocuk Duygusu</i>	1937
<i>Çocuk Dünyası</i>	1926/27
<i>Çocuk Sesi</i>	1929
<i>Darülbedayi</i>	1931
<i>Dilek</i>	1922/23
<i>Genç Pedagog</i>	1925
<i>Genç Liseli</i>	1935
<i>Gençlik</i>	1928
<i>Gümüşhane İrfan Yolunda İlk Adım</i>	1924
<i>Gürbüz Türk Çocuğu</i>	1924
<i>İlk Terbiye ve Tedrisat</i>	1924
<i>Kalem</i>	1927
<i>Maarif Vekâleti Mecmuası</i>	1926
<i>Maarif Vekâleti Tebliğler Mecmuası</i>	1926
<i>Mektepliler Âlemi</i>	1925
<i>Mektep Mecmuası</i>	1931
<i>Meşale</i>	1928

<i>Milli Mecmua</i>	1923
<i>Muallimler Birliği</i>	1924
<i>Musavver Çocuk Postası</i>	1923
<i>Mühendis Mektebi Mecmuası</i>	1922/23
<i>Mülkiye Mektebi Mecmuası</i>	1931
<i>Okul ve Öğretmen</i>	1936
<i>Okul İşleri</i>	1927
<i>Öz Dilek</i>	1924
<i>Resimli Mecmua</i>	1925
<i>Samsun'da Şark Yıldızı</i>	1923
<i>Şen Yuva</i>	1924
<i>Tedrisat Mecmuası</i>	1912
<i>Trabzon Muallimler Birliği</i>	1926
<i>Trakya Bilgi Demeti</i>	1924
<i>Türkiye Halk Mektepleri Mecmuası</i>	1923/24
<i>Yeni Adam</i>	1934
<i>Yeni Kalem</i>	1927
<i>Yeni Kültür</i>	1939
<i>Yeşil Yaprak</i>	1925 ⁴⁸

Erken Cumhuriyet Dönemi Mesleki Eğitim Dergileri

Cumhuriyet'in ilanından itibaren ülkedeki eğitim kurumlarının durumunu iyileştirmek, öğretmenlerin sorunlarına çözüm bulmak ve çağdaş eğitim akımlarını tanıtarak öğretmenlerin mesleki gelişimlerine katkı sağlamak adına çok sayıda mesleki eğitim dergisi yayımlanmıştır. Bu dergilerin bazıları öğretmen örgütleri tarafından mesleki dayanışma ve bilgi paylaşımı amacıyla yayımlanmış, bazıları ise bizzat dönemin eğitim bakanlığı tarafından hükümetin eğitim politikalarını öğretmenlere

⁴⁸ Gönül Türkan Demir, **Atatürk Dönemi Eğitim Dergilerindeki Sosyal Bilimlerle İlgili Konuların İncelenmesi**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2017, s. 19-20.

tanıtmak ve onların aracılığıyla yeni rejimin ideolojisini çocuklara benimsetmek amacıyla çıkarılmıştır.

Cumhuriyet döneminde ilk öğretmen örgütlenmesi 1920 yılında Ankara’da Kazım Nami Duru öncülüğünde kurulmuştur. *Muallim ve Muallime Cemiyeti* adıyla kurulan dernek, 1921’de İstanbul’daki *Muallimler Cemiyeti* derneğiyle birleşince *Türkiye Muallimler Birliği* adını almıştır.⁴⁹ 1925 yılında yapılan kongrede birliğin amacı şöyle ifade edilmiştir: “Birliğin maksadı, bütün muallimlerin hukuk ve menfaatini siyanet etmek, muallimlik mesleğini layık olduğu mevkie çıkarmak, meslektaşların fikrî ve içtimâî seviyelerini, mesleğin kadri haysiyetiyle mütenâsip bir şekilde I’la eylemek, yeni nesli asri, iradeli, cumhuriyetçi yetiştirmektir.”⁵⁰ Derneğin yayımladığı meslek dergilerden bazıları şunlardır:

Muallimler Mecmuâsı: 1922-1927 yılları arasında İstanbul’daki Muallimler Cemiyeti tarafından çıkartılmış aylık eğitim dergisidir. Başlıca yazarları İhsan Sungu, Ali Haydar Taner ve Halil Fikret Kanad’dır.

Muallimler Birliği Mecmuâsı: İlk dergi kapanmadan önce, 1926 yılında çıkarılmış, pedagoji yazıları içeren aylık dergidir. Bu dergiden sonra devamı niteliğinde olan *Muallimler Mecmuâsı* çıkartılmıştır. Dönemin Milli Eğitim Bakanlığı olan *Maârif Vekâleti*’nin yayımlamış olduğu eğitim dergileri ise şöyledir:

Maârif Vekâleti Mecmuâsı: 1925 yılında yayımlanmaya başlanan derginin ilk on altı sayısı Osmanlıca çıkmıştır. Her sayısı kitap büyüklüğünde olan dergide eğitim tarihiyle ilgili önemli bilgi ve belgeler bulunmaktadır. 1931 yılının başından itibaren *Kültür Bakanlığı Dergisi* olarak yayımına devam etmiştir.⁵¹ *İlk Öğretim*: 1939 yılında yayın hayatına başlayan dergi, yaklaşık otuz yıl yayımlarını sürdürmüş ve öğretmenlerin mesleki gelişimine katkı sağlamıştır.

Dönemin diğer meslek dergilerinden bazıları ise İzmir’de yayımlanan *Fikirler* (1925) ve İsmail Hakkı Baltacıoğlu tarafından çıkarılan *Yeni Adam* (1934) dergisidir.

⁴⁹ Cavit Binbaşıoğlu, **Türk Eğitim Tarihi**, Anı Yayıncılık, Ankara 2009, s.411

⁵⁰ Niyazi Altunya, “Türkiye’de Öğretmen Örgütlemesi”, **Türkiye’de Eğitim Bilimleri: Bir Bilanço Denemesi**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2006, s.409.

⁵¹ Binbaşıoğlu, **a. g. e.**, s.408.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. BİR EĞİTİM DERGİSİ OLARAK TERBİYE

Terbiye, Maârif Vekâleti tarafından öğretmenlerin bilgi ve becerilerini geliştirmek amacıyla 1927-1931 yılları arasında çıkarılmış mesleki bir eğitim dergisidir. Yayın hayatına başladığı dönemde Milli Eğitim Bakanı, öğretmen yetiştirmeye büyük önem veren Mustafa Necati Bey'dir. İçeriğindeki makaleler Maârif Vekâleti'nin hedefleri doğrultusunda belirlenen dergide ser-muharrirlik bulunmamaktadır.

Derginin hedefi erken cumhuriyet döneminde yapılan inkılâpları ve yeni eğitim felsefesini öğretmenlere aktarmak, onların da bu bilgileri eğitim esnasında en etkili şekilde çocuklara benimsetmesini sağlamak olmuştur. *Terbiye*, geçmiş eğitim sistemlerini ezbercilik ve çocukların günlük hayatta işine yaramayacağı teorik bilgi yığını olmakla eleştirir ve çocuklara hayatta kendilerini ayakta tutacak pratik bilgiler verilmesinin gerekliliği üzerinde durur. Bu amaçla dünyadaki eğitim faaliyetlerini inceleyerek en başarılı bulunan uygulamaları ülkede tanıtıp yaygınlaştırmanın çabası içinde olmuştur.

Pedagoji alanında dünyanın önde gelen eğitimcilerinin biyografileri ve ekolleri de *Terbiye* sayfalarında sıklıkla yer bulmuştur. Öğretmenleri eğitim alanındaki en yeni bilgilerle donanımlı hale getirmek ve bu sayede eğitim kalitesini artırarak çocukların potansiyelini ortaya çıkarmak derginin önem verdiği hususların başında yer almaktadır. Hemen her sayıda yer alan neşriyat yazılarında eğitim alanındaki en yeni ve en nitelikli eserler tanıtılmış ve öğretmenlere bu önemli eserleri rehber edinmeleri tavsiye edilmiştir. Yine bu suretle eğitim alanındaki en yeni bilgilere ulaşmaları ve kendilerini geliştirmeleri olanağı sağlanmıştır. İlk sayının başında yer alan "*Terbiye Niçin Çıkıyor*" adlı makalede derginin çıkış amacına şöyle değinilmiştir:

“En iyi programların bile ancak iyi tatbik edildiği takdirde beklenen semereleri vereceği, diğer cihetten muallimlerimizin ekseriyet itibarıyla bu yeni programları tatbika hazırlanmış oldukları muhakkak olduğuna nazaran terbiye ve tedrisatta kendilerine rehberlik edecek neşriyata şiddetle muhtaç oldukları aşikârdır. Maârif Vekâleti muhtelif derslerin bu yeni telakkiye göre tarz tedrislerini gösteren mahiyette muallim rehberleri meydana getirmek üzeredir. Ancak muayyen ve hususi mevzulara ait olan bu risalelerin yanında tetkik ve münakaşa eden muallimleri yeni terbiye cereyanlarından, bunların muhtelif memleketlerin mekteplerindeki tatbikatından haberdar eden, onlara yeni programlara göre tedrisatta bulunmalarını temin için ders hazırlama ve çalışma tarzlarını gösteren bir mecmuâya şiddetle ihtiyaç vardır. İşte ‘Terbiye’ bu maksatla çıkıyor.”⁵²

Erken Cumhuriyet döneminde eğitimin Batılı bir çehre kazanması için öğretmenlerin bilgi ve donanımının artırılması elzem görülmüştür. Bu sâikle yayın hayatına başlayan *Terbiye Dergisi*, kapsamlı içeriğiyle ve yazar kadrosuyla yayımlandığı dönemin en önemli mesleki eğitim dergilerinden biri olmuştur.

1.1. TEKNİK ÖZELLİKLERİ

Terbiye, 15 Şubat 1927 tarihinde yayın hayatına başlamıştır. Ebatları 14×20 cm olan dergi sade bir görünüşe sahiptir. Makalelerde verilen bilgiler çeşitli fotoğraflarla ve çizimlerle zenginleştirilmiştir. Kapakta, dergi adının sağında sayı numarası, solunda tarih bilgisi, hemen altında “*Maârif Vekâleti Talim ve Terbiye Dairesi Tarafından Ayda Bir Neşrolunan Terbiye ve Tedrisat Mecmuasıdır*” ibaresi yer almaktadır. Derginin ücretiyle ilgili herhangi bir bilgi ise yoktur. Hizmet içi eğitim dergisi şeklinde tasarlanıp okullara gönderilmiş olması muhtemeldir. Basım yeri İstanbul Devlet Matbaası olup, bilgisi kapağın en altında yer almaktadır.

Terbiye, Şubat 1927-Haziran 1931 yılları arasında 7 cilt, 36 sayı olarak yayımlanmıştır. Fakat sayılar incelendiğinde düzenli bir şekilde çıkarılmadığı görülmektedir. Şöyle ki: 1927 yılı Şubat sayısından sonra Nisan sayısı çıkmış, akabinde Mart sayısı çıkarılmamıştır. Bunun sebebi iki sayı arasında iki hafta

⁵² *Terbiye Niçin Çıkıyor?*, **Terbiye**, sayı:1, s.1.

bulunması olabilir, fakat aynı yıl Temmuz ve Ağustos sayıları da çıkarılmamıştır. 1928 yılında ise sadece 9. ve 10. sayılar çıkarılmıştır. Osmanlı Türkçesiyle yayınlanan ilk on sayıda sayfa sayısı yaklaşık olarak 90-100 sayfa aralığındadır. 10. sayıdan itibaren derginin sayfa sayısında azalma olmuş ve kalan 26 sayı 45-60 sayfa civarında çıkmıştır.

1929-1930-1931 yıllarında çıkan sayılar önceki iki yıla nazaran daha düzenli bir şekilde yayınlanmıştır. Ancak bu yıllardaki sayılarda da Temmuz ve Ağustos sayıları çıkarılmamıştır. Bunun sebebi temmuz ve ağustos aylarında okulların kapalı olması ve öğretmenlerin tatile çıkmış olmaları şeklinde açıklanabilir. İlk dört sayıdaki tarih kısmında gün bilgisine de yer verilirken beşinci sayıdan itibaren sadece ay ve yıl bilgisine yer verilmiştir. Fakat 10. sayıda ay bilgisi bulunmamış, yalnızca yıl bilgisine yer verilmiştir. İlk 10 sayısı Osmanlı Türkçesiyle çıkan dergi, 1 Kasım 1928'de yapılan Harf İnkılâbı sonrası Latin harfleriyle neşredilmeye başlanmıştır.

1.2. İÇERİK YÖNÜNDEN ÖZELLİKLERİ

Terbiye, öğretmenlere ders hazırlama faaliyetlerinde yardımcı olmak ve meslekî bilgilerini geliştirmek amacıyla bir rehber olarak hazırlanmıştır. Özellikle pedagoji alanındaki son yenilikler takip edilmiş ve bu yeniliklerin tatbiki için gerekli muhtelif fikirler ve materyallere dergide yer verilmiştir. Ağırlıkla ilkokul ve ortaokul müfredâtına yönelik hazırlanmış ders numuneleri; dünyadaki yeni eğitim kurumlarına dair bilgilendirici makaleler, toplu tediye yönelik ders planları, Rusya, ABD ve Avrupa'daki marka okulların çalışma sistemleri, öğretmenlere ve ailelere öğütler, Avrupa'da yayımlanmış en yeni pedagoji makalelerinin çevirileri *Terbiye*'nin içeriğini oluşturmaktadır. Ayrıca eğitim tarihine damgasını vurmuş ünlü pedagogların biyografileri, neşriyat başlığı altında en yeni eğitim kitaplarının tanıtımları, dünyanın çeşitli yerlerinde düzenlenmiş eğitim kongrelerinden haberler dergide yer alan konular arasındadır.

Dergide pedagoji yazıları, müfredat ve ders içerikleri yanında öğretmenler için hayata yönelik yazılar da bulunmaktadır. Bu yazılardan biri olan “*Seyahat Sanatı*” adlı makalede yazar Harun Reşit, öğretmenlere seyahat etmelerinin önemini ve bu esnada nelere dikkat etmeleri gerektiğini kaleme almıştır. Yazar, seyahat ederken insanların

en az okuldaki kadar malumat edindiklerini, hatta müşahede ederek öğrendikleri için okuldaki dinlemeye dayalı bilgiden daha fazla malumat edindiklerini savunarak şöyle devam etmiştir: “*Muallimler birçok sebepten dolayı herkesten fazla seyahat etmelidir. Çünkü seyahatle bilgilerini çoğaltır ve kuvvetlendirirler.*”⁵³ Makalede öğretmenlere seyahat için fayda sağlayacak çok sayıda pratik bilgiler de verilmiş; seyahate nasıl hazırlanacakları, nereleri tercih etmeleri ve etmemeleri gerektiği, gidilecek ülke ve şehir hakkında nasıl bilgi edinilip zamanı nasıl verimli kullanabilecekleri anlatılmış. Ayrıca her yıl aynı yere gitmemeleri hususuna dikkat çekilmiş, her yıl aynı şehre gidip aynı insanları gören kimsenin seyahatten beklenen faydayı elde edemeyeceği şu sözlerle ifade edilmiş: “*Böyle yapanlar sürülerini her sene aynı meraya götürüp getiren çobanlara benzerler.*”⁵⁴

Bir sonraki sayıda makalenin ikinci bölümü yayımlanmış ve bir şehrin nasıl gezileceği, gezerken nelere dikkat edilmesi gerektiği hususuna şu sözlerle dikkat çekilmiştir: İnsanlar ziyaret için gittikleri ülkelerin dağlarını göllerini görmekten ziyade şehirlerini görmeyi tercih ederler. Çünkü bir memleketin tabii güzelliklerinden ziyade insanların eseri olana şehirler ve abideler halkın kültürü, tarihi ve yaşayışı hakkında mühim bilgiler ihtiva eder. Geziden fayda elde etmek için öncelikle kalınacak zamana göre bir program hazırlayıp görülmesi gereken yerler belirlenmelidir. Aksi halde şaşkın bir seyyah gibi hedefsiz ve amaçsız gezilmiş olur.”⁵⁵ Yazar, Anatole France’ın “*Şehirler birer kitaptır ki bu kitapta ecdadımız görünür*” sözüne atıfta bulunarak “ziyaret edilen bir şehri gerektiği gibi tetkik eden kişi o şehrin geçmişini, bugünkü halini ve geleceğini anlayabilir” demiştir.⁵⁶

Dergide öğretmenlere hem seyahat edebilecekleri hem de mesleki anlamda kendilerini geliştirebilecekleri kurslar hakkında detaylı bilgiler de verilmiştir. Avrupa’daki bazı şehirlerde düzenlenen yaz kurslarında öğretmenlerin yabancı meslektaşlarıyla bir araya gelebileceği, ünlü profesörlerle tanışma fırsatı bulup

⁵³ Harun Reşit, “Seyahat Sanatı”, **Terbiye**, sayı: 14, s.21.

⁵⁴ **A. g. m.**, s.23.

⁵⁵ Harun Reşit, “Seyahat Sanatı II”, **Terbiye**, sayı: 15, s. 233-235.

⁵⁶ **A. g. m.**, s.235.

konferanslarına katılabilecekleri ve farklı şehirleri gezip görebilecekleri bilgisine yer verilmiş ve bu olanaktan faydalanmaları tavsiye edilmiştir.⁵⁷

Terbiye, öğretmenlere önerdiği verimli tatil olanaklarını öğrenciler için de ele almış ve günümüzde yaz kampları olarak bilinen tatil kolonilerini anlatan bir makale yayımlamıştır. İsmail Hakkı Bey'in kaleme aldığı makalede çocukların yaz tatilinden yeterince istifade edememelerinden hareketle tatil kolonilerinin faydalarına şöyle değinmiştir: “Her yıl üç ay öğretmen ve öğrencilerin dinlenmeleri ve sağlıklarını korumak için tatil ilan edilmiştir. Fakat ekonomik sıkıntılardan dolayı bu kıymetli zaman istirahata, temiz hava almaya ve güneşlenmeye tahsis edilememektedir. İşsizlik, pahalılık gibi ekonomik nedenlerle fertler bu ihtiyacı karşılayamadığında devreye cemiyetler girmiş ve tatil zamanlarında öğrenciler için tatil kolonileri açarak binlerce çocuğun sıhhatini kurtarmıştır.”⁵⁸ Makalede çocukların tatil kolonilerinde nasıl beslenmeleri gerektiği, hangi fiziksel aktiviteleri tercih edecekleri ve sağlıklarını nasıl koruyacaklarına yönelik bilgiler verilmektedir.

Terbiye dergisinde çocukların yetenek ve kapasitelerinin aynı olmadığı halde aynı şekilde eğitilmelerinin fayda sağlamayacağı anlatılmaya çalışılmış ve bu konuda alternatif çalışmalar makaleler vasıtasıyla öğretmenlere aktarılmıştır. Bazı öğrencilerin konuyu hemen anlarken bazılarının anlayamaması, öğretmenin anlayamayan öğrenci için yaptığı tekrarların çabuk anlayan öğrencileri sıkması nedeniyle bu çocukların zamanla öğrenme şevklerini kaybettiklerinden bahisle ferdi eğitimin üzerine durulmuştur. Bu konuda Sadrettin Celal Bey'in makalesi günümüz eğitim sistemi için de dikkate şayan şu tespitleri içermektedir:

“Her yerde her zaman muallimler müşterek tadrîsin bir sakıncasını görmüştür. Derslerin, sınıfın yalnız bir kısmına hitap ettiğini hissetmiştir. Kuvvetlileri zayıflara, zayıfları kuvvetlilere feda etmeden bütün çocukların istifâdesini temin edecek bir surette ders verme imkânı araştırmışlardır. Filhakika vazîfeşinas ve çocukları cidden seven her muallim, zayıfların cesaretinin kırıldığı ve kuvvetlilerin tembelliğe alıştığı faaliyet şevk ve heyecanın kaybolduğu bu ulu sınıfların karşısında ne kadar derin bir

⁵⁷ Ali Haydar, “Avrupa’da Tatil Kursları”, *Terbiye*, sayı: 36, s.49-55.

⁵⁸ İsmail Hakkı, “Tatil Kolonileri”, *Terbiye*, sayı: 15, s.12.

*üzüntü, acı bir avuntu hissetmişlerdir. Fakat teşekkür olunur ki bu tesir verimli olmuştur. Çünkü tadrîsâtı ferdîleştirilmeye çalışan hayırlı cihetler hâsıl olmuştur.”*⁵⁹

Son cümleden anlaşılacağı üzere anılan dönemde eğitimde teoriden pratiğe doğru girişimler başlatılmıştır. Bu mevzuda yapılan çalışmalara dergide sıkça yer verilmiş, hatta bu tarz eğitim veren Avrupa'daki okullar ziyaret edilerek yapılan gözlemler dergi vesilesiyle öğretmenlere aktarılmıştır. Dergide bu mevzuya örnek teşkil eden bir makale bulunmaktadır. “Malboro Mektebi ve Ferdî Tadrîsât”⁶⁰ adını taşıyan bu makalede, yazar Media Sabri Londra'da bulunan Malboro Mektebini ziyaret ederek buradaki gözlemleri kaleme almıştır. Okul müdiresi Miss Meckender ile öğretimin ferdîleştirilmesini konuşan Media Sabri, müdürün görüşlerini çok kıymetli bulduğunu, beş yüze yakın öğrencisiyle tadrîsâtın ferdîleşmesine gösterdiği gayreti ve her çocuğun zekâsı, sıhhat ve inkişâfıyla yakından meşgul olarak müesseseyi idare eder vaziyette görünce müdiresinin faaliyetlerine gıpta ettiğini yazıyor. Media Sabri, makalesinde Mis Meckender'in ferdî eğitim hususuna önem atfeden şu sözlerine yer veriyor:

*“Her birimiz sınıf usulünün kurbanlarıyız. Mekteplerde talebeyken geçirdiğim öyle günler hatırlıyorum ki hocam bir bahsi öğrenemeyen çocuklara onu tekrar ile vakit geçirir ve bir saat, bazen bütün bir gün böylece başkalarının öğreneceği şeyi dinlemekle vakit geçirirdim. Halbuki ben onu öğrenmiş ve başka bir mevzu için hevesliydim. Böylece yavaş yavaş tembelleştim. Zamanın kıymetini en çok takdir etmesi gereken müesseselerde, mekteplerde böylece bir ferdin değerine feda edilmesi ne büyük zarardır ve sınıf usulünde zamanımızı kullanırken ne kadar müsrifiz.”*⁶¹

Dergide yer alan makalelerin önemli bir kısmı aktif okul sistemine yönelik hazırlanmıştır. Yani ezber veya kitabi bilgidan ziyade tecrübeye dayalı öğretim esas alınmıştır. İlk sayıdaki “*Terbiyevî Gezintiler*” adlı makalede çocukların sınıflarda dört duvar arasına hapsedilerek hocaların tekrarları ile eğitim görmeleri yerine hayatın içine dâhil edilerek müze, mağaza, fabrika ve benzeri yerler gezdirilmek suretiyle tecrübe edinmeleri tavsiye edilmiştir.⁶²

⁵⁹ Sadrettin Celal, "Tadrîsâtın Ferdîleştirilmesi: “İsmarlama Mektep” **Terbiye**, sayı 1, s.59-70

⁶⁰ Media Sabri, "Malboro Mektebi ve Ferdî Tadrîsât", **Terbiye**, sayı: 2, s.167-172.

⁶¹ **A. g. m.**, s.172.

⁶² İhsan, “*Terbiyevî Gezintiler*”, **Terbiye**, sayı: 1, s.3-8

Yine ilk sayıda “*Toplu Tadrîsata Dair Bir Tecrübe Dersi*” başlığı altında bu konu için bir ders numunesi düzenlenmiş 4. ve 5. sınıf talebeleri için istasyon gezisi planı hazırlanmıştır. Bu makalede evvela tren istasyonu ayrıntılı biçimde tasvir edilmiş, sonrasında öğretmenlerden gezi sonrası öğrencilere istasyondaki izlenimleri ile ilgili sorular yönelmeleri istenmiştir.⁶³

İkinci sayıda yer alan “*Eğitimde Platon Sistemi*”⁶⁴ adlı makalede farklı bir konuya temas ediliyor. Makalede Avrupa ve ABD’de yeni uygulanan ve okul binalarından azami fayda sağlamayı amaçlayan eğitimde *Platon* sisteminin avantajlarına değiniliyor: “*Bugünkü tarzda 5 dershaneli bir mektepten bilfarz her sınıfta kırk çocuk bulursa mektebin mevcudu 200 talebe olur. Bu 200 talebe tadrîsât esnasında kendi sınıflarına tahsis edilen dershanelerde otururlar. Talebe dershanedeyken jimnastik ve el iş odası boş kalır. Bir sınıf talebesi terbiye-i bedeniye dersine çıkınca o saatte o sınıf dershanesi boş kalır. Yani bu tertip binadan azami derecede istifadeyi temin edemediği gibi inşaatı da lüzumsuz yere büyütmektedir. Halbuki platon sistemi kabul edilse bugünkü cesâmette bir mektep bugünkünün iki misli talebe alıyor*”⁶⁵ deniliyor. Makalede iş, ders ve oyun planına göre okul binası dizaynını içeren *Platon* sisteminin ABD’de gördüğü ilgiden ve uygulamadaki kolaylığından sitâyîşle bahsediliyor.

Eğitimde bazı konular var ki; neredeyse her dönem bir tartışma konusu olmuş ve mütefekkirlerin farklı görüşleri eğitimcilerin zihninde karmaşaya yol açmıştır. Bu konularında başında şu sorular gelir: Terbiye mümkün müdür? Bu sorunun muhatabı pedagoji midir, yoksa psikiyatri midir? Seciye genetikse ve doğuştan geliyorsa eğitimle bir insanı değiştirmek nasıl mümkün olur? Dergide bu soruların etrafıca ele alındığı bir makale yer alıyor. “*Terbiyenin İmkânı*”⁶⁶ başlığı taşıyan yazıda, seciyenin değişip değişmeme imkânı eğitimin kaderini belirleyecek bir mahiyet arz ediyor. Bu bağlamda önemli eğitimci ve filozofların görüşlerine yer veriliyor. Seciyenin değişmeyeceğini savunan isimlerden Kant ve Schopenhauer’ın tezleri ile, değişebileceğini savunan Rousseau’nun tezleri karşılaştırılıyor. Bu iki tez dışında

⁶³ İsmail Hakkı, "Toplu Tadrîsata Dair Bir Tecrübe Dersi", **Terbiye**, sayı 1, s.78-83

⁶⁴ Avni, "Tadrîsatta Platon Sistemi" **Terbiye**, sayı: 2, s.131-137.

⁶⁵ **A. g. m.**, s.133.

⁶⁶ Kadri, “Terbiyenin İmkânı”, **Terbiye**, sayı: 20, s.1-21.

seciyenin eğitimle kısmen değiştirebileceğini savunan isimlerin görüşlerine de yer veriliyor. Ve sonuç olarak terbiyenin mümkün olduğu şöyle sözlerle savunuluyor:

*“Evvvela ne derece olursa olsun imkânı kabul edilince terbiye neye istinad edecektir? Şüphesiz meşgul olduğu mevzua yani çocuğun fikir ve hislerine! Terbiye ona bir hatt-ı hareket verecek; Birtakım ameller ilham edecek ve iradesine bir istikamet verecek, faaliyetlerine bir gaye temin edecek ve bir kelime ile benliği, şahsiyeti seciyeyi teşkil edecektir.”*⁶⁷

Makalede eğitimin mümkün olduğu kabul edilmekle birlikte birtakım sınırları olduğuna da dikkat çekiliyor. Çocuğa eğitimle bir yön tayin edilir ve iyi alışkanlıklar kazandırılabilir fakat eğitim bir dâhiyi ahmak, bir ahmağı da dahi yapamaz deniliyor.

Yayımlandığı dönemin çağdaş eğitim sistemlerine yönelik bilgilere yer veren dergide, eski ve yeni eğitim usullerinin karşılaştırılmasına “*Kültür ve Mektep*” başlıklı makalede yer veriliyor. Yeni eğitim sistemi ve okullara yapılan eleştirilere cevap niteliği taşıyan makalede eğitim ve öğretimde yaşanan değişimin toplumsal değişimle paralel geliştiği, eski şeylerin parça parça hayatlarımızdan çıkarak yerlerini yenilere bıraktığı yorumu yapılıyor. Yazar, dünkü devletin eğitimle kendisine sadık bir tebaa yetiştirmeyi, bugünkü devletin ise hür vatandaşlar yetiştirmeyi hedeflediğini ifade ediyor. Makalede eğitimin değişmeyen vazifesi olarak, doğumla bir cemiyete tâbi olan ferdin şahsî ve toplumsal olarak tekâmül ettirilmesi ve şahsiyet sahibi yapılması gösteriliyor.⁶⁸

Dergide eğitimci ve öğretmenlere yönelik olarak yer verilmiş iki çeviri makale mevcuttur. İlk makalede bir lise öğretmeninde aranan iyi vasıfların tespitine yer veriliyor. Amerikalı eğitimci Eleanor Howard tarafından belirlenmiş vasıfların bazıları şöyledir: Bir lise öğretmeni ihtiraslı olmalı, mesleki yayınları takip etmeli, yeni öğretim materyallerini ve usullerini bilmeli. İşinin eri olmalı; İhtiyaç duyduğu vasıtaların kendisinde olduğunu görmeli, dersi okuldaki başka derse veya hayata bağlamalı. İş birliğine açık olmalı; Üstüne vazife olamasa dahi öğrencisine okul dışı

⁶⁷ A. g. m, s.3.

⁶⁸ Cevat, “Kültür ve Mektep”, **Terbiye**, sayı 20, s.27-31.

faaliyetlerde yardım etmeli. Neşeli ve optimist olmalı; sınıfta yapılan şakalara öğrencisiyle birlikte gülebilmelidir.⁶⁹

Diğer makalede ise “mürebbi” kelimesinin muhtelif manaları açıklanmaktadır. Günümüzdeki anlamıyla eğitimci nasıldır veya nasıl olmalıdır? Pedagoji dersi veren öğretmenle pedagoji çalışan öğretmenin farkı nedir? Makalede bu gibi soruların yanıtları aranmakta ve farklı görüşlere yer verilmektedir. Makalede mürebbi yani eğitimci kimdir sorusuna yanıt olarak: “*Birlikte yaşadığı insanlara isteyerek veya istemeyerek yükselmeleri için tesir eden insandır*” cevabı verilmiştir. Her insan başka bir insanın iyi veya kötü mürebbisidir. Çünkü “hiçbir insanın hayatı insanlığın o zamanki veya sonraki hayatına tesir etmeden geçip gitmez” denilmektedir. Ayrıca pedagoji dersi veren öğretmen ile pedagoji çalışan öğretmenin birbirinden çok farklı olduğuna değinilmiş, gerekçe olarak ise pedagoji çalışan öğretmenin sürekli pratik çalışması ve becerilerini geliştirmesi gösterilmiştir.⁷⁰

Eğitim ve öğretime matuf çok sayıda makale, çeviri ve kitap tanıtımlarını ihtiva eden *Terbiye* Dergisinin aynı başlık altında yayımlanmış az sayıda bölümleri bulunmaktadır. Ayrıca hemen her sayıda kendine yer bulan konular mevcuttur. Bu bölümlerin ve konuların içeriğine kısmen değinmek uygun olacaktır.

1.2.1. Cihan Maârifine Bir Nazar

Terbiye, dünyadaki eğitim reformlarıyla da yakından ilgilenmiş ve “*Cihan Maârifine Bir Nazar*” başlığında yer alan yazılarla öğretmenleri dünyadaki eğitim faaliyetleri hakkında aydınlatmaya çalışmış, böylelikle Türk öğretmenlerinin eğitim dünyasındaki gelişmeleri ve diğer teşkilatlardaki meslek arkadaşlarının hayatı ve faaliyetleri hakkında mâlûmât sahibi olmasını amaçlamıştır. Dergide bu bölüm için şu ifadeler rastlıyoruz:

“Yabancı dil bilmeyen veya diğer memleketlerdeki eğitim faaliyetlerini takip edemeyen arkadaşlar derginin bu maksada tahsis edilen sayfalarında kendilerini memnun edecek faydalı bilgilere tesadüf edeceklerdir. Bu maksatla ilk iş olarak cihan

⁶⁹ İhsan, “Bir Lise Mualliminin İyi Vasıfları”, *Terbiye*, sayı: 15, s.233-235.

⁷⁰ İsmail Hakkı, “Mürebbinin Umumi Hayat Şekli”, *Terbiye*, sayı: 34, s.31-34.

maârifinin muhtelif memleketlerdeki durumunu gösteren özetlerin yayınlanması faydalı kabul edilmiştir. Okuyucularımız bu sayıdan itibaren alfabe sırası ile muhtelif memleketlerin maârifi hakkında en esaslı noktaları ihtiva eden özetleri okuyarak, gelişmiş ülkelerle memleketimizin bugünkü vaziyetini mukayese edebilecekler. Bizim için süratle kat edilmesi gereken yolun diğer memleketlerde ne kadarının geçilmiş olduğunu görebileceklerdir.”⁷¹

Alfabetik sıraya göre her bölümde farklı ülkelerin eğitim sistemleri, öğrenci, okul ve öğretmen sayıları incelenmiş ve ülkemizle diğer ülkeler arasında mukayese yapılmıştır. Ayrıca her ülkenin kısaca nüfus yapısı ve coğrafi özelliklerine değinilmiştir. Eğitim sistemi analiz edilen ülkeler şunlardır: Almanya, ABD, Arnavutluk, Arjantin, Avusturya, Belçika, Bolivya, Brezilya, Bulgaristan, Çekoslovakya, Çin, Danimarka, Ekvator, Estonya, Finlandiya, Fransa, Irak, İngiltere, İspanya, İtalya, İran, İsveç, İsviçre, Japonya, Lehistan, Letonya, Litvanya, Meksika, Mısır, Macaristan, Norveç, Portekiz, Romanya, SSCB, Yugoslavya, Yunanistan.

Dünyadaki eğitim faaliyetleri yakından takip eden *Terbiye* Dergisinde 24. sayıdan itibaren yedi sayıda Avusturya’da eğitim alanında başarıyla gerçekleştirilen reform hareketlerine yer verilmiştir. Konu benzerliği bakımından bu iki bölümü aynı başlık altında toplamayı uygun görmekteyiz.

İlgili bölümün ilk makalesinde Avusturya’daki maarif inkılabında etkili olan sebep ve âmillere değiniliyor. Birinci Cihan Harbi’nden mağlup ayrılan ve topraklarının en zengin kısımlarını kaybeden, savaş tazminatları yüzünden ekonomisi iyice sarsılan Avusturya’nın bu zor şartlar altında bünyesindeki tüm unsurlardan azami ölçüde fayda sağlaması gerektiğine işaret ediliyor. Bu sebeplerden ötürü yeni neslin tutumlu ve üretken yetiştirilmesinin icap ettiği, bunun ise okula düşen bir vazife olması maarif inkılâbının etkenleri arasında gösteriliyor.⁷²

Yazar, daha önceden de pedagoji alanında önemli görüşlerin ortaya çıktığını fakat bunların teoriden pratiğe geçemediğini, Avusturya’da ise bu fikirlerin teoride kalmayıp tatbik edildiği için başarı sağlandığını ifade diyor.

⁷¹ “Cihan Maarifine Bir Nazar”, **Terbiye**, sayı: 15, s.57.

⁷² Ahmet Fuat, “Avusturya’da Maarif İnkılâbı”, **Terbiye**, sayı: 24, s.35.

Avusturya'nın eğitim reformisti Otto Glöckel'in kısa biyografisine ve eğitim çalışmalarına da bu bölümde yer veriliyor. Avusturya maârif bakanlığının idari teşkilatlanması ve okulların bina ve bahçelerinde yapılan düzenlemeler yine bu bölümün konularını içeriyor. Bu bölümün amacı anılan dönemde Avusturya ile benzer durumda olan Türkiye Cumhuriyeti'nin başarılı sonuçlar elde edilen reform hareketlerinden kendi bünyesine uygun olanları alıp uygulayabilmesidir.

1.2.2. Kitâbiyât

Bu bölüm, 16 sayı ile dergide kendisine en fazla yer bulan bölümdür. Bazı sayılarda başlık Neşriyat, Kitabet, Kitap Tenkidi ve Bibliyografya olarak değişmektedir. İlgili bölümde öğretmenlerin vazifelerini en iyi şekilde ifa edebilmeleri sağlamak için gerekli olduğu düşünülen eski ve yeni kitaplar tanıtılmaktadır. İlk sayıda bu bölümün amacı şu şekilde ifade edilmiştir:

“Terbiye, her sayısında muallimleri alakadar edecek, onların terbiye ve tedris vazifelerini tahsil edecek mahiyette gerek eskiden neşredilmiş olan gerek yeni neşredilen kitapları tanıtacaktır.”⁷³

Bölümde tanıtılan kitaplar ağırlıklı olarak ders kitapları olup, öğretmenlerin genel kültürlerini arttırmaya yönelik kitaplar da mevcuttur. Ayrıca yeni pedagoji eğilimlerini ihtiva eden kitaplar ve Maarif Vekâletinin yayınları da bu bölümde öğretmen ve eğitimcilerin ilgisine sunulmuştur.

1.2.3. Dünyadaki Yeni Okul Modelleri

Pedagoji asrı olarak nitelendirilen 20. yüzyılda çocuğu merkeze alan yeni eğitim akımları ve yeni okul modelleri dünya genelinde rağbet görmüştür. Klasik öğrenme okulunun alternatifi olarak tasarlanan yeni okullar, çocuğun ilgisine odaklanarak aktif bir eğitim anlayışıyla onu hayata hazırlar. Bu okullar klasik okulun pasif alıcı haline getirdiği çocuğu hürriyet ve hareket prensibiyle⁷⁴ kendini idare edebilecek düzeye getirmeyi amaçlar. Aktif okul, üretim okulu, iş okulu gibi birbirine oldukça benzeyen

⁷³“Kitâbiyat”, **Terbiye**, sayı:1, s.89.

⁷⁴ Kafadar, **a. g. e.**, s.65.

eğitim akımlarının alt yapısını oluşturduğu bu okulların içinde en fazla ne çıkan okul modeli “İş okulu” olmuştur.

İş okulu akımı 20. yuzyılın ilk yarısından itibaren batı Avrupa’da oldukça ilgi görmüş ve pek çok ülkede büyük etkiler meydana getirmiştir. Bu akım ile iş pedagojisine uygun eğitim ve ğretim metotları geliştirilerek meslekî eğitimi yaygınlaştırmak amaçlanmıştır. Ayrıca ocukların entelektüel gelişimleri ve el becerilerinin gelişiminin paralel seyretmesi hedeflenmiştir.

Kemal Aytaç’a göre “iş okulu” ağdaş eğitim akımlarından en faydalı ve kapsamlı olanıdır. Çünkü bu akım diğer akımların bir kısmını veya tamamını kapsamaktadır. İş okulu, kitap okulu olarak tarif edilen geleneksel okul sistemine alternatif olarak tasarlanmıştır.⁷⁵

Avrupa, Amerika ve Rusya’da gerçekleştirilen pedagojik faaliyetleri yakından takip eden Maarif Vekaleti, İş Okullarının gelişimini yakından izleyerek gözlem ve değerlendirmelerine dergide geniş bir yer ayırmıştır.

Derginin nc sayısında verilen şu bilgiler iş okullarına verilen önemin en bariz örneğidir: “*Son bir iki senede Maarif Vekaleti Mecmuası, Maarif Birliği Mecmuası ve yevmi gazeteler vasıtasıyla iş mektebi hakkında bazı yazılar intişar etti. İş terbiyesi çok önemli ve hayatidir. Bu itibarla yazılanları kâfi bulmuyoruz. Bu branşın kütüphanesi Almanya’da o kadar geniştir ki hakiki bir tetkik alakasıyla hepsini okumaya seneler kifayet etmez. Esasen böyle neşriyatın çoğalmasını isterken diğer taraftan tatbikata geçmek, hiç olmazsa büyük şehirlerde bir iki mektep halinde işe başlamak ve daha evvelde bu müesseseleri ellerine tevdi edebilecek muallimleri izhar etmek Maarif Vekâletinden ilk beklenen icraat zümresine dahildir.*”⁷⁶ Verilen bilgilerden Maarif Vekâletinin iş okulu prensibine dayanan yeni okullar tesis etme iradesi görülmektedir. Konuyla ilgili başka bir makalede iş okulu farklı açılardan değerlendirilmiş ve Türkiye’deki yeni uygulamalara yer verilmiştir. Fakat bu

⁷⁵ Kemal Aytaç, **ağdaş Eğitim Akımları**, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1976, s.83.

⁷⁶ M. Kemal, “İş Mektebi İş Terbiyesi”, **Terbiye**, Sayı: 3, s.196.

uygulamalar okul düzeyinde olmayıp, müfredatta bulunan el işleri dersinin yeniden düzenlenmesi şeklindedir.⁷⁷

Dergide ağırlıkla iş okulu prensibine yönelik eğitim veren dünyadaki yeni okul modelleri tetkik edilmiştir. İlk sayısında bulunan “Rusya’da Bir Tecrübe Mektebi”⁷⁸ başlıklı makalede Rusya’daki tecrübe, iş/ faaliyet okulu inceleniyor ve bu mekteplerin tesis edilmesindeki gayeler şöyle sıralanıyor:

- *“Muhtelif terbiye temayüllerini tecrübe etmek ve bu suretle mektep şekil ve programlarında icra edilecek rötuşlara esas teşkil edecek neticelere varmak.*
- *Yeni ders programlarının terbiye ve tedris usullerinin tatbikatında diğer mekteplere örnekler göstermek.*
- *Yeni terbiye cereyanlarından haberdar olmayan, mesleki mâlûmâtı noksan olan muallimleri yetiştirmek.”⁷⁹*

Yazının devamında Rusya’nın muhtelif mahallerinde “tecrübe istasyonu” adı altında açılan bu okullara güzide hocaların tayin edildiğinden ve bahsi geçen okulların eğitim faaliyetleriyle adından söz ettirmiş tecrübeli bir pedagogun idaresi altına verildiğinden söz edilmektedir. Mezkûr makale tecrübe okulunda yapılan faaliyetlerin resmedildiği çeşitli görseller de içermektedir.

Derginin 2. sayısında yine Rusya’dan bir okula yer verildiğini görüyoruz. Makalenin başlığı “Moskova’da Radişçef Tek İş Mektebi” adını taşıyor. Bir önceki makale gibi Rıdvan Nafiz imzalı bu makalede okulun çalışma prensibine şöyle değiniliyor:

“Bu program orta Rusya’nın tabii ahval ve şeraitine göre tespit edilmiştir. Rusya’nın diğer yerlerinde tabiat müşahedeleri zamanını değiştirmek ve bazen de bu mahallerin iklimlerine, hayvanât ve nebâtâtına göre ayrı müfredat programı yapmak mümkündür. Yalnız tabii şerait nokta-i nazarında yekdiğerinden farklı muntikalarda

⁷⁷ İsmail Hakkı, İş Pedagojisi, **Terbiye**, sayı:21, s.9-18.

⁷⁸ Rıdvan Nafiz, "Rusya'da Bir Tecrübe Mektebi", **Terbiye**, sayı: 1, s.18-22.

⁷⁹ **A. g. e**, s.1.

değil, bir muntıkada içtimâi ve iktisâdi hususiyetler arz eden muhitlerde de program müfredatının mektep meclisleri tarafından tebdili kabul edilmiştir.”⁸⁰

Çalışma prensibindeki esnekliğe yazar tarafından önem atfedilmekle birlikte mektep ve tabiat arasındaki münasebet tesisini tavsiye eden, çocuğu muhitinde cereyan eden olay ve faaliyetlere yabancı bırakmak istemeyen, içinde buldukları cemiyeti tanımlarına önem veren eğitimcilerin, öğretmenleri katı bir müfredat programına mahkûm etmelerinin mantıksız olacağı görüşündedir.

Derginin 12. sayısında “Kopenhag’da Ev İdaresi Mektebi” başlığıyla Suhrske Husmoderskole adlı özel bir ev idaresi okulunun tanıtım yazısı kaleme alınmıştır. İgol de Mme. Shur tarafından kurulmuş olan özel ev idaresi okulunun yöneticiliğini de Bayan Shur yapmaktadır. Yazarın kendi gözlemlerine dayanan makalede önce okulun fiziksel özellikleri, sonra da eğitim alanındaki başarılarından bahsedilmiştir.⁸¹ Yazar, okulun dışarıdan oldukça mütevazı bir görünüme sahip olduğunu, fakat rehberin kendisine sınıfları gösterdiğinde hayrete düştüğünü ifade ediyor ve ekliyor: “*Dershaneler, el işi sınıfı, çamaşır odaları, fizyoloji, bakteriyoloji ve kimya laboratuvarları tertemiz ve derli toplu. Oturma odaları ve yemek odaları ise en titiz ev hanımlarını dahi kışkırtacak halde...*”⁸²

Yazar okulun müdiresi Bayan Shur’un “ev idaresi” meselesini kendisine ideal yaptığını, yıllarca çeşitli memleketlerde bu tarz okulları tetkik ettiğini ve memleketine döndüğünde kazandığı tecrübelerle kendi okulunu açtığını yazıyor ve Bayan Shur ile ilgili düşüncelerini şu sözlerle anlatıyor: “*Bu okul, idealist bir muallimin azim ve himmetle memleketine ne kadar faydalı olabileceğini canlı bir suretle gösteren kıymetli bir müessesedir.*”

Terbiye dergisinde iş okullarının başarılı örneklerinden biri olarak gösterilen ABD’deki Blackburn Koleji’ne yönelik hazırlanmış bir makale bulunuyor. Derginin 22. sayısında yer alan ve kolejin adını taşıyan bu makalede Blackburn Koleji’ni diğer

⁸⁰Rıdvan Nafiz, "Moskova'da Radışçef Tek İş Mektebi", **Terbiye**, sayı: 2, s.122

⁸¹ A.B, “Kopenhag’da Ev İdaresi Mektebi”, **Terbiye**, sayı: 12, s.100-101.

⁸² **A. g. m.**, s.101.

kolejlerden ayıran özelliklerini ve okul müdürü Dr. Hudson'un gayretli çalışmalarını öğrenme fırsatı buluyoruz.

Dr. Hudson okulun müdürlüğüne atanmadan önce eski ve kapanmaya yüz tutmuş olan Blackburn Koleji, yeni müdürünün cesur ve gayretli çalışmalarıyla bölgesinin en çok talep gören okullarından biri olmuş. Üç binadan müteşekkil olan okul 1927 yılında ciddi bir talihsizlik yaşamış ve ana binası tamamen yanmış. Dr. Hudson'un seferberlik ilan etmesiyle idari çalışanlar ve öğrenciler el birliği ile enkazı kısa sürede kaldırıp konteynır derslikler hazırlayarak okulu eğitim için hazır hale getirmişler. Yazarın en takdire şayan bulduğu nokta öğrencilerin okul içinde çalışarak eğitim masraflarını bizzat kendilerinin karşılaması olmuş. Okulun kuruluş amacı da maddi veya ailevi nedenlerle vaktinde eğitim alamamış ve diğer kolejlere gidemeyecek kimselere eğitim olanağı sunmak ve bunu yaparken de kendi masraflarını çıkarmalarını sağlamak. Bu sayede öğrenciler iş hayatına henüz öğrenciyken atılıyorlar ve hayatta nasıl ayakta kalabileceklerini öğreniyorlar.⁸³

Dergide yer alan Halil Fikret Kanad imzalı "Odenwald Mektebi"⁸⁴ makalesinde Almanya'da farklı uygulamalarıyla öne çıkan bir okul inceleniyor. Halil Kanad'ın gözlemlerine dayanan makalede okulun gayesi, "çocukları seciyeli yapmak ve gençleri cemiyet hayatına iş yapan, yardım seven, vazifesini bilen vatandaşlar olarak yetiştirmek" şeklinde tarif ediliyor.

Okulun fiziki özelliklerine de değinen yazar şu bilgileri veriyor: "*Odenwald okulu tek bir binadan oluşmayıp birçok evden müteşekkil şirin bir köy izlenimi veriyor. Evlerin her birinin ayrı adları var; Pestalozzi, Eflatun, Humbold, Geothe, Fichte gibi...Bu isimler mektep için bir semboldür, maksat çocukları büyük şahsiyetlerle alakadar etmektir.*"⁸⁵ Yazar, okulun sınıf sistemiyle eğitim vermemesine dikkat çekiyor ve sınıf usulünü tarihin kusurlu bir yadigârı olarak değerlendiriyor. Buna sebep olarak çocuğun tabii yaşı ve zekâ yaşının aynı olamayabileceğini gösteriyor. Böyle bir

⁸³ Mefharet Nazmi, "Blackburn Koleji", **Terbiye**, sayı: 22, s.337-352.

⁸⁴ Halil Fikret, "Odenwald Mektebi", **Terbiye**, sayı: 23, s.417-436.

⁸⁵ **A. g. m.**, s. 422.

durumda çocukları yaşlarına göre sınıflandırmanın pedagojik olarak mahzurlarından bahsediyor.

1.2.4. Ünlü Pedagogların Ekolleri

Terbiye'nin pek çok sayısında eğitim tarihinde iz bırakmış ünlü pedagogların biyografi ve ekollerine yer verilmiştir. Pestalozzi, Kerschensteiner, Comenius gibi isimlerin eğitim görüşleri erken Cumhuriyet dönemi eğitim çalışmalarını etkilemesi bakımında önem arz etmektedir. Derginin 3. sayısında vefatının 100. Sene-i devriyesi münasebetiyle ünlü pedagog Pestalozzi'nin biyografisi kaleme alınmıştır. Yazar, vaktiyle birçok Alman eğitimcinin İsviçre'ye giderek ünlü eğitimcinin müesseselerini ziyaret ettiğini, bazılarının bir süre kendisiyle çalışarak usullerini öğrendiğini ve ülkelerine döndüklerinde Pestalozzi'nin fikir ve usullerini neşrettiklerinden yola çıkarak onun Alman eğitim sistemine etkilerinden bahsetmiştir. Ayrıca Pestalozzi'nin kendi döneminde oldukça yaygın olan ezberciliği ve kelimeciliği kaldırmış ve onun yerine ayniyet prensibini ikame ederek eğitimde Rönesans gerçekleştirmiş olduğu görüşüne değinilmiştir. Ünlü pedagogun eğitim hizmetlerinin dışında yaşam öyküsüne de makalede geniş yer verilmiştir.⁸⁶

Terbiye dergisinde, Alman ekolünün önemli ismi Wilhelm Rein'e dair üç makale bulunmaktadır. 6. sayıda yer alan ilk makalede Rein'in eğitim hayatında etkilendiği isimler ve yaşam hikâyesine yer verilmiş, mesleki yaşantısında elde ettiği başarılarından bahsedilmiştir.⁸⁷ 7. sayıda ise onun çalışmaları çeşitli başlıklar halinde kaleme alınmıştır. İlk başlık "Terbiyenin kıymet ve mahiyeti" olup burada Rein'in eğitimle ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Rein, milletinin mutluluğu ve ilerlemesini arzu eden her vatandaşın milli sermayeye eğitimdeki gayreti ile destek olması gerektiğini savunur, milli sermayeyi maddi ve manevi olarak iki kısma ayırır: İlim, sanat, ahlak ve din milletin manevi sermayesini oluştururken ziraat, sanayi ve ticaret milletin maddi sermayesini oluşturmaktadır. Burada Rein, manevi sermayenin gelecek nesillere miras olarak intikal ettiği için maddi sermayeden daha önemli olduğunu vurgulamaktadır.⁸⁸

⁸⁶ Ali Haydar, "Pestalozzi", **Terbiye**, sayı: 2, s.203-210.

⁸⁷ Ali Haydar, "Meşhur Terbiyeciler: Wilhem Rein", **Terbiye**, sayı: 6, s.14-22.

⁸⁸ Ali Haydar, "Prof. Wilhelm Rein", **Terbiye**, sayı: 7, s.20-27.

XIX. asırda bazı düşünürler pedagojinin ilim değil bir sanat olduğunu ve ancak doğal bir yeteneği olanların bu sanatı layıkıyla tatbik edebileceği görüşünü savunmuşlardır. Yazar, Rein'in bu ihtilaflı konudaki görüşlerini şu dört madde ile açıklamıştır.

“1. İyi bir icra ve tatbik, sağlam bir bilgiye dayanmalıdır. Bütün sanatkârların nazari bilgiye muhtaç olduğu inkâr edilemez.

2. Eğitimin gayesini tayin ederken ilmî araştırma ve uygulamaya ihtiyaç vardır. Eğitimci bir sanâtkar gibi kendi yeteneğine dayanarak sistem yaratamaz. Eğitim bir milletin anânevî ve ahlakî düsturlarına bağlıdır. Eğitimin gayesini tayin ederken milletin ve insanlığın kültürel değerlerini dikkate almaya mecburdur.

3. Eğitimin amacını bir kez tayin ettikten sonra bu amaca en uygun vasıtayı bulmak ilmi tetkikler ile mümkündür. Eğitime konu olan çocuk, heykeltıraşın işlediği mermer gibi cansız bir madde değildir. Kendi tekâmül kanunlarını kendisinde bulunduran canlı bir varlıktır.”

4. Pedagojinin ilim değil sanat olduğunu iddia edenler birkaç yeteneksiz öğretmene bakarak bu hükmü veriyorlar, bu doğru değildir. Gerçek sanatkârlar nâdir yetişir. Bizim ise çok öğretmene ihtiyacımız var.”⁸⁹

Mezkûr makalede pedagoji alanındaki diğer tartışmalara da değinmektedir. Ayrıca pedagojinin ahlak, psikoloji, tıp ve siyasi irade ile ilişkilerine de Rein'in görüşleri çerçevesinde yer verilmiştir.

Derginin dokuzuncu sayısında Wilhelm Rein'in, eğitimin amacına yönelik düşünceleri mercek altına alınmıştır. Rein'e göre eğitimin amacı mühim bir konudur ve bir kişinin keyfine bırakılamaz. Öğretmen çocuğun yaşadığı toplumun koşullarını bilmek zorundadır ve çocuğu toplumun değerlerine uygun yetiştirmek zorundadır. Rein, bu mevzuda J.J. Rousseau'nun görüşlerini “*Cemiyetin değerlerini dikkate almayıp eğitimi kendi düşüncesine göre tayin etmişti, fakat bu görüşü kitaplarında kaldı*” sözleriyle eleştirmiştir.⁹⁰

Ünlü Fransız Pedagog Lucien Cellier'in 1910'da yayımlanmış olan *Pedagojik bir İlim Taslağı* adlı kitabının inceleme yazısı da dergide yer alıyor. Yazar Kadri Bey

⁸⁹ A. g. m, s.22.

⁹⁰ Ali Haydar, "Prof. Wilhelm Rein III", *Terbiye*, sayı: 9, s. 18-31.

bu kitap ile Cellerier'in "pedagoji" adlı yeni bir ilmin teşkiline çalıştığını ve bu ilmin esasının psikoloji, kanununun ise ahlak olacağını belirtiyor ve müellifin kitap ile ilgili şu görüşüne yer veriyor: "*Bu kitap annelere tavsiyeler mahiyetinde değildir. Ailelere şunu yapın, bunu yapmayın demez. Onlara neler yapıyorsunuz? Nelerden kaçınıyorsunuz? diye sorar ve neticeyi tespit eder.*"⁹¹ Eserde eğitimin üç âmili vardır: Mevzu, muhit ve mürebbi. Eğitimin amacı muhite intibaktır. Yazar Kadri Bey, ferdin muhite intibakını savunurken Cellerier'in eğitimi belirli sınırlar içine aldığını ve ona mütevazi bir gaye verdiğini belirterek böyle yapmakla onu küçümsemediğini, aksine onu yükselttiğini, hak ettiği alaka ve mevki verdiği söylüyor⁹²

Dergide Ernst Meumann'ın biyografisi ve pedagoji sahasındaki çalışmalarına yer verilmiş ve Meumann'ın "*Tecrübi Pedagoji Dersine Medhal*" adlı eseri analiz edilmiştir.⁹³ Müellifin en önemli eseri olan bu çalışma 1907'de iki cilt halinde yayımlanmış ve 1911-1915 senelerinde yeniden neşredilmiştir. Makalenin yazarı Ali Haydar Bey, müellifin eserinde pedagojinin bir bilim olduğunu ispata çalıştığını yazıyor ve ekliyor: "*O dönem bazı filozoflar pedagojiyi ilim olarak tanııyordu. Bu sebeple Meumann pedagojinin bir ilim olduğunu ve spekülasyona dayanan bir ilim olmayıp ihtibârî bir ilim olduğunu ispata çalışmıştır.*" Makalede pedagojinin ilim olmadığını iddia edenlerin itirazları üç noktada toplanıyor:

- "1. Pedagojinin kendine has bir mevzuu yoktur. Mevzuları psikolojiden, sağlıktan vb. alır.*
- 2. Pedagoji her zaman kıymeti haiz kanunlar ortaya koymaz. Eğitim ve öğretimin gayesi sabit değildir."*
- 3. Terbiye (eğitim) ilim değil sanattır, bu sebeple eğitmenin bu alanda doğuştan yetenekli olması gerekir."*⁹⁴

Bahsi geçen itirazlara Meumann'ın yanıtı ise şöyledir: "*Pedagojinin kendine mahsus tek bir konusu yok diyorlar. Bu durumda olan yalnız eğitim midir?*

⁹¹ Kadri, "Lucien Cellerier", **Terbiye**, sayı: 14, s.165.

⁹² **A. g. m.**, s.169.

⁹³ Ali Haydar, "Ernst Meuman", **Terbiye**, sayı:16, s.291-298.

⁹⁴ **A. g. m.**, s. 293.

Pedagojiden başka pek çok ilim, konusunu başka mevzulardan alır. Bir ilimin ilim olması mevzuunun bir olmasıyla değil, mevzu dahilinde bulunan meslekleri kendine has ve müstakil bir nokta-i nazardan tetkik etmesiyle kaimdir. Pedagojinin bu işlerde kendine mahsus bir nokta-i nazarı vardır, o da eğitim işleridir.”⁹⁵

Meumann, terbiye ve tedris gayesinin değiştiğini kabul eder. Fakat terbiyenin asıl gayesinin ahlak olduğunu ve değişen şeyin zamanın icabına göre tahsil olduğunu savunur. “Terbiye sanattır” iddiası karşısında ise, terbiye ilmi anlamına gelen pedagojik ile terbiye sanatı anlamına gelen paedagogie terimlerinin karıştırıldığı görüşündedir.

Doğumunun 75. yıldönümü münasebetiyle Avrupa’daki eğitim dergilerinde ünlü eğitimci G. Kerschensteiner yazıları kaleme alınmış, Terbiye dergisi de bu vesileyle 17. sayısında Kerschensteiner’in biyografisine yer verilmiştir. Makalede ünlü pedagoğun eğitim ile ilgili düşünceleri kendi eserlerinden alıntılanarak hazırlanmış ve üç mevzu ön plana çıkarılmıştır:

“1. İlk Mektep bir iş mektebi olmalı: Genel müfredata uygulamalı dersler ilave edilmeli; atölye, laboratuvar, resim dersliği gibi...

2. Meslek Mektepleri ve mesleki terbiye: Eğitim mücadeleleri yapılırken karşılaşılan mühim pedagojik hatalardan biri umumi okullara meslek okullarından fazla önem verilmesi olmuştur.

3. Kışlaya benzeyen mektep: Talimatnamelerin baskısı altında bir eğitim anlayışı ve kati bir müfredat kendi mukadderatını eline almak isteyen bir millete yakışmaz. Baskı altında bir eğitim, çocukta mesuliyet hissini geliştirmez.”⁹⁶

Makalede ünlü pedagoğun eğitimin amacı olarak talebenin kendi kendini idare edebilmesi gösterilmektedir. Ayrıca okulların tek merkezden idare edilmemesi ve okul yönetimine serbestlik tanınması tavsiyesi de altı çizilecek noktalardan biri olarak dikkat çekmektedir.

⁹⁵ A. g. m, s. 294.

⁹⁶ İsmail Hakkı, “G. Kerschensteiner”, **Terbiye**, sayı: 17, s.21-23.

Dergide biyografisi ve eğitim görüşleri yer alan ünlü pedagoğlardan John Amos Comenius'un makalesi Nafi Atuf Kansu tarafından kaleme alınmıştır. Bu yazıda eğitim hayatına geç başlayan Comenius'un tahsili kolaylaştırmak ve herkes tarafından elde edilebilir kılmak için çalıştığını öğreniyoruz. Ayrıca ünlü eğitimcinin pedagoji alanındaki esas ve usulleri de makalede yer alıyor. Comenius; iyi bir talim için çocuğun tabiatını tanımak gerektiğini, hafızanın önemini, öğretimde belli bir kademenin takip edilmesi gerektiğini, yalnızca faydalı şeylerin öğretilmesi gerektiğini ve her dersin genel bilgiye yardım etmesinin lüzumunu vurguluyor. Makalede ünlü pedagoğun insan türünün bozulmasına mâni olacak devayı makul ve basiretli bir eğitimde gördüğünü öğreniyoruz. Yine eğitimle ilgili önemli bir tespiti makalede şöyle yer alıyor: “İnsan üç şeyi kazanmaya muhtaçtır; ilim, ahlak ve din hissi. Bunlar insanın tabiatında vardır. Eğitim bunları ortaya çıkarır.”⁹⁷

Terbiye' de ünlü pedagoğ William James'in eğitim ile ilgili düşünceleri de bulunmaktadır. Bu düşüncelerden bazıları şunlardır; “İnsana hayat veçhesi kazandırmayan hükümler boş ve manasızdır. Eğitim özel bir öneme sahiptir ve teoriden pratiğe geçme hadisesidir.”⁹⁸ Özellikle eğitim bilimlerinde teorilerin fiiliyata geçme hadisesi ve hayata dokunacak fikirlerin üretilmesi son derece önemlidir.

Derginin 15. sayısında yer alan makalede Berthold Otto'nun toplu tedris usulü incelenmiştir. Otto, Berlin civarında özel bir okulun yöneticiliğini yapmış ve bu okulda kendine has bir eğitim sistemi kurmuştur. Yazar, Otto'nun geliştirdiği sisteme ışık tutmuş ve mühim gördüğü hususlara makalede yer vermiştir. Bu hususlardan en dikkat çeken Otto'nun belli bir şemaya bağlı kalmaktan uzak durması ve ders işlenirken her türlü sünilikten şiddetle kaçınması, doğal bir ders işlenmesini savunmasıdır. Dersi yönlendiren kuvvet çocuğun şahsî alaka ve arzusudur. Ona göre doğal ders çocuğun öğrenme isteğine kulak veren, soru sormasına en çok müsaade edilen derstir. Çocuğu, öğretmenleri ve ebeveynleriyle yarış edencesine öğrenebilmesi kadar sevindiren bir şey yoktur. “Her gün yeni şeyler öğrenmeyi arzu ettiren, ders saatinin bitmesine üzüntü duyulan ders kıymetlidir. İstemeyerek ve esneyerek girilen ders ise berbat bir derstir.”

⁹⁷ Nafi Atuf, “Comenius”, *Terbiye*, sayı: 21, s.261-299.

⁹⁸ Kadri, “William James'in Pedagojisi”, *Terbiye*, sayı: 22, s.359-365.

Makalede ilgi çeken bir nokta ise Otto'nun okulunda ders programı ve ders cetvelinin olmamasıdır. Derslerde baskı ve zorlama yoktur. Mühim olan çocuklar ve onların eğilimleridir.⁹⁹

Erken bir yaşta vefat eden ve arkasında çok sayıda eser bırakan Alfred Binet'in biyografisine derginin otuz üçüncü sayısında rastlamaktayız. Ayrıca, Binet'in psikoloji alanında önemli çalışmaları olan *Muhakeme Psikolojisi* ve *Tecrübi Psikolojiye Medhal* adlı eserleri ve farklar psikolojisi üzerinde yaptığı çalışmalar dergide tetkik edilmiştir. Binet, satranç oyuncularının, büyük matematikçilerin ve dram yazarlarının psikolojik derinliğine inmiş, iki kızını da uzun yıllar gözlemlemiş ve bu bilgiler ışığında farklar psikolojisi denilen ilmin metot ve neticelerini gösteren *Zekanın Tecrübi Tetkiki* adlı eserini telif etmiştir.¹⁰⁰

Pedagojide oyunların çocuk gelişimindeki yeri önemli bir inceleme konusu olagelmıştır. Bu konuya ilk değinen isimlerin başında Karl Gross gelmektedir. Dergide bulunan ve Mustafa Rahmi Bey tarafından kaleme alınan makalede Karl Gross'un oyun teorisinin pedagoji dünyasındaki yansımalarına değinilmiş ve bu teorisinin önemi üzerinde durulmuştur. Yazar, oyun teorisine başka pedagoğ ve filozofların da gündeme getirdiğini fakat Gross'un oyun devresinin doğal sürecini çizmekle pedagojiye sağlam bir temel kurduğu görüşünü belirtmektedir. Ayrıca, Gross'un pedagojiyle uğraşırken değil, güzel sanatlarla uğraşırken oyun teorisini keşfettiğini, çünkü Kant ve Schiller'den bu yana sanatın oyuna bağlandığını, Gross'un muhtelif yönleriyle oyunu pedagojiye tatbik ettiğine değinmektedir.

Makalede oyun teorisinin önemi şu ifadelerle açıklanmıştır: Çocukluk devresi çocuğu hayata hazırlamak içindir. Bu sebeple çocuğun oyun oynaması lazımdır. Oyun bir fantezi veya faydasız bir faaliyet olmayıp çocuk için önemlidir. Çocukluk devresi bu nedenle mevcuttur. Çocuk ancak çocukluk çağında oynamakla yetişkinliğe iyi hazırlanabilir. Gelecekte yapacağı faaliyetleri oyun ile gösterir.¹⁰¹

⁹⁹ Hıfzırrahman Raşit, "Berthold Otto" **Terbiye**, sayı: 15, s.236-241

¹⁰⁰ Mustafa Rahmi, "Alfred Binet", **Terbiye**, sayı: 33, s.96-98.

¹⁰¹ Mustafa Rahmi, "Karl Gross", **Terbiye**, sayı: 36, s.302-304.

1.3. YAZAR KADROSU VE BAZI YAZARLARIN KISA BİYOGRAFİLERİ

Maarif Vekâleti tarafından neşredilen *Terbiye* Dergisinin yazar kadrosunu önemli ölçüde Maarif Vekâleti Talim ve Terbiye Kurulu Hakem Azaları, öğretmen okullarında görev yapan müderrisler ve dönemin önde gelen eğitimcileri oluşturuyordu. Bu isimlerden bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz:

İhsan (Sungu), Ali Haydar (Taner), Sadrettin Celal (Antel), İsmail Hakkı (Tonguç), Dr. İbrahim Alaaddin (Gövsa), Rıdvan Nafiz, Faik Reşit (Unat), Maarif Vekâleti müfettişi Kadri Bey, Erzurum Milletvekili Nafi Atuf Kansu, Maarif Talim ve Terbiye Kurulu hakem azası Ahmet Tevfik Bey, Maarif Vekaleti Neşriyat Müdürü Faik Reşit (Unat), Faruk Nafiz (Çamlıbel), Maarif Vekaleti Müfettişi Harun Reşit, Maarif Talim ve Terbiye Hakem Reisi M. Emin (Soysal), Maarif Vekâleti müfettişi Selim Sırrı (Tarcan), Kazım Nami (Duru), Dr. Halil Fikret (Kanad), Prof. Dr. Mustafa Şekip (Tunç), Hıfzırrahman Raşit(Öymen), Vildan Aşir.

1.3.1 İhsan Sungu

İhsan Sungu erken cumhuriyet dönemi eğitim politikalarına yön veren isimlerin başında gelir. Türkiye'deki eğitim kurumlarının hemen her kademesinde görev almış demokratik, çağdaş ve laik eğitim anlayışını benimsemiştir. Tevhid-i Tedrisat kanunu ile ilgili yazdığı makalesinde yapılan devrimleri şu ifadelerle savunmuştur:

“Atatürk İnkılâbının en önemli cephesi Tevhid-i Tedrisat Kanunuyla Türkiye’de medrese-mekteb diye mevcut olan ikiliği kaldırmış olmasıdır. Tevhid-i Tedrisat inkılâbı, Ulu Önder’in kurtarıcı eliyle hilafetin ilgası, tedrisatın tevhidi, Şer’iye ve Evkaf vekâletinin kaldırılması, türbelerin, tekke ve zaviyelerin seddi, falcılık ve üfürükçülük gibi bir takım muzır mesleklerin yasak edilmesi, Türk Medeni Kanunu’nun kabulü, Teşkilat-ı Esasiye Kanununda dine ait maddelerin kaldırılması gibi birbirinden mühim ve Türkiye’yi modern laik bir devlet haline getiren büyük inkılâpların en önemli safhalarından biridir.”¹⁰²

¹⁰² İhsan Sungu, “Tevhid-i Tedrisat Kanunu”, **Bellekten**, cilt.2, sayı: 7/8, TTK, Ankara 1938.

Sungu, pedagoji alanında Avrupa'daki tüm yenilikleri yakından takip etmiş, yapmış olduğu çevirilerle Türkiye'de eğitimcilerin en yeni bilgilere kolayca ulaşmalarına olanak sağlamıştır. Öğretmeni merkeze alan ezberci ve teorik eğitim anlayışını eleştirmiş, çocuğun merkezde olduğu pratik, faal eğitim anlayışının yaygınlaşması gayretinde olmuştur. "Orta Tahsilin Gayesi" başlıklı makalesinde demokrasinin gelişmesiyle temel eğitime yeni vazifeler verildiğini yazmış ve demokrasinin eğitimden beklentisini şu sözlerle ifade etmiştir:

*"Bir millette her fert öyle yetiştirilmelidir ki; o fert hem birlikte çalıştığı zümrenin hem de millet dediğimiz kütlenin umumi saadetine hizmet edecek muhtelif faaliyetlerle şahsiyetini serbestçe inkişaf ettirmek imkânını bulsun."*¹⁰³

Sungu 1883 yılında Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı olan Lübnan'ın Trablusşam sancağında dünyaya gelmiştir. 1904 yılında Mektep-i Mülkiyeden birincilikle mezun olmuş, 1907'de Washington büyükelçiliğinin üçüncü sekreterliğine atanmıştır. İkinci Meşrutiyetin ilanından sonra İstanbul'a dönmüştür.¹⁰⁴

Yurda dönüşünden kısa bir süre sonra Satı Bey ile öğretmen okulunda göreve başlamış ve Uygulama Okulu Müdürlüğüne atanmıştır. Sırasıyla öğretmen okulu müdürlüğü, yüksek öğretmen okulu müdürlüğü, Maarif Vekâleti Talim ve Terbiye Kurulu Üyeliği ve Başkanlığı, Gazi Eğitim Enstitüsü müdürlüğü görevlerinde bulunmuştur.¹⁰⁵ Sungu, 3 Nisan 1939 tarihinde dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel tarafından Millî Eğitim Bakanlığı müsteşarlığına getirilmiş ve vefatına kadar bu görevi sürdürmüştür.¹⁰⁶

İhsan Sungu çeşitli eğitim dergilerinde yazılar yazmıştır. Bunlardan Bazıları *Tedrisat-ı İptidaiye*, *Tedrisat Mecmuası* ve tezimizin konusu olan "*Terbiye*" dergisidir. 1923 ve 1924'te toplanan heyet-i İlmiye toplantılarına katılmış, ayrıca Atatürk'ün kurduğu alfabe heyetinde yer almıştır.¹⁰⁷ 26 Mart 1932'de Türk Tarih Kurumu'nun

¹⁰³ İhsan, "Orta Tahsilin Gayesi", **Terbiye**, sayı:21, s.5

¹⁰⁴ Neşet Çağatay, "İhsan Sungu", **Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileri**, Unesco Türkiye Millî Komisyonu Yayını, Ankara 1987, s.434.

¹⁰⁵ Cavit Binbaşoğlu, **Türk Eğitim Tarihi**, Anı Yayıncılık, Ankara 2009, s.466.

¹⁰⁶ Çağatay, **a. g. m.**, s.442.

¹⁰⁷ Binbaşoğlu, **a. g. e.**, s.466.

asli üyeliğine seçilen Sungu daha sonra bu kurumun asbaşkanlığına getirilmiştir. Türk Tarih Kurumunun *Belleteninde* İhsan Sungu'nun çok sayıda makalesi mevcuttur.¹⁰⁸

1.3.2.Nafi Atuf Kansu

1890 yılında Mekke'de dünyaya gelmiştir. Babası askeri Doktor Aziz Emin Paşa'dır. İlk, Orta ve lise eğimini Edirne'de tamamlayan Nafi Atuf 1907 yılında Mektep-i Mülkiye'ye girmiş ve 1910'da iyi bir dereceyle mezun olmuştur.

Mezuniyeti sonrasında Edirne'de Nimet-i Hürriyet okuluna müdür olarak atanmış ve burada "*Sây ve Tettebbu*" adında bir dergi çıkarmıştır. Daha sonra Edirne öğretmen okuluna müdür olmuştur. 1913 yılında Satı Bey Darüşşafaka Müdürü iken onun yardımcılığına getirilmiştir. 1914'te Bursa Öğretmen Okuluna müdür olmuş, 1916'da İstanbul Öğretmen Okuluna müdür olarak atanmıştır. Bu sırada *Fenni Terbiye Tarihi* adlı eserini yazmış ve Hüseyin Ragıp Bey'le birlikte *Muallim Dergisi*'ni çıkarmaya başlamıştır.¹⁰⁹

Daha sonra çeşitli okullarda eğitimlik ve yöneticilik yapmış olan Kansu, 1927 yılında siyasete atılmış ve Erzurum'dan milletvekili seçilmiştir. Kansu hayatının sonuna kadar milletvekilliği yapmıştır. Milletvekilliği süresince eğitim öğretimle ilgili hazırlanan tüm yasalara katkı sağlamıştır. Türk eğitim sisteminin 1923- 1950 yılları arasındaki yeniden yapılanma döneminde stratejilerin belirlenmesi, idari kararların alınması, davranış değişimi hedeflerinin tespiti gibi faaliyetlerin içinde yer almış bir eğitim yöneticisiydi.¹¹⁰ Nafi Atuf'un *Terbiye Dergisinde* eğitim tarihine yönelik kaleme aldığı makaleleri bulunmaktadır.

Eserleri:

- *Yeni Mektep*, Edirne 1914
- *Frobel*, İstanbul, 1916
- *Vatanın Coğrafyası*, İstanbul, 1917

¹⁰⁸ Çağatay, a. g. m, s. 438.

¹⁰⁹ Binbaşoğlu, a. g. e, s.502.

¹¹⁰ Rıfıkı Can, "Nafi Atuf Kansu", *Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileri*, Unesco Türkiye Millî Komisyonu Yayını, Ankara 1987, s.337.

- *Fenn'i Terbiye Tarihi*, Maaarif Umumiye Nezaret Telif ve Tercüme Kütüphanesi, 1917.
- *Tolstoy, İptidai Muallimi*, İstanbul 1919
- *Türk Maarif Tarihi*, 2 cilt, İstanbul 1932
- *Pedagoji Tarihi*, İstanbul 1939

1.3.3. Ali Haydar Taner

1883 yılında Bulgaristan'ın Kızanlık kasabasında doğmuştur. İlk ve orta öğretimini tamamladıktan sonra Bulgaristan öğretmen okulunu bitirerek Rusçuk Türk Rüştüyesinde öğretmen olarak eğitim hayatına atılmıştır.¹¹¹

Eğitimini ilerletmek için bir yıl Almanya'nın Yena Üniversitesinde eğitim gördükten sonra yurda dönen Taner çeşitli okullarda öğretmenlik yaptıktan sonra İstanbul Darülfünûn'unda Alman Profesör Anschutz'un yanına asistan olarak çalışmıştır. Bir dönem Almanya'da öğrenci müfettişliği yapmış olan Taner, 1919'da İstanbul Darülfünûn'unda pedagoji müderrisliğine getirilmiştir.¹¹²

Taner, 1924 yılında edebiyat Fakültesi psikoloji öğretmenliğine atanmış, 1926'da ise Maarif Vekâleti Talim ve Terbiye Kurulu üyeliğine davet edilmiş ve 12 yıl bu görevi sürdürmüştür. Çeşitli mecmualarda eğitim üzerine yazılar yazmıştır. Bu mecmualardan bazıları şunlardır: *Muallimler Mecmuası*, *Maarif Vekâleti ve Terbiye mecmuası*. Ayrıca *Beyaz Zambaklar Ülkesinde* kitabını Türkçeye çevirmiştir ve çok sayıda eser neşretmiştir.¹¹³

1.3.4. Hıfzırrahman Raşit Öymen

23 Temmuz 1899'da Trabzon'da doğmuştur. İstanbul Darülmuallemi'ni 1918'de bitirince Maarif Nezareti tarafından Almanya'ya eğitim için gönderilmiştir. Bir yıl Almanya'da pedagoji eğitimi gördükten sonra yurda dönmüş ve hemen akabinde Kastamonu Darülmuallemi'ne psikoloji öğretmeni olarak atanmıştır. Daha

¹¹¹ İsmail Bünyamin Erdem, *Ali Haydar Taner'in Eğitim ve Din Eğitimi Görüşleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2007, s.3.

¹¹² Binbaşoğlu, a. g. e, s.478.

¹¹³ A. g. e, s.479

sonra Trabzon ve Samsun’da görev yapan Öymen, Samsun’da bulunduğu dönem *Yeni Mektep* adlı bir dergi çıkarmaya başlamıştır. ¹¹⁴

Eserleri

- *Mektepçiliğin Kabesinde, İntibaat ve Tahassüat*, İstanbul 1928
- *Mektep İnzibatında Reform*, İstanbul 1929
- *İş Terbiyesi*, İki Cilt, İstanbul 1937
- *Umumi Öğretim Usulleri*, Ankara 1941
- *Vatandaşlık Terbiyesi Kavramı ve Uygulaması*, Ankara 1972
- *Yeni Mektebe Doğru*, İstanbul 1931
- *Pedagoji Kıratı*, İstanbul 1931
- *Yeni Okulda Didaktik*, Ankara 1972

1.3.5. Sadrettin Celal Antel

İstanbul’da dünyaya gelen Sadrettin Celal Antel, ilk eğitimini evde, orta öğretimini Numune-i Terakki idadisinde yapmıştır. Bir yıl Mekteb-i Hukuk’ta okuduktan sonra yurtdışı burslu öğrencilik sınavını kazanarak Fransa’ya gitmiştir. ¹¹⁵ 1913 yılında yurda dönünce Adana Darülmuallimin Mektebi müdürlüğüne atanmış ve İstanbul’daki bazı okullarda pedagoji öğretmenliği yapmıştır. ¹¹⁶

1919 yılında Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Partisi üye olan Antel fikirlerini *Aydınlık* ve *Kurtuluş* dergilerinde yayınlamıştır. *Kurtuluş* dergisi bakanlar kurulu kararıyla kapatılınca hakkında soruşturma başlatılmış ve 18 ay tutuklu kaldıktan sonra siyasi suçlara çıkarılan af ile serbest bırakılmıştır. ¹¹⁷ 1936-1954 yılları arası İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’nde Pedagoji profesörü olarak görev yapan Antel ¹¹⁸ eğitim alanında çok sayıda eser telif etmiştir. Bunlardan bazıları şöyledir:

- *Maarif Teşkilatı Hakkında Bir Layiha* (1926)

¹¹⁴ A. g. e, s.388

¹¹⁵ Refia Şemin, “Sadrettin Celal Antel”, *Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileri*, Unesco Türkiye Millî Komisyonu Yayını, Ankara 1987, s.25.

¹¹⁶ İsmail Doğan, *Türk Eğitim Tarihinin Ana Evreleri*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2010, s.377.

¹¹⁷ Refia Şemin, a. g. m, s.25.

¹¹⁸ Binbaşoğlu, a. g. e, s. 489.

- *Yeni Terbiye ve Tedris Tekniği* (1931)
- *Maarifimiz ve Meseleleri* (1939)
- *Pedagoji*, (1930-1936)
- *Terbiyede Ölçü- Bilgi Testleri* (1954)

1.3.6. Halil Fikret Kanad

1892 yılına Makedonya'nın Manastır ilinde doğdu. İlk ve orta öğretimini Manastır'da tamamlayan Kanad, 1910 yılında Maarif Nezaretinin düzenlediği sınavını kazanarak eğitim için Almanya'ya gönderilmiş, 1917 yılında hazırlamış olduğu *Pestalozzi'nin Umimi Mektepçiliğe Karşı Vaziyeti* başlıklı teziyle Leipzig Üniversitesinden doktor unvanı alarak yurda avdet etmiştir.¹¹⁹

Aynı yıl Maarif Nezaretinde müşavirlik kâtibi ve tercümanı olarak iş hayatına atılmış, bu müşavirliğin Maarif Nezaretinden kaldırılması üzerine İstanbul'daki birçok okulda pedagoji ve ahlak dersleri vermiştir. 1927 yılında Konya'da Orta Muallim Mektebi açılınca, bu okula pedagoji öğretmeni olarak atanmış,¹²⁰ daha sonra Ankara'ya taşınarak "Gazi Terbiye Enstitüsü" adını alan bu okulda kendi gayretleriyle pedagoji bölümü kurmuştur. Buradaki göreviyle birlikte Talim ve Terbiye Kurulu üyeliğini sürdürmüştür.¹²¹ Topyekun milli eğitimi savunan Halil Fikret Kanad bu kavramı şöyle açıklar:

*"İlk yaştan askerlik çağının sonuna kadar geçen zaman içinde bütün genç neslin terbiye edilmesidir. Mamefih genç nesle fena telkinler yapılması ihtimali karşısında yetişkin neslin de hayatını organize etmek devleti idare edenlerin vazifesidir. Memleketin hiçbir yerinde soysuzlaşma denilen ve milleti yavaş yavaş temelinden sarsan ve çürüten ejderhanın başıboş gezmesine müsaade etmemeli, sert fakat son derece adil kanunlarla içtimai havayı daima temizlemelidir. Memlekette esen hava saf ve temiz kalırsa gençlerin ruhu temiz kalır, irade ve ahlaki kuvvetleri de iyice gelişir."*¹²²

¹¹⁹ Hasan Cicioğlu, "Halil Fikret Kanad", *Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileri*, Unesco Türkiye Millî Komisyonu Yayını, Ankara 1987, s.327.

¹²⁰ Binbaşıoğlu, a. g. e, s. 510.

¹²¹ Doğan, a. g. e, s.377.

¹²² Cicioğlu, a. g. m, s.330.

Halil Fikret Kanad'ın eğitimle ilgili neşrettiği eserlerden bazıları aşağıda verilmiştir.

- *Coğrafyanın Tedris Usulü* (1927)
- *İlk Mektep Müfettişlerine Rehber* (1929)
- *Geothe* (1929)
- *Pedagoji Tarihi*, 2 cilt (1930)
- *Muasır Terbiye Ülküleri ve Terbiyede Yenilikler* (1934)
- *Pestalozzi* (1936)
- *Milliyet İdeali ve Topyekun Milli Terbiye* (1942)
- *DeneySEL Pedagoji* (1951)
- *Pedagojinin Tekâmülü ve Pedagoji İlmi* (1955)
- *Terbiye Sosyolojisi* (1958)

1.3.7. İsmail Hakkı Tonguç

Silistire'nin Totrakan sancağındaki Tataratmaca köyünde dünyaya gelen İsmail Hakkı Tonguç, ilkokulu köyünde rüştiyeyi ise Silistre'de okumuştur. Babası işlerinde kendisine yardımcı olması için okumasına müsaade etmeyince annesinin de yardımıyla gizlice İstanbul'a gitmiştir.¹²³ Burada dönemin Maarif Nazırı Şükrü Bey ile görüşmeyi başaran Tonguç, Kastamonu Öğretmen Okuluna yatılı öğrenci olarak kabul edilmiş, mezun olduğunda ise 20 öğrenci arkadaşıyla birlikte eğitim için Almanya'ya gönderilmiştir.¹²⁴

Bir yıl Almanya'da eğitim gördükten sonra yurda dönmüş;1925 yılına kadar Eskişehir, Konya, Adana ve Ankara illerindeki öğretmen okullarında resim, el işleri ve beden eğitimi dersleri vermiştir. 1932 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Resim ve El İşleri bölümünü kuran İsmail Hakkı Tonguç, 1935 yılına değin bu bölümün başkanlığını yapmıştır.¹²⁵

¹²³ Engin Tonguç, **Devrim Açısından Köy Enstitüleri ve Tonguç**, Ant Yayınları, İstanbul, 1970, s.49.

¹²⁴ Yahya Kemal Kaya, "İsmail Hakkı Tonguç", **Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileri**, Unesco Türkiye Millî Komisyonu Yayını, Ankara 1987, s.514

¹²⁵ **A. g. m**, s.514

3 Ağustos 1935'te İlköğretim Genel Müdürlüğüne atanan Tonguç, 1946 yılına kadar süren görevi esnasında köy eğitim kursları, köy öğretmen okulları ve neredeyse kendi ismiyle özdeşleşen Köy Enstitülerini kurmuştur.¹²⁶

Tonguç, Pestalozzi, J. Dewey, Kerschenstainer gibi dönemin ünlü eğitimcilerinin görüşlerinden etkilenmiştir. Özellikle iş eğitimi konusuna çok ehemmiyet vermiş, uygulanmayan bilgiyi boş ve lüzumsuz bulmuştur.¹²⁷ Bu sebeple Köy Enstitülerinde eğitimi teoriden çok pratiğe dayandırmıştır. Eserlerinde bazıları şunlardır:

- *Köyde Eğitim* (1938)
- *Canlandırılacak Köy* (1939)
- *Köy Enstitülerimizde Eğitim ve Öğretim İlkeleri* (1943)
- *İlköğretim Kavramı* (1946)

¹²⁶ Binbaşıoğlu, a. g. e, s.541.

¹²⁷ Kaya, a. g. m, s.516.

İKİNCİ BÖLÜM

2.TERBİYE DERGİSİNİN FİHRİSTİ VE ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ EĞİTİM POLİTİKALARINA KATKILARI

2.1. FİHRİST

Yazar isimlerine göre alfabetik sıra ile düzenlenmiştir.

A. B., “Oğlan Çocuklara Ev İdaresi”, Sayı: 13, Nisan 1929, s.125-126.

A. Hilmi, “Anormal Çocukların Mekteplere Kabulü”, Sayı: 23, Mart 1930, s.401-404.

A. Hilmi, “Avrupa’da Tatil Kursları”, Sayı: 36, Haziran 1931, s.305-311.

A. Hilmi, “Yüzme Dersleri”, Sayı: 20, Kanunuevvel 1929, s.250-254.

A.B., “Kopenhag’da Ev İdaresi Mektebi”, Sayı: 12, Şubat 1929, s.100-101

Ahmet Cevat, “Orta Mektepte Türkçe Dersleri”, Sayı: 28, Teşrinievvel 1930, s.108-118.

Ahmet Cevat, “Türkçe Dersleri I”, Sayı: 28, Teşrinievvel 1930, s.65-87.

Ahmet Cevat, “Türkçe Dersleri II”, Sayı: 29, Teşrinisani 1930, s.180-192.

Ahmet Cevat, “Türkçe Dersleri III”, Sayı: 30, Kanunuevvel 1930, s.230-251.

Ahmet Cevat, “Türkçe Dersleri IV”, Sayı: 31, Kanunusani 1932, s.304-322.

Ahmet Fuat, “Avusturya’da Maarif İnkılabı IV”, Sayı: 29, Teşrinisani 1930, s.155-163.

Ahmet Fuat, “Avusturya’da Maarif İnkılabı V”, Sayı: 32, Şubat 1931, s.5-19.

- Ahmet Fuat, "Avusturya'da Maarif İnkılabı VI", Sayı: 33, Mart 1931, s.99-106.
- Ahmet Fuat, "Avusturya'da Maarif İnkılabı VII", Sayı: 35, Mayıs 1931, s.217-236.
- Ahmet Fuat, "Avusturya'da Maarif İnkılabı I", Sayı: 24, Nisan 1930, s.498-500.
- Ahmet Fuat, "Avusturya'da Maarif İnkılâbı II", Sayı: 25, Mayıs 1930, s.544-555.
- Ahmet Fuat, "Avusturya'da Maarif İnkılâbı III", Sayı: 27, Eylül 1930, s.34-42.
- Ahmet Fuat, "Tarih Dersinde Bir Tecrübe", Sayı: 18, Teşrinievvel 1929, s.127-133.
- Ahmet Muhtar, "Dans Edelim", Sayı: 20, Kanunuevvel 1929, s.261.
- Ahmet Muhtar, "Kış", Sayı: 20, Kanunuevvel 1929, s.260.
- Ahmet Muhtar, "Musiki Terbiyesi I", Sayı: 17, Eylül 1929, s.27-35.
- Ahmet Muhtar, "Musiki Terbiyesi II", Sayı: 18, Teşrinievvel 1929, s.107-114.
- Ahmet Muhtar, "Musiki Terbiyesi III", Sayı: 19, Teşrinisani 1929, s.193-202.
- Ahmet Muhtar, "Musiki Terbiyesi IV", Sayı: 20, Kanunuevvel 1929, s.240-249.
- Ahmet Muhtar, "Musiki Terbiyesi V", Sayı: 23, Mart 1930, s.447-453.
- Ahmet Muhtar, "Musiki Terbiyesi VI" Sayı: 25, Mayıs 1930, s.563-571.
- Ahmet Muhtar, "Musiki Terbiyesi VII", Sayı: 28, Teşrinievvel 1930, s.96-99.
- Ahmet Muhtar, "Musiki Terbiyesi", Sayı: 22, Şubat 1930, s.353-358.
- Ahmet Rasim, "Falaka", Sayı: 20, Kanunuevvel 1929, s. 264-265.
- Ahmet Tevfik, "Hayat Bilgisi", Sayı: 8, Kanunuevvel 1927, s.16-21.
- Ahmet Tevfik, "Hayatıyet ve Fikriye-i Terbiye", Sayı: 4, Haziran 1927, s.258-265.
- Ahmet Tevfik, "Mekteplerimizde Hava Rasadı", Sayı: 9, Kânunusani 1928 s.14-18.
- Ahmet Tevfik, "Çiftçilik", Sayı: 13, Nisan 1929, s.136-139.

Ahmet Tefvik, "Çiftçilik", Sayı: 14, Nisan 1929, s.207-211.

Ahmet Tefvik, "Tabiat Tetkiki: Çiftçilik", Sayı: 12, Şubat 1929, s.64-66.

Ahmet Yekta, "Top Oyunu", Sayı: 23, Mart 1930, s.458-459.

Ali Haydar, "Meşhur Terbiyeciler: Wilhelm Rein", Sayı: 6, Teşrinievvel 1927 s.14-22.

Ali Haydar, "Arslan", Sayı: 10, 1928, s.44-54.

Ali Haydar, "Ayı", Sayı: 6, Teşrinievvel 1927s.23-31.

Ali Haydar, "Cihan Pedagoji Cemiyetleri Federasyonu Kongresi", Sayı: 12, Şubat 1929, s.98-99.

Ali Haydar, "Çocuğun Bedeni Terbiyesi", Sayı: 13, Nisan 1929, s.154-155.

Ali Haydar, "Ernst Meuman", Sayı: 16, Haziran 1929, s.291-298.

Ali Haydar, "Ernst Neuman", Sayı: 17, Eylül 1929, s.13-20.

Ali Haydar, "Fil", Sayı: 13, Nisan 1929, s.113-124.

Ali Haydar, "Finlandiya'da Ev İdaresi Tedrisatı", Sayı: 27, Eylül 1930, s.52-64.

Ali Haydar, "İlk Kesir Fikri", Sayı: 9, Kanunusani 1928, s.52-61.

Ali Haydar, "Java'da 1929 Tatil Kursları", Sayı: 12, Şubat 1929, s.96-97.

Ali Haydar, "Kaplan" Sayı: 11, Kanunusani 1929, s.11-15.

Ali Haydar, "Kedi", Sayı: 2, Nisan 1927, s.104-121.

Ali Haydar, "Kurt", Sayı: 5, Eylül 1927, s.14-25.

Ali Haydar, "Mektep Başlangıcı", Sayı: 5, Eylül 1927, s.1-9.

Ali Haydar, "Mektep Binaları: Celle'deki Wolkssechule Binası", Sayı: 11, Kanunusani 1929, s.41-43.

Ali Haydar, "Pestalozzi", Sayı: 3, Mayıs 1927, s.203-210.

Ali Haydar, "Prof. Rein'in Vefatı", Sayı: 14, Nisan 1929, s.212-214.

Ali Haydar, "Prof. Wilhelm Rein III", Sayı: 9, Kânûnisâni 1928s. 18-31.

Ali Haydar, "Prof. Wilhelm Rein", Sayı: 7, Teşrinisâni 1927 s.20-27.

Ali Haydar, "Yaşama Kavgası", Sayı: 15, Mayıs 1929, s.242-249.

Ali Haydar, "Yazı Dersi", Sayı: 36, Haziran 1931, s.265-281.

Ali Haydar: "Saka Kuşu", Sayı: 1, 10 Şubat 1927, s.43-47

Ali Haydar: "Telkin", Sayı:1, 10 Şubat 1927, s.9-17.

Ali Ulvi, "Tabiat Mektebi", Sayı: 10, 1928 s.28-43.

Avni, "Tedrisatta Platon Sistemi", Sayı: 2, Nisan 1927, s.131-137.

Avni: "Orta Mektepler İçin Bir Hayatiyet Kitabı", Sayı: 1, 10 Şubat 1927.s.23-42.

Avni: "Yurt Bilgisi", Sayı:1, 10 Şubat 1927, s.54-58

B. Avni, "İçtimai Rendement", Sayı: 18, Teşrinievvel 1929, s.81-80.

B. Avni, "İlk Tahsilden Beklenen Esas Bilgi ve Kabiliyetler", Sayı: 34, Nisan 1931, s.12-131.

B. Avni, "Yazı Hakkında". Sayı: 12, Şubat 1929, s.4-11.

B. Avni, "Yeni Yazı ve Alfabe", Sayı: 11, Kanunusani 1929, s.1-6.

Bedriye Necmeddin, "Açıkhava Mektepleri", Sayı: 3, Mayıs 1927, s.220-225.

Besim, "Tabiat Üzerine Müşahedeler II", Sayı: 26, Haziran 1930, s.645-650.

Besim, "Tabiat Üzerine Müşahedeler III", Sayı: 27, Eylül 1930, s.43-51.

Celalettin Tevfik, "Demirci", "Kaçan Kuş" Sayı: 23, Mart 1930, s.457.

Celalettin Tevfik, "Kedim", Sayı: 21, Kanunusani 1930, s.315.

Celalettin Tevfik, "Uçurtma", Sayı: 25, Mayıs 1930, s.580.

Cevat, "Kültür ve Mektep", Sayı: 20, Kanunuevvel 1929, s.235-239.

Faik Reşit, "İlk Mekteplerin Coğrafya Kitabı", Sayı: 8, Kanunuevvel 1927, s.73-78.

Faik Reşit, "Köy Çocukları İçin Coğrafya Tetkik Gezileri", Sayı: 9, Kânûnisâni 1928, s.84-85.

Faik Reşit, "Mektep Gezileri", Sayı: 4, Haziran 1927, s.364-368.

Faik Reşit, "Mektep Gezintileri: Bir Çömlekçi Dükkânı ile Çini Fabrikasını Ziyaret", Sayı: 5, Eylül 1927, s.42-48.

Faik Reşit, "Mektep Oyunları", Sayı: 8, Kanunuevvel 1927, s.107-111.

Faik Reşit, "Mektepte Canlı Tabiat Tetkikleri", Sayı: 5, Eylül 1927, s.37-41.

Faik Reşit, "Tedrisatta Kartpostallardan İstifade", Sayı: 4, Haziran 1927, s.290-293.

Faik Reşit, "Toplu Tedrisat Faaliyetine Dair", Sayı: 7, Teşrinisani 1927s.37-40.

Faik Reşit, "Köy Mekteplerinde Hava Tetkikleri II", Sayı: 14, Nisan 1929, s.185-191.

Faik Reşit, "Köy Mekteplerinde Hava Tetkikleri", Sayı: 11, Kanunusani 1929, s.35-40.

Faik Reşit, "İlk Mekteplerde Riyaziye Dersleri", Sayı:9, Kanunusani 1928, s.41-51.

Faik Sabri, "Muallimler Yazı Tahtasından Nasıl İstifade Etmeli?", Sayı: 33, Mart 1931, s.65-74.

Faruk Nafiz, "Hayır ve Şer Masalı", Sayı: 9, Kanunusani 1928, 62-83.

Faruk Nafiz, "Dersler", Sayı: 17, Eylül 1929, s.44-52.

Faruk Nafiz, "Hanım Şiir Yazacak", Sayı: 30, Kanunuevvel 1930, s.207-229.

Faruk Nafiz, "Mektuplar", Sayı: 21, Kanunusani 1930, s.316-325.

Faruk Nafiz, "Yangın, Bir Perdelik Mektep Piyesi", Sayı: 32, Şubat 1931, s.27-37.

Faruk Nafiz, “Yeni Usul Yeni Mektep Temsili”, Sayı: 24, Nisan 1930, s.509-528.

Galip Naşit, “Veda Şarkısı”, Sayı: 36, Haziran 1931 s.317-318.

Halil Fikret, “Odenwald Mektebi”, Sayı: 23, Mart 1930, s.417-436.

Halil Fikret, “Tasarruf Terbiyesi”, Sayı: 25, Mayıs 1930, s.572-579.

Harun Reşit, "Jean Henry Fabre", Sayı: 10, 1928, s.20-27.

Harun Reşit, “Çiçek Taş ve Hayvan Koleksiyonu Nasıl Yapılır?”, Sayı:18, Teşrinievvel 1929, s.119-126.

Harun Reşit, “Çocuklarımızı Fenne İman Ettirmeliyiz”, Sayı: 17, Eylül 1929, s.24-26.

Harun Reşit, “Derste Mesele İhdas Etmeli”, Sayı:21, Kanunusani 1930, s.312-314.

Harun Reşit, “Doğru Tahmin Melekesi”, Sayı: 13, Nisan 1929, s.122-124.

Harun Reşit, “Seyahat Sanatı I”, Sayı: 14, Nisan 1929, s.179-184.

Harun Reşit, “Seyahat Sanatı II”, Sayı: 15, Mayıs 1929, s. 233-235.

Harun Reşit, “Tecrübe Asrı”, Sayı: 16, Haziran 1929, s.309-312.

Harun Reşit, “Yalnız Görmek Kâfi Değil”, Sayı: 19, Teşrinisani 1929, s.179-182

Hasan Ali, “Brüksel’de Çocuk Sergisi”, Sayı: 29, Teşrinisani 1930, s. 164- 168.

Hayri, “Nebatat Derslerinde Diyagramın Faide ve Tatbiki”, Sayı: 6, Teşrinievvel 1927, s. 42-55.

Hayri, "Hücrelerin Çoğalması II", Sayı: 7, Teşrinisani 1927s.41-56.

Hayri, "Hücrelerin Çoğalması", Sayı: 3, Mayıs 1927, s.238-243.

Hayri, "Vesait-i Dersiyenin Basit Surette İhzarı", Sayı: 3, Mayıs 1927, s.244-254.

Hayri, "Vesait-i Dersiyenin Gayet Sade Bir Tarzda İhzarı", Sayı: 2, Nisan 1927, s.173-176.

Hayri, "Vesait-i Dersiyenin İhzarı: Elektrik Çıngırakları", Sayı: 10, 1928 s.55-61.

Hayri, "Ayaklı Dikiş Makinelerinin Tetkiki", Sayı: 15, Mayıs 1929, s.250-258.

Hayri, "Elektrik Cereyanına Ait Ders Tecrübesi", Sayı: 17, Eylül 1929, s.39-43.

Hayri, "Elektrikli Cep Pillerinin ve Lambaların Tetkiki", Sayı: 12, Şubat 1929, s.78-86.

Hayri, "Fotoğraf Makinelerinin Tetkiki", Sayı: 32, Şubat 1931, s.45-50.

Hayri, "Gaz Ocakları", Sayı 13, Nisan 1929, s.127-135.

Hayri, "Gramofon Makinelerinin Tetkiki", Sayı: 16, Haziran 1929, s.321-328.

Hayri, "İstampa: Tab İşleri", Sayı 10, 1928, s.62-80.

Hayri, "Lüks Lambaların Tetkiki", Sayı: 14, Nisan 1929, s.196-206.

Hayri, "Mektepte Akvaryum", Sayı: 8, Kanunievvel 1927, s.79-106.

Hayri, "Otomobil Tetkiki", Sayı: 29, Teşrinisâni 1930, s.169-177.

Hıfzırrahman Raşit, "Berthold Otto" Sayı: 15, Mayıs 1929, s.236-241.

Hıfzırrahman Raşit, "Lehistan'da Mektep Reformu", Sayı: 16, Haziran 1929, s.329-322.

Hıfzırrahman Raşit, "Muhtelit Tedrisat ve Müşterek Terbiye", Sayı: 23, Mart 193, s.440-446.

Hıfzırrahman Raşit, "Odenwaldschule", Sayı: 17, Eylül 1929, s.36-38.

Hıfzırrahman Raşit, "Tecrübe Mektebi", Sayı: 28, Teşrinievvel 1930, s.119-126.

Hikmet Şevki, "Yeni Çocuk Terbiyesi", Sayı: 18, Teşrinievvel 1929, s.115-118.

Hikmet Şevki, "Yeni Terbiye Sistemi", Sayı: 22, Şubat 1930, s.396-397.

Hikmet Turhan, "Muallim", Sayı: 32, Şubat 1931, s.58-59.

İbrahim Alaaddin, "Çocukları Nasıl Konuşturmalı?", Sayı: 4, Haziran 1927, s.253-257.

İbrahim Bekir, "Ay", Sayı: 36, Haziran 1931, s.319-320.

İhsan, "Düşündürücü Meselelerin Halledildiği Dersleri Tetkik Planı", Sayı: 7, Teşrinisani 1927, s.1-10.

İhsan, "Eski Mektep ile Yeni Mektep Arasındaki Farklar", Sayı: 6, Teşrinievvel 1927, s.7-8.

İhsan, "Kelimelerin İmlasını Çocuklara Nasıl Öğretmeli?", Sayı: 2, Nisan 1927, s.93-103

İhsan, "Kıraat Derslerinde Alakanın Temini", Sayı: 5, Eylül 1927, s.10-13.

İhsan, "Kıraat Hakkında Tetkikler", Sayı: 9, Kanunusani 1928 s.1-13.

İhsan, "Mektep Kitabı", Sayı: 6, Teşrinievvel 1927 s.1-6.

İhsan, "Müfettişler İçin Müşahede Planı", Sayı: 5, Eylül 1927, s.30-36.

İhsan, "Müfettişler İçin Tetkikat Planı", Sayı: 5, Eylül 1927, s.25-29.

İhsan, "Proje Usulü", Sayı: 3, Mayıs 1927, s.181-190.

İhsan, "Sukût-u Kıraat", Sayı: 10, 1928, s.1-19

İhsan, "Tarih Tedrisatı Hakkında", Sayı: 8, Kanunuevvel 1927, s.1-8.

İhsan, "Temrin Dersleri İçin Müşahede Planı", Sayı 6, Teşrinievvel 1927s.9-14.

İhsan, "Temrinler", Sayı: 8, Kanunuevvel 1927, s.22-33.

İhsan, "Bir Lise Mualliminin İyi Vasıfları", Sayı: 16, Haziran 1929, s.284-290.

İhsan, "Düşündürücü Bir Coğrafya Dersi Numunesi", Sayı: 20, Kanunuevvel 1929, s.230-234.

İhsan, "Fizik Tedrisatı ve İlmi Usul I", Sayı: 25, Mayıs 1930, s.529-543.

- İhsan, "Fizik Tedrisatı ve İلمي Usul II", Sayı: 26, Haziran 1930, s.593-608.
- İhsan, "İlk Mekteplerin Esaslı Gayeleri", Sayı: 17, Eylül 1929, s.3-12.
- İhsan, "İtiyat Listesinin Tespitine Doğru", Sayı: 19, Teşrinisani 1929, s.145-166
- İhsan, "John Dewey'in Mekteplere Tesiri", Sayı: 24, Nisan 1930, s. 465-479.
- İhsan, "Orta Tahsilin Gayesi", Sayı: 21, Kanunusani 1930, s.272-280.
- İhsan, "Talebe Nasıl Çalıştırılmalı?", Sayı: 14, Nisan 1929, s.159-164.
- İhsan, "Talebe Nasıl Çalıştırılmalıdır? II", Sayı: 15, Mayıs 1929, s.215-225.
- İhsan, "Talebeyi Nasıl Düşündürmeli", Sayı: 18, Teşrinievvel 1929, s.91-102.
- İhsan, "Yeni Türk Harfleri", Sayı 11, Kanunusani 1929, s.6-10.
- İhsan, "Tahrir-i Nüfus Muhaveri Etrafında Dersler", Sayı: 4, Haziran 1927, s.300-305.
- İhsan: "Kanatlı Dostlarımız", Sayı: 1, 10 Şubat 1927, s. 48-53.
- İhsan: "Terbiyevi Gezintiler", Sayı: 1, 10 Şubat 1927, s. 3-83.
- İsmail Hakkı, "Tatil Kolonileri", Sayı: 15, Mayıs 1929, s.226-232.
- İsmail Hakkı, "İlk Mekteplerin Tedris Vesait Malzemesi", Sayı: 9, Kanunusani 1928 s.32-40.
- İsmail Hakkı, "İlk Mekteplerin Tedris Vesaiti Meselesi", Sayı: 8, Kanunuevvel 1927, s.34-50.
- İsmail Hakkı, "Mekteplerde Bahçe İşleri", Sayı :3, Mayıs 1927, s.226-237.
- İsmail Hakkı, "Muallim ve Resim", Sayı: 2, Nisan 1927, s.154-166.
- İsmail Hakkı, "Siyah Tahtaya Tedrisat Dersleri Yapmak II", Sayı: 6, Teşrinievvel 1927, s.32-41.
- İsmail Hakkı, "Siyah Tahtaya Tedrisat Resimleri Yapmak", Sayı: 5, Eylül 1927, s.49-60.

İsmail Hakkı, "Terbiye ve Tedris Vasıtalarından Kum", Sayı: 4, Haziran 1927, s.278-289.

İsmail Hakkı, "Toplu Tedrisata Müstenid Bir Tecrübe Dersi: Posta ve Telgraf", Sayı:7, Teşrinisani 1927, s.11-19.

İsmail Hakkı, "Cam İşleri", Sayı: 29, Teşrinisani 1930, s.138-149.

İsmail Hakkı, "Danimarka Mektep Müzesi", Sayı: 33, Mart 1931, s.91-93.

İsmail Hakkı, "Fizik Dersi ve Mektep Atölyeleri", Sayı: 16, Haziran 1929, s.299-308,

İsmail Hakkı, "G. Kerschensteiner", Sayı: 17, Eylül 1929, s.21-23.

İsmail Hakkı, "Hayatın İki Ciheti, Sayı: 12, Şubat 1929, s.67-70.

İsmail Hakkı, "İş Pedagojisi", Sayı:21, Kanunusani 1930, s.281-290.

İsmail Hakkı, "Kağıt Kalıpla Basma İşleri", Sayı: 22, Şubat 1930, s.366-375.

İsmail Hakkı, "Linolyum İşleri", Sayı: 24, Nisan 1930, s.483-497.

İsmail Hakkı, "Mektep Müzeleri", Sayı: 27, Eylül 1930, s.4-20.

İsmail Hakkı, "Mektep Müzeleri", Sayı:32, Şubat 1931, s.38-44.

İsmail Hakkı, "Mektep Sergileri II", Sayı: 14, Nisan 1929, s.170-178.

İsmail Hakkı, "Mektep Sergileri", Sayı: 13, Nisan 1929, s.140-152.

İsmail Hakkı, "Mürebbinin Umumi Hayat Şekli", Sayı: 34, Nisan 1931, s.159-162.

İsmail Hakkı, "Resim Dersinde Renkleri ve Şekilleri Tetkik", Sayı: 11, Kanunusani 1929, s.25-34.

İsmail Hakkı, "Talebe Faaliyetleri" Sayı: 31, Kanunusani 1932, s.291-299.

İsmail Hakkı: "Toplu Tedrisata Dair Bir Tecrübe Dersi", Sayı:1, 10 Şubat 1927, s.78-83.

İsmail Hüsrev, "Kooperatifçilik", Sayı:21, Kanunusani 1939, s.296-299.

- İsmail Hikmet, “Kendi Düşen Ağlamaz”, Sayı:20, Kanunuevvel 1929, s.262.
- İsmail Hikmet, “Kış Şarkısı”, Sayı: 20, Kanunuevvel 1929, s.263.
- İsmail Hikmet, “Kuşlarıma”, Sayı: 18, Teşrinievvvel 1929, s.105.
- İsmail Hikmet, “Sevinç”, Sayı: 18, Teşrinievvvel 1929, s.106.
- K.N., “Canlı Bir Ders”, Sayı: 34, Nisan 1931, s.184-185.
- Kadri, “Boutroux’a Göre Hayat ve Mektep”, Sayı: 11, Kanunusani 1929, s.16-24
- Kadri, “Çocukta Alaka”, Sayı: 26, Haziran 1930, s.609-622.
- Kadri, “Dalton Planı”, Sayı: 13, Nisan 1929, s.103-109.
- Kadri, “İtiyat Prensibinin Ahlaki ve Pedagojik Ehemmiyeti”, Sayı: 19, Teşrinisani 1929, s.172-178.
- Kadri, “Lucien Cellerier”, Sayı: 14, Nisan 1929, s.165-169.
- Kadri, “Pedagojinin Yeni Temayülleri”, Sayı: 16, Haziran 1929, s.313-320.
- Kadri, “Tenkit”, Sayı: 35, Mayıs 1931, s.254-256.
- Kadri, “Terbiyenin İmkânı”, Sayı: 20, Kanunuevvvel 1929, s.209-229.
- Kadri, “Test Nedir?”, Sayı: 29, Teşrinisani 1930, s.129-137.
- Kadri, “Testlerin Faydası”, Sayı: 34, Nisan 1931, s. 132-140.
- Kadri, “William James’in Pedagojisi”, Sayı :22, Şubat 1930, s.359-365.
- Kazım Nami, “Cumhuriyet Terbiyesi”, Sayı: 36, Haziran 1931, s.282-290.
- Kazım Nami, “Gençler Cumhuriyet”, Sayı: 26, Haziran 1930, s. 628-636.
- Kazım Nami, “Rusya’da Mektepten Evvelki Terbiye”, Sayı: 35, Mayıs 1931, s.237-253.
- Kazım Nami, “Türkçenin Tedrisi”, Sayı: 34, Nisan 1931, s.153-158.

- Kazım Nami, "Viyana'nın Yeni Yatılı Terbiye Evleri", Sayı: 33, Mart 1931, s.116-124.
- M. Besim, "Tabiat Üzerine Müşahedeler IV", Sayı 28, Teşrinievvel 1930, s.88-95.
- M. Besim, "Tabiat ve İnsan II", Sayı :34, Nisan 1931, s.163-171.
- M. Celal, "Tegaddi Meseleleri", Sayı: 15, Mayıs 1929, s.259-267.
- M. Emin, "Zavallı Necati Bey", Sayı: 12, Şubat 1929, s.51-32
- M. Faruk, "Anadolumuz", Sayı: 28, Teşrinievvel 1930, s.100-101.
- M. Fevzi, "Çocuk Terbiyesi Montessozi'den", Sayı 22, Şubat 1930, s.384-386.
- M. Fevzi, "Ferdî Ruhîyat ve Terbiye", Sayı: 35, Mayıs 1931s.193-216.
- M. Fevzi, "İlk Mektepte Mevzular ve Vasıtalar", Sayı 23, Mart 1930, s.434-456.
- M. Fevzi, "Yeni Harflerle Alfabe Dersi", Sayı: 27, Eylül 1930, s.21-33.
- M. Kemal, "İş Mekteplerinin Pratik Faaliyetleri", Sayı: 7, Teşrinisani 1927s.28-36.
- M. Kemal, "İş Terbiyesi, İş Mektebi", Sayı: 3, Mayıs 1927 s.196-202.
- M. Rahmi," Cenevre Terbiye Kongresi", Sayı: 19, Teşrinisani 1929, s.187-192.
- M. Sadi," Hıfzıssıhha ve Mektep", Sayı: 34, Nisan 1931
- Media Sabri, "Malboro Mektebi ve Ferdî Tedrisat", Sayı: 2, Nisan 1927, s.167-172.
- Media Sabri: "İngiliz Mekteplerinde Disiplin ve Talebe İdaresi", Sayı: 1, 10 Şubat 1927, s.84-88.
- Mefharet Nazmi, "Blackburn Koleji", Sayı: 22, Şubat 1930, s.337-352.
- Mehmet Besim, "Tabiat Üzerine Müşahedeler V", Sayı: 32, Şubat 1931, s.20-26.
- Mehmet Besim, "Tabiat Üzerine Müşahedeler", Sayı: 23, Mart 1930, s.405-416.
- Mehmet Besim, "Tabiat ve İnsan", Sayı: 33, Mart 1931, s.83-90.

Mehmet Saffet, “Ahlak ve Vatandaş Terbiyesi II”, Sayı: 30, Kanunuevvel 1930, s.202-206.

Mehmet Saffet, “Ahlak ve Vatandaşlık Terbiyesi”, Sayı: 29, Teşrinisani 1930, s.150-154.

Muhammed Besim, “Türkiye Coğrafyasına Dair Sualler”, Sayı: 4, Haziran 1927, s.232-363.

Mustafa Rahmi, “Alfred Binet”, Sayı: 33, Mart 1931, s.96-98.

Mustafa Rahmi, “Karl Gross”, Sayı: 36, Haziran 1931, s.302-304.

Mustafa Rahmi, “Kıraat Ölçüsü”, Sayı:32, Şubat 1931, s.51-57.

Mustafa Şekip, “Çocuk Mantığı”, Sayı: 31, Kanunusani 1932, s.260-269.

Mustafa Şekip, “Çocukta Dünya Tasavvuru”, Sayı: 33, Mart 1931, s.75-80.

Nafi Atuf, “1869 Maarif Nizamnamesi”, Sayı: 18, Teşrinievvel 1929, s.103-104.

Nafi Atuf, “Comenius”, Sayı:21, Kanunusani 1930, s.261-299.

Nafi Atuf, “Çocuğun Hukuku”, Sayı: 26, Haziran 1930, s.623-627.

Nafi Atuf, “Kınalızade Ali Efendi, Ahlakı ve Terbiyesi”, Sayı: 36, Haziran 1931, s.257-264.

Nafi Atuf, “Mektep Cezaları”, Sayı: 19, Teşrinisani 1929, s.167-171.

Nafi Atuf, “Mektep İnzibatı Hakkında Bir Vesika”, Sayı: 24, Nisan 1930, s.480-482.

Nafi Atuf, “Sanat Mektepleri Tarihine Bir Bakış”, Sayı: 22, Şubat 1930, s.392-395.

Nafi Atuf, “Türkiye’de Maarif”, Sayı: 13, Nisan 1929, s.110-117.

Nafi Atuf, “Yarım Asır Evvel Türkiye’de Maarif”, Sayı: 12, Şubat 1929, s.62-63.

Nevin Nuri, “Avrupa’da Devlet ve Terbiye”, Sayı: 36, Haziran 1931, s.291-301.

Nihat Adil, “Mektep Nizamı”, Sayı 12, Şubat 1929, s.70-77.

- Nihat, "Toplu Tedrise Nasıl Hazırlanılır?", Sayı: 14, Nisan 1929, s.192-195.
- Nizamettin Rifat, "Beden Eğitimi", Sayı: 34, Nisan 1931, s.175-183.
- Nizamettin Rifat, "Beden Terbiyesi Ders Numunesi", Sayı: 20, Kanunuevvel 1929, s.255-259.
- Nizamettin Rifat, "Beden Terbiyesi Ders Numunesi", Sayı: 22, Şubat 1930, s.376-383.
- Nizamettin Rifat, "Beden Terbiyesi IV", Sayı: 32, Şubat 1931, s.60-64.
- Nizamettin Rifat, "Beden Terbiyesi", Sayı: 26, Haziran 1930, s.637-644.
- Nuri Refet, "Zehirli Gazlar", Sayı: 31, Kanunusani 1932, s.270-290.
- Nurullah Ata, "Tarih Tedrisinin Vazifesi", Sayı: 8, Kanunuevvel 1927, s.51-62.
- Ömer Sami, "Riyaziye Dersleri", Sayı: 22, Şubat 1930, s.387-391.
- Recep Niyazi, "Ameli Ders", Sayı: 17, Eylül 1929, s.53-72.
- Recep Niyazi, "Ameli Dersler", Sayı: 24, Nisan 1930, s.501-508.
- Rıdvan Nafiz, "Ders Harici Faaliyetlere Dair", Sayı: 8, Kanunuevvel 1927, s.9-15.
- Rıdvan Nafiz, "Moskova'da Radişçef Tek İş Mektebi", Sayı: 2, Nisan 1927, s.122-130.
- Rıdvan Nafiz, "Mücrim Çocuklar Hakkında", Sayı: 3, Mayıs 1927, s.211-219.
- Rıdvan Nafiz, "Mektep ve Aile", Sayı: 16, Haziran 1929, s.278-283.
- Rıdvan Nafiz: "Rusya'da Bir Tecrübe Mektebi", Sayı:1, 10 Şubat 1927, s.18-22.
- Rifat Nejdet, "Mektep Bahçesi", Sayı: 15, Mayıs 1929, s.268-270.
- S. Kemalettin, "Bedeni Terbiye Hakkında", Sayı: 34, Nisan 1931, s.172-174.
- S. Kemalettin, "Scepticisme", Sayı: 33, Mart 1931, s.125-128.
- Sabri Cemil, "Ders Hazırlamak", Sayı: 4, Haziran 1927, s.266-277.
- Sabri Cemil, "Tahrirde En İyi Usul", Sayı: 4, Haziran 1927, s.294-299.

Sadrettin Celal, "Gençlerin Ahlak ve İctimai Teşekkülleri Meselesi", Sayı: 2, Nisan 1927, s.138-153.

Sadrettin Celal, "Tedrisatın Ferdileştirilmesi: İsmarlama Mektep", Sayı: 1, 10 Şubat 1927, s.59-70.

Sadrettin Celal, "Kusursuz Çocuk", Sayı: 34, Nisan 1931, s.141-147.

Sadrettin Celal, "Michelet'ye Göre Vatandaş Terbiyesi", Sayı: 30, Kanunuevvel 1930, s.193-201.

Selim Sırrı, "Bir İrk Nasıl Bozulur", Sayı: 23, Mart 1930, s.437-439.

Selim Sırrı, "Çocuk Nedir?", Sayı: 32, Şubat 1931, s.1-4.

Selim Sırrı, "Çocuk Oyunları", Sayı: 21, Kanunusani 1930, s.308-311.

Selim Sırrı, "Folklor", Sayı: 25, Mayıs 1930, s. 556-562.

Selim Sırrı, "İzcilik", Sayı: 19, Teşrinisani 1929, s.183-186.

Selim Sırrı, "Okumak Sanatı", Sayı: 33, Mart 1931, s.81-82.

Şevket Aziz, "Çekoslovakya'da Sıhhat Teşkilatı ve İctimai Terbiye", Sayı: 21, Kanunusani 1930, s.300-307.

Vildan Aşir, "Arılar", Sayı: 29, Teşrinisani 1930, s.178-179.

Vildan Aşir, "Kır Mantarları", Sayı: 25, Mayıs 1930, s.581-584.

Vildan Aşir, "Kır Mantarları", Sayı: 30, Kanunuevvel 1930, s.252-254.

Vildan Aşir, "Kırmızı Vahşiler", Sayı: 28, Teşrinievvvel 1930, s.102-107.

Vildan Aşir, "Mektep Sporunun Gayesi", Sayı :33, Mart 1931, s.107-115.

Vildan Aşir, "Posta Güvercini", Sayı: 15, Mayıs 1929, s.276.

Vildan Aşir, "Rüzgâr, Oyun", Sayı 22, Şubat 1930, s.398-399.

Vildan Aşir, "Tahta At", Sayı: 19, Teşrinisani 1929, s.202-206.

Vildan Aşir, “Yüzük Oyunu”, Sayı:13, Nisan 1929, s.153.

Vildan Aşir, “Marş Oyunu”, Sayı 18, Teşrinievvel 1929, s.134-136.

Vildan Aşir,” Küçük Oduncular”, Sayı: 15, Mayıs 1929, s.277-278.

Annelere, Sayı: 2, Nisan 1927, s.177-178.

Bahar Oldu, Sayı: 30, Kanunuevvel 1930, s.255-256.

Bibliyografya, Sayı: 23, Mart 1930, s. 464.

Bugünkü Mektepte Coğrafya Kitabı, Sayı: 8, Kanunuevvel 1927, s.63-72.

Cihan Maarifine Bir Nazar I, Sayı: 15, Mayıs 1929, s.271-275.

Cihan Maarifine Bir Nazar II, Sayı: 16, Haziran 1929, s.323-33.

Cihan Maarifine Bir Nazar III, Sayı: 17, Eylül 1929, s.73-78.

Cihan Maarifine Bir Nazar IV, Sayı: 18, Teşrinievvel 1929, s.137-141.

Cihan Maarifine Bir Nazar V, Sayı 19, Teşrinisani 1929, s. 207-208.

Cihan Maarifine Bir Nazar VI, Sayı 20, Kanunuevvel 1929, s.266.

Cihan Maarifine Bir Nazar VII, Sayı 26, Haziran 1930, s.651-656.

Coğrafya Tedrisinin Ruhu, Sayı: 12, Şubat 1929, s.87-95.

Dünya Terbiye Haberleri: Yeni Terbiye Cemiyetinin Milletlerarasında Beşinci Konferansı, Sayı: 11, Kanunusani 1929, s.43-44

Fehmi Kubilay, Sayı: 31, Kanunusani 1932, s.257-259.

Kitabet Tenkidi, Sayı: 6, Teşrinievvel 1927, s.56-59.

Kitabet, Sayı: 7, Teşrinisani 1927 s.57-64.

Kitabet, Sayı: 8, Kanunuevvel 1927, s.116-120.

Kitabet, Sayı: 9, Kanunusani 1928, s.86-88.

Kitabiyat, Sayı: 11, Kanunusani 1929, s.45-50

Kitabiyat, Sayı: 34, Nisan 1931, s.186-188.

Kitabiyat, Sayı:26, Haziran 1930, s.657.

Kitabiyat: Sayı: 1, 10 Şubat 1927, s.89-91.

Kolay Resimler, Sayı: 22, Şubat 1930, s.400.

Kolay Resimler, Sayı: 28, Teşrinievvel 1930, s.127-128.

Maarif Şuunu, Sayı:3, Mayıs 1927, s.246-249.

Maarif Vekâleti Mektep Müzesi, Sayı: 7, Teşrinisani 1927, s.65-90.

Musiki Muallim Mektebi, Sayı: 21, Kanunusani 1930, s.326-336.

Neşriyat, Sayı: 2, Nisan 1927, s.179-180.

Neşriyat, Sayı: 3, Mayıs 1927, s.250-251.

Neşriyat, Sayı: 4, Haziran 1927, s.369-379.

Neşriyat, Sayı:13, Nisan 1929, s.157.

Seyyar Kütüphane, Sayı: 31, Kanunusani, 1932, s.300-303.

Seyyar Muallim Kütüphanesi Rehberine Zeyildir”, Sayı: 36, Haziran 1931, s.314-316.

Tahrir-i Nüfusa Dair Kıraatler, Sayı: 4, Haziran 1927, s.306-322.

Tamimler, Sayı: 34, Nisan 1931, s.189-192.

Tamimler, Sayı: 36, Haziran 1931, s.312-313.

Tedris Vesaiti Mübadelesi, Sayı: 8, Kanunuevvel 1927, s.115.

Tedrisatta Kartpostallardan İstifade, Sayı: 8, Kanunuevvel 1927, s.112-114.

Terbiye Niçin Çıkıyor?, Sayı: 1, 10 Şubat 1927, s.1-2.

Terbiyevi Meşguliyet Vasıtalarından İnşaat Kutuları, Sayı:1, 10 Şubat 1927, s.71-77.

Yena Şehrinde “Reid” Tatil Kursu, Sayı: 25, Mayıs 193, s.585-592.

Yeni Ders Senesine Girerken, Sayı: 17, Eylül 1929, s.1-2.

Yeni Yıla Girerken, Sayı: 27, Eylül 1930, s.1-3.

2.2. DÖNEMİN EĞİTİM POLİTİKALARINA BİR BAKIŞ

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde ülke içinde birbirinden farklı tarzda eğitim veren dört tip eğitim kurumu bulunmaktaydı. Bunlar Şer'iyeye ve Evkaf Vekâletine bağlı sıbyan okulları ve medreseler, Maarif Nezaretine bağlı Batı tarzı eğitim veren mektepler, azınlık okulları ve yabancı (misyoner faaliyetindeki) okullardır. Batı tarzı eğitim veren okulları medrese ve sıbyan mekteplerinden ayırmak için onlara Tanzimat mektepleri veya Maarif mektepleri de denmiştir.¹²⁸ Bu okullar ilk etapta ordunun modernizasyonu amacıyla devlet uhdesinde kurulan ve yüksekokul seviyesinde eğitim veren teknik okullardır. Fakat zamanla devlet kademesine bürokrat yetiştirmek ve modern okullara öğrenci yetiştirmek amacıyla ortaöğretime yönelik yeni idari kurumlar tesis edilmiş ve üç orta öğretim okulu kurulmuştur. Bunlardan ilki sıbyan okulunun bir kademe üstü olarak tasarlanan rüştiyelerdir. Bu kurum için Esat Efendi'nin idaresinde *Mekatib-i Rüştiye Nezareti* adında bir teşkilat tesis edilmiş ve ilk kez rüştiye mefhumu bir eğitim kurumunu ifade etmek için kullanılmıştır.¹²⁹ İlk kurulan rüştiyelere Mülkiye Rüştiyeleri denirken, ilerleyen dönemlerde ordunun ihtiyaçlarına yönelik açılan rüştiyelere Askeri Rüştiyeler denilmiştir. Rüştiyelerden sonra kurulan diğer bir orta eğitim kurumu olan idadiler de ilk etapta Askeri Rüştiyeler gibi askeri okulların öğrenci ihtiyacına yönelik bir işlev görmüştür.¹³⁰ Orta öğretimin son basamağı olarak kurulan sultanilerin ise ilki ve en önemlisi Mekteb-i Sultani'dir.

Geç Osmanlı İmparatorluğu döneminde devletin bekasını korumaya yönelik modernleşme hamleleri bir ıslahat niteliği taşıırken, Cumhuriyet dönemi ile farklı bir

¹²⁸Yahya Akyüz, a. g. e, s.285

¹²⁹Somel, a. g. e, s.56.

¹³⁰ Akyüz, a. g. e, s.144.

sürece girilmiş, modernleşme çalışmaları ıslahattan inkılabı dönüşmüştür.¹³¹ Yeni dönemde, iki yüzyıllık modernleşme deneyimlerinin sonucu ortaya çıkan sosyal ve siyasi problemlerin çözümü için top yekûn bir toplumsal dönüşüm hedeflenmiştir.¹³²

Hedeflenen dönüşümü sağlamak için Cumhuriyet Türkiye'sinde eğitime büyük önem atfedilmiş, henüz Millî Mücadele devam ederken toplanan "Maarif Kongreleri" ile yeni düzenlemeler gündeme gelmiştir. İlk kongrede istişare edilen konulardan bazıları şöyledir: Halk mektepleri tasarısı, ilköğretimin beş yıla çıkarılması ve ders müfredatına meslek hayatına yönelik derslerin eklenmesi, halk eğitiminde ağır programlar yerine köylünün ihtiyaç duyduğu dil, din ve hesap derslerinin verilmesidir.¹³³ Bu kongreler, ülkenin içinde bulunduğu zor şartlar sebebiyle herhangi bir sonuca bağlanmadan sona erse de,¹³⁴ eğitime verilen önemi göstermesi bakımından kayda değer bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte belirlenen hedefleri gerçekleştirmek için devrim niteliğinde adımlar atılmış, laik eğitim sistemini tesis etmek ve eğitimi tek elde toplamak amacıyla 3 Mart 1924'te Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanunun getirmiş olduğu düzenlemelerle ülke sınırları içindeki tüm eğitim ve öğretim kurumları Maarif Vekâleti' ne bağlanmış, yine aynı tarihte çıkarılan bir kanun ile kapatılan Şer'îye ve Evkaf Vekâleti' nin bütçesi Maarif Vekâleti bütçesine aktarılmıştır.¹³⁵ Ayrıca ülkenin en köklü eğitim kurumları olan medreseler ve sıbyan okulları, kanun gereği Maarif Vekâleti'ne bağlandıktan sonra kapatılmıştır.¹³⁶

Azınlık okulları ve yabancı okullar ise Lozan anlaşması hükümleri gereği Türkiye'de okul açma haklarını korumuşlardır. Fakat misyonerlik faaliyetlerine karşı 1924-1931 yılları arasında yapılan düzenlemelerle bu okullarda din propagandası yapmak yasaklanmıştır. Ayrıca Türkçe ve Türk kültürü dersleri zorunlu hale getirilmiş

¹³¹ Kafadar, a. g. e, s.170

¹³² A. g. e, s.171.

¹³³ Sakaoğlu, a. g. e, s.231.

¹³⁴ Akyüz, a. g. e, s.280.

¹³⁵ Akyüz, a. g. e, s.285.

¹³⁶ A. g. e, 184.

ve ders programlarında devlet okullarındaki ders programlarına benzer bir tedarikat gözetmeleri istenmiştir.¹³⁷

1928 yılında Latin rakamlarının ve Latin harflerinin kabulü ile etkileri günümüze kadar gelen bir tartışmanın da fitili ateşlenmiş ve alt yapısı geç Osmanlı döneminde hazırlanmış olan harf devrimi hayata geçirilmiştir. Dilde ıslahat tartışmaları Osmanlı'da modern eğitim veren kurumların açılmasından sonra gündeme gelmiş ve sorunların çözümüyle ilgili çeşitli görüşler dile getirilmiştir. Türk dili için Arap harflerinin yetersiz olduğu iddiasına ilk değinenler 1862-1863'te Münif Paşa ve Azerbaycanlı Ahundzade Feth Ali'dir.¹³⁸ Bu isimlerden sonra da yazı meselesi gündeme gelmiş, ıslahat veya reform önerileri üzerinde çalışılmıştır. Bunun sonucunda bazı ıslahatlara gidilse de yazı tartışmaları devam etmiş ve gündeme Latin harfleri meselesi gelmiştir. Fakat II. Meşrutiyete kadar Latin harfleri önerisi açıkça zikredilmemiştir.¹³⁹

M. Kemal Atatürk'e göre Arap harfleri Türkçenin fonetik yapısına uygun değildi ve öğrenilmesinin zorluğu cihetiyle toplumdaki okuma-yazma geriliğinin temel müsebbibi idi.¹⁴⁰ Latin harflerine geçilmesiyle toplumda okur-yazar oranının hızla artabileceği görüşünü savunmaktaydı. 1923-1928 yılları arasında yapılan inkılaplara bakıldığında dini bir simge sayılan Arap harflerinin yerine Latin Alfabesini kabul etmenin diğer inkılaplarla bir bütünlük sağladığı ve Laik Cumhuriyetin Batılılaşma sürecinde önemli bir merhale olduğu tezi kabul görmektedir.

Bunun yanı sıra ulusal bir dil ve ulusal bir tarih anlayışıyla Cumhuriyetin kurucu kadroları, tarihi sıfırlayarak kendileriyle başlatmak ve "*geçmişle bağlarını koparmak*"¹⁴¹ istedikleri görüşü de dil reformuna yapılan eleştirilerin başında gelmektedir. Hızla gerçekleştirilen modernleşme adımları ve uygulamaya konulan

¹³⁷ Sakaoğlu, **a. g. e.**, s. 310.

¹³⁸ Mustafa Ergün, **Atatürk Devri Türk Eğitimi**, Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1982, s.87.

¹³⁹ Ergün, **a. g. e.**, s.88.

¹⁴⁰ Akyüz, **a. g. e.**, s.298.

¹⁴¹ Geoffrey Lewis, **Trajik Başarı Türk Dil Reformu**, Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2007, s.28. Geoffrey Lewis'e göre Türkiye'deki dil tartışmaları medeniyet kriziyle başlamıştır ve linguistik bir tartışma olmayıp modernleşme çalışmalarıyla alakalı ideolojik bir tartışmadır. Bkz, **a. g. e.**, s.25.

yasalar ile eski gelenekten kopuş ve Osmanlı-İslam geçmişiyle ilişkili her simgenin silinmesinin¹⁴² hedeflendiği ve bu hedefin büyük ölçüde gerçekleştirildiği düşünülmektedir.

Devrimleri yapmak kadar onları halka tanıtmak ve benimsetmek, kalıcılığı sağlamak açısından önemli bir aşamadır. Bu amaçla harf devriminin ilanından kısa bir süre sonra yeni yazıyı tanıtmak, okur-yazarlığı artırmak ve daha da önemlisi Cumhuriyet devrimlerini halka benimsetmek için Mustafa Kemal Atatürk'ün başöğretmenliğinde Halk Dershaneleri açılmıştır. Daha sonra Millet Mektepleri adını alacak olan eğitim merkezlerinde yetişkinlerin ilk etapta okuma-yazma öğrenmeleri, bu etabı tamamlayanlara yaşam becerilerini geliştirecek bilgilerin verilmesi ve son aşamada üst düzey bilgi ve becerilerle bireyi donanımlı hale getirmek¹⁴³ amaçlanmıştı. Kurslara katılımı teşvik etmek ve eğitimi cazip hale getirmek amacıyla banka, belediye, liman idareleri gibi bazı memuriyetlere kabul için kurs bitirme belgesine sahip olma şartı getirilmişti.¹⁴⁴

Erken cumhuriyet döneminde toplumu dönüştürmenin en önemli vasıtası bizatihi eğitimin kendisi olarak görülmekteydi. Modern bir eğitim teşkilatı kurmak ve ülke eğitimindeki eksik yanları tespit ettirmek amacıyla Avrupa ve Amerika'dan alanında uzman eğitimciler ülkeye davet edilerek görüşlerinden istifade edilmiştir. Maarif Vekâleti'nin davetiyle İlk olarak Amerikalı Profesör John Dewey, 1924 yılında Türkiye'ye gelmiş ve iki ay süren tetkîkât raporlarını¹⁴⁵ ilgili bakanlığa sunmuştur.

Prof. Dewey'in raporu iki kısımdan oluşmaktadır: İlk kısmı eğitime ve okullara ayrılacak tahsisat ile ilgili olup, ikinci kısımda ise öğretmenlerin eğitimi ve okulların eksikliklerine değinilmektedir. İkinci kısmın başında öğretmenlerin eğitimi ile ilgili ortaya koymuş olduğu şu tespiti önemlidir:

¹⁴² Filiz Meşeci, **Cumhuriyet Sonrası Türk Eğitim Sisteminde Ritüeller: Kuramsal Bir Çalışma**, Basılmamış doktora tezi, İstanbul, 2007, s.213-214.

¹⁴³ Sakaoğlu, **a. g. e.**, s.267.

¹⁴⁴ Alim Kurtkaya, "Harf İnkılabı Sonrası Halk Eğitimi", **Cumhuriyet Döneminde Genç Bakışlar**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2008, s.98

¹⁴⁵ Bkz. John Dewey, **Türkiye Maarifi Hakkında Rapor**, Devlet Basımevi, İstanbul 1939

“Gerek umumî malûmat ve gerek dünyanın diğerk kısımlarında tatbik edilen en müessir pedagoji usullerine lâyıkile vukuf itibarile muallimlerin mesleğeh hakkile ihzarı imkânları teshil edilmedikçe maarifte hakikî ıslahat vücude getirilemez.”¹⁴⁶

Bu görüş devrin eğitimcileri tarafından kabul görmüş ve öğretmen yetiştirme çalışmaları dönemin eğitim politikalarında önemli bir yere sahip olmuştur. Dewey raporunda çocukların okuyacakları nitelikli ve cazip kitapların eksikliğinden bahisle seyyar kütüphane önerisinde bulunmuştur. Her kütüphanede 25-50 civarında kitap sandıklarının bulunması ve bu sandıkların okuldan okula taşınarak mümkün olduğunca fazla çocuğa ve aileye ulaştırılması tavsiye edilmiştir.¹⁴⁷ Dewey'nin raporunda yer alan önerilerin önemli bir kısmı, Mustafa Necati Bey'in bakanlığı döneminde hayata geçirilmeye çalışılmıştır.¹⁴⁸

John Dewey'den sonra Alman pedagoğ Prof. Kerschensteiner'in¹⁴⁹ önerisiyle ülkeye davet edilen Prof. Dr Albert Kühne, Türk eğitim sistemindeki problemlerin öncelikle toplumun hususi durumu açısından incelenmesi gerektiğini, bu sebeple Avrupa'daki uygulamaları Türk eğitim sistemine direk tatbik etmenin mahsurları üzerinde durmuştur.¹⁵⁰ Öğretmen maaşlarının yetersizliği, gerekli düzenlemeler yapılmadığı takdirde iyi öğretmenlerin kaybedileceği ve okul binalarının verimli kullanılması için yapılması gerekenler de Kühne raporunda altı çizilen konular arasındadır.¹⁵¹

Dewey ve Kühne'den sonra aralarına Omer Buysa ve Albert Malche'nin de bulunduğu çok sayıda akademisyen ülkeye davet edilerek tecrübelerinden istifade edilmiş ve hazırladıkları raporlarla genç Cumhuriyetin eğitim politikalarına yön vermişlerdir.

¹⁴⁶ Dewey, **a. g. e.**, s.3.

¹⁴⁷ **A. g. e.**, s.4.

¹⁴⁸ Ergün, **a. g. e.**, s.112.

¹⁴⁹ Türkiye'deki meslek okullarını incelemek için davet edilen isim Prof. Kerschensteiner oluşturu fakat kendisi gelemeyince yerine Alfred Kühne'yi önermiştir.

¹⁵⁰ Doğan, **a. g. e.**, s.394.

¹⁵¹ **A. g. e.**, s.395

2.3. DÖNEMİN EĞİTİM ANLAYIŞININ FİKRİ TEMELLERİ

Cumhuriyet dönemi eğitim anlayışına tesir eden ilmi ve fikri gelişmeler 19. yüzyılda zuhur etmiştir. Tanzimat döneminde Fransız eğitim sistemi esas alınarak hazırlanan 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ve II. Meşrutiyet dönemindeki fikir akımları erken Cumhuriyet dönemi eğitim politikaları için “hem bir kaynak hem de önemli bir tecrübe”¹⁵² olmuştur.

Özellikle II. Meşrutiyet dönemi sıkça tartışılan Osmanlıcılık, İslamcılık, Türkçülük ve Batıcılık akımlarının yeni kurulan ulus devletin fikri temellerini oluşturduğu düşünülmektedir. Bu dönem ayrıca, Osmanlı toplumunda Batıcılık fikirlerinin sistematik bir hale getirilerek aktif olduğu bir dönem olma özelliği taşımaktadır.¹⁵³ Batıcılık akımında en fazla öne çıkan isim Abdullah Cevdet olmuştur, onu takip eden diğer isimler; Kılıçzade Hakkı, Celal Nuri ve Rıza Tevfik’tir. Adı zikredilen zevat görüşlerini *İçtihat Mecmuası* ile duyurmuşlardır.

Halil İnalçık’a göre Batıcılık akımı anlaşılmadan Cumhuriyet reformları anlaşılabilir. Zira batıcıların fikir ve tasarıları Mustafa Kemal Atatürk’e ve Cumhuriyetin kurucu kadrolarının siyasetine yön vermiştir.¹⁵⁴ Bu akımın en radikal isimlerinden Abdullah Cevdet, *tevhid-i tedrisatı* yani eğitimin birleştirilmesini ilk gündeme getiren kişi olmuştur. Arap harflerinin yerine Latin harflerinin kullanılmasını ilk dile getiren de kendisidir.¹⁵⁵ Batıcılık akımının bir diğer önemli ismi Ahmet Rıza ise çocuklara verilecek eğitimde temel özelliğın seküler bir ahlâk tedrisi olması gerektiğini ifade etmiş.¹⁵⁶ Batıcılar, modernleşme yolunda engel olarak gördükleri din kurumu ve geleneksel yapıyla mücadele etmişler, bu mefhumların yerine batılı değerleri ikame etmenin çabası içinde olmuşlar,¹⁵⁷ halkın inandığı şekliyle dinin birtakım hurafeler içerdiğini ve bu durumun batılı değerleri içselleştirmede engel teşkil edeceği görüşünü savunmuşlardır.¹⁵⁸

¹⁵² Mustafa Gündüz, **Osmanlı Mirası Cumhuriyet’in İnşası**, Lotus Yayınevi, Ankara 2010, s.61.

¹⁵³ Şükrü Hanioglu, “Batılılaşma”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, 5.cilt, 1992, s. 148-152.

¹⁵⁴ Halil İnalçık, **Osmanlı ve Modern Türkiye**, Timaş Yayınları, İstanbul 2013, s.182

¹⁵⁵ Gündüz, **a. g. e.**, s.69.

¹⁵⁶ **A. g. e.**, s.64.

¹⁵⁷ Hanioglu, **a. g. m.**, s.151

¹⁵⁸ İnalçık, **a. g. e.**, s.182.

2.4. DÖNEMİN EĞİTİM POLİTİKALARINA KATKILARI

Bir meslek dergisi olarak öğretmenlere hitaben yayımlanmış olan *Terbiye*, dönemin Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanmış olması ve yine dönemin önde gelen eğitimcilerinin makalelerini içermesi bakımından erken cumhuriyet dönemi eğitim politikalarını en hızlı ve doğru kaynaklardan öğretmenlere ileten bir araç olmuştur. *Terbiye*, bu özelliği ile siyasal iktidarın laik eğitim politikalarına destek vermiş ve dönemin en önemli süreli eğitim dergisi olarak kabul edilmiştir.

Dergide ilk ve orta öğretimin hedef ve metotlarını anlatan makaleler, yeni devletin orta öğretim programını tanıtmaya ve temel eğitimden beklenen hedefleri açıklamasıyla dönemin eğitim politikasına önemli katkılar sağlamıştır. Konuyla ilgili İhsan Bey, New York hükümeti Maarif İdaresinin ilkökul hedeflerini tespit etmek amacıyla yapmış olduğu bir çalışmayı öğretmenlere örnek teşkil etmesi düşüncesiyle kaleme almıştır. Makalede New York eğitim müdürleri heyetinin 1927 yılında toplanarak ilkokulların ıslahı için bir komisyon kurulması kararı alması ve yapılan tetkiklerden sonra komisyon tarafından hazırlanan raporun içeriğine yer verilmiştir. Raporda en göze çarpan nokta; ilkokulların esas ve amaçlarının tespiti noktasında elde edilen sonuçlar olmuştur. Komisyon bu konuyu ilkökul öğretmenleri, okul müfettişleri ve müdürlerine danışmış ve onlara ilkökul talebesini yetiştirirken hangi amaçları elde etmeye çalıştıkları sorularak elde edilen cevaplar tasnife tabi tutulmuş ve bir liste hazırlanarak eğitim müdürlüğüne teslim edilmiş. Komisyonun elde ettiği verileri bir rapor haline getirilerek yayımladığı maddeler kısaca şöyledir: Çocuğun arzu edilen toplumsal davranışları anlaması ve uygulaması. Müspet kabul edilen ferdi kabiliyetlerini meydana çıkarılması ve geliştirilmesi. Tenkit ve muhakeme yeteneğinin kuvvetlendirilmesi. Genel bilgi ve hüneler elde etmesi. Değerli faaliyetleri takdir ve arzu etmesi, son olarak vücut ve zihin sağlığının korunması ve geliştirilmesidir.¹⁵⁹

Dergide benzer bir konuya Sovyet Rusya örneğiyle de yer verilmiştir. Sovyet ilkokullarında eğitimin dayanacağı esasları belirleyen genel hedefler tespit edilmiş ve ilkokulu bitiren çocukların hedeflenen bilgi ve kabiliyetleri kazanmış olmaları gerekli görülmüştür. Yazıda bu hedefler dört madde ile açıklanmıştır. İlk madde yön ve

¹⁵⁹ İhsan, “İlk Mekteplerin Esaslı Gayeleri”, *Terbiye*, sayı :17, s.3-12.

istikamet belirleme kabiliyetidir. Çocuğa bir adres veya harita verildiğinde gideceği yeri bulabilmeli ve ne kadar zamanda oraya ulaşabileceğini hesaplayabilmelidir. İkinci madde tespit ve tayin yeteneğidir. İlkokulu bitiren bir çocuk bazı eşyaların resimlerini çizebilmeli, basit vakaları tasvir eden raporlar yazabilmeli ve basit hesaplar tutabilmelidir. Üçüncü madde vücut ve sağlığın korunması, elbise ve eşyaların temiz kullanımını içerir. Çocuk kendi sağlığını korumak için gerekli tıbbi bilgilere sahip olmalı, elbiselerinin temizliği ve tamirini kendisi yapabilmeli ve bazı yemekleri pişirebilmelidir. Dördüncü madde ise ameli bilgileri içerir. Evdeki basit eşyaları kullanmayı bilmeli ve gerektiğinde bakımını ve tamirini yapabilmelidir.¹⁶⁰

Yine başka bir makalede ilkokulların mevcut gayeleri ve hedeflenen gayeler üzerinde durulmuştur. Yazar, ilkokuldan beklenen hedefin yeni nesli ilme ve fenne başlatmak olduğunu, bu vazifeye uygun şekilde okuma, yazma, hesap, tarih ve coğrafya öğretmekle hedefe varılmış olunduğunun kabul edildiğini ifade ediyor. Yazar, yeni düzenlenen ilkokul ıslahatının amacı bu inancı değiştirmektir diyor ve ekliyor:

“Günümüzde ilkokul, toplama ve çıkarma öğretmeyi hedef almak ve konuları çocuklara cazip kılmak için çeşitli vasıtalarla yararlanmak yerine, çocuğun şahsiyeti üzerinde etki yapabilen ve onun ilgisini çeken konular üzerinden temel bilgi ve hesap işlemlerini faaliyetlere katabilen okuldur” diyor.¹⁶¹

Dergide ortaokulun gayelerini içeren yazılar da bulunmaktadır. İhsan Bey’in kaleme aldığı yazıda ortaokuldan beklenen gayeler tarihin en eski zamanlardan başlayarak erken Cumhuriyet dönemine kadar getiriyor. “Her devirde orta tahsilin gayesi adam yetiştirmektir. Fakat adam yetiştirmek her devirde aynı manayı taşımamıştır” diyen İhsan Bey, makalesinin devamında ortaokulun tarihi serencamında kendisine yüklenmiş vazifeleri beş madde ile açıklıyor. Bu maddelerden sonuncusu 1930’lu yıllarda orta öğretimden beklenen gayeyi ifade etmesi açısından

¹⁶⁰ Avni, “İlk Mektepten Beklenen Esas Bilgi ve Kabiliyetler”, **Terbiye**, sayı: 1-3.

¹⁶¹ M. Fevzi, “İlk Mektepte Mevzular ve Vasıtalar”, **Terbiye**, sayı: 23, s. 434-456.

önem arz ediyor. “Toplum için hayatın her alanında başarılı bir rol oynayacak büyük liderler yetiştirmek”.¹⁶²

Dergide demokrasinin gelişmesiyle ortaokullara yeni vazifeler yüklendiği bilgisine yer veriliyor ve demokratik eğitim amaçlarının gerçekleşmesi için dikkat edilmesi gereken hususlar şöyle açıklanıyor:

“Yetiştirilecek her ferdin çalışmaları topluma azami derecede faydalı olmalıdır. Her birey yaptığı işin bilgisine hâkim olmalı, milli düşünceye bağlı olmalı ve milli kültüre uyum sağlamalıdır. Birey, istidadının olduğu mesleğe hazırlanmak için ilkokuldan yüksek öğretime kadar okul teşkilatında tüm kapıları kendisine açık bulmalıdır”.¹⁶³

Aynı makalede ortaokul eğitimine yönelik Osmanlı ve Cumhuriyet dönemleri arasında bir karşılaştırmaya da yer veriliyor. Cumhuriyetin, Tevhid-i Tedrisat kanunu ile eğitim kurumlarında yetişecek gençlerin zihninde ve ideallerinde birlik ve denge sağladığı ifade ediliyor. Ayrıca Osmanlı döneminde liselere gündüz-yatısız gidenlerden ücret alındığını, Cumhuriyet dönemindeyse ücret talep etmeyerek zengin fakir her çocuğa eğitim kurumlarının kapısının açıldığı ve Osmanlı döneminde 13 yıl olan ortaöğretim süresinin cumhuriyetle birlikte değer kaybetmeden 11 yıla düşürülerek çocuklara 2 yıl kazandırıldığı değerlendirilmesinde bulunuluyor.¹⁶⁴

Terbiye Dergisi, pedagojik makalelerin ve eğitim haberlerinin yanı sıra Maarif Vekâleti Talim ve Terbiye Dairesi tarafından hazırlanmış mühim bazı tamimlere de yer vermiştir. 16 Mart 1931 tarihli bir tamim “Talebeyi iyi eserler mütalaasına teşvik için alınacak tedbirler” başlığını taşımaktadır. Tamimde, matbuat âleminde sıkça ortaya çıkmaya başladığı gözlemlenen muzır yayınlara karşı öğretmenlerin uyanık olmaları, çocukların ahlaki ve milli hislerine zarar verebilecek sakıncalı yayınların öğrencilerin eline geçmesine engel olmaları istenmektedir. Bununla birlikte öğretmenlerden çocukları faydalı eserler okumaya teşvik etmeleri talep edilmiş, ancak bu şekilde faydalı eserlerin çoğalıp yayılabileceği hususuna dikkat çekilmiştir.¹⁶⁵ Maarif Vekili Esat (Sagay) Bey imzalı tamimin devamında öğrencileri okumaya teşvik

¹⁶² İhsan, “Orta Tahsilin Gayesi”, *Terbiye*, sayı: 21, s.1-8.

¹⁶³ *A. g. m.*, s.6.

¹⁶⁴ *A. g. m.*, s.8.

¹⁶⁵ “Talebeyi Mütalaaya Teşvik”, *Terbiye*, sayı: 34, s.61-64.

için alınacak tedbirler hakkında 11 maddelik bir talimatname yayımlanmıştır. Bu maddeler şöyledir:

1. *“Derste takriri usulünden ziyade talebeyi düşünmeye sevk etmeye ehemmiyet verilmelidir.*
2. *Her muallim, derste talebeye düşündürücü sorular sormalı ve icabında talebeye elindeki kitabı ya da kütüphanedeki kitapları okumama sevk etmelidir.*
3. *Muallim talebeyi düşündürür veya tetkike sevk ederken hangi kitaba müracaat edeceğini iyi seçmelidir.*
4. *Her sınıfta talebe için bir kütüphane bulunmalı ve bu kütüphanede her derse ait mektep kitabı serileri mevcut olmalıdır.*
5. *Her mektepte talebe ve muallimlerin müşterek istifade ettikleri canlı ve işler bir kütüphane bulunmalıdır.*
6. *Mütehassısı muallimler sık sık talebe ile temas ederek kütüphanede nasıl tetkik ve tecrübe edileceği, muhtelif eserlerin nasıl okunacağı, mütalaa esnasında nasıl not alınacağı, nasıl fiş tutulacağı hakkında talebeye rehberlikte bulunmalıdır.*
7. *Talebe ara sıra tetkik ve tettebbü ettiği meseleler hakkında arkadaşlarına muhasebeler ve konferanslar vermeğe davet edilecek ve bu konferansların bir kısmı münakaşalı olacaktır.*
8. *Muallimler her fırsatta derslere müteaalik tetkikler için memba mahiyetinde kitaplar ve eserler tavsiye edeceklerdir.*
9. *Kütüphaneye yeni alınan kitapların isimleri bu husus için kütüphane ve koridora asılacak levhalara yazılmalı ve iyi kitaplar için talebeyi okumaya teşvik edecek cümleler kullanılmalıdır.*
10. *Mektep kütüphanesi, talebenin kitaplarla doğrudan doğruya temasını temin edecek şekilde tanzim edilecek ve kitap almak formalitesi gayet sade olacaktır.*
11. *Kütüphaneye yeni alınacak kitaplar talebenin dikkatini cezbedecek bir surette teşhir edilecektir.”¹⁶⁶*

¹⁶⁶ A, g. m, s.64.

Dergide yayımlanan bir başka tamim, okul ve öğrenci aileleri arasındaki ilişkiyi düzenlemek için yazılmış bir muhtıradır. Muhtıradaki okul idaresi ve öğretmenlerden yapmaları istenen davranışlar kısaca şöyledir: ¹⁶⁷

“1. Aileler ile samimi bir ilişki kurmak; Bunun için sergi, müsamere, milli bayramlar gibi çeşitli vesilelerle aileleri okula davet etmek ve okula gelen aileleri güzel bir şekilde ağırlamak.

2. Aileleri bilgilendirmek: İdare ve Talim heyeti konferans ve hususi görüşmeler ile çocukla alakalı çeşitli konularda aileleri bilgilendirmesi.

3. Aileleriyle birlikte zaman geçirmek: Çocukla ilgili aileden bilgi almak, çocuğa ait meseleler hakkında ailesinden gelecek taleplere olumlu yaklaşmak, okulun çalışma sistemi ile ilgili aileleri bilgi vermek.”

Dergide bu konuya müstakil olarak yer veren bir makale bulunmaktadır. “Mektep ve Aile” başlığı taşıyan bu makalede çocuğun eğitiminde aile kurumunun rolü fark edildikten sonra onu bir müttefik olarak kazanmak için yapılması gereken faaliyetler üzerinde duruluyor. Yazar: “Okul, çevreye kapılarını kapatırsa ve çevreden gelebilecek etkileri göz ardı ederse çocuğun zekâ ve karakter gelişiminin sekteye uğrama ihtimali belirir. Bu mahzurların önüne geçebilmek için alınması gereken önlemler ve yapılması gerek faaliyetler vardır” diyerek bu noktada öğretmenlere bazı tavsiyelerde bulunmaktadır. Bu tavsiyelerinde başında Vekâlet tamiminde de yer alan tavsiyelerden biri olan “aileleri okula çeşitli vesilelerle davet ederek samimi bir münasebet tesis etmeleri” gelmektedir. Çocuğun gelişimi ve karakterinin şekillenmesinde en önemli faktörün aile olması, okulun aileyle birlikte hareket etmesinin zarureti yazının ana temasını oluşturuyor. ¹⁶⁸

Dergide karma eğitime yönelik bir çeviri makale bulunuyor. Makalede ABD ve Avrupa’daki uygulamalara bakarak karma eğitimin faydaları üzerinde duruluyor. Karma eğitimin esas itibarıyla ailede başladığı, kız ve erkek çocuklarının ailede yan yana büyüdüğü cinsiyet özellikleriyle bir diğerini tamamlayarak veya düzelterek

¹⁶⁷ Tamimler, **Terbiye**, sayı: 36, s.56-57.

¹⁶⁸ Rıdvan Nafiz, “Mektep ve Aile”, **Terbiye**, sayı: 16, s.1-5

yetiştikleri vurgulanıyor. Bu durum: “Mektep ailenin doğal muhitine benzemelidir” sözleriyle ifade ediliyor.¹⁶⁹

İlk on sayısı Osmanlıca çıkan *Terbiye*, harf inkılâbı sürecine de bizzat tanık olmuş ve konuyla ilgi yayımlanan makalelerle harf devrimine destek vermiştir. *Terbiye* yazarları, eski alfabedeki ünlü ve ünsüzlerin yetersizliğinden, imla kurallarında yaşanan sıkıntılardan ve öğretim güçlüğünden dolayı Latin harflerine geçilmesini Türkçe tedrisi açısından olumlu bulmuşlardır.¹⁷⁰

Erken Cumhuriyet döneminde bilgi ve tecrübelerinden faydalanmak amacıyla ülkemize davet edilen eğitimcilerden Prof. John Dewey'nin Maarif Vekâleti'ne sunduğu raporda yer alan “seyyar kütüphaneler” önerisinin uygulamaya konulduğu bilgisi dergide yer almaktadır. İlgili yazıda öğretmenlerin seyyar kütüphaneden nasıl istifade edecekleri bilgisi ve kütüphanede yer alan 83 kitabın listesi bulunmaktadır.¹⁷¹ Seyyar kütüphaneler önerisi Dewey raporunda öğrenciler için tavsiye edilmekteydi.¹⁷² Fakat *Terbiye*' de yer alan bilgilere göre seyyar kütüphanelerin anılan dönemde öğretmenlerin en yeni ve nitelikli pedagojik eserlere ulaşabilmeleri amacıyla tasarlanıp hayata geçirildiği görülmektedir. 36. Sayıda yer alan “*Seyyar Muallim Kütüphanesi Rehberine Zeyildir*”¹⁷³ başlıklı yazıda Maarif Vekâleti tarafından kütüphanenin çalışma tarzı hakkında bilgi veren bir tamim yayımlanmıştır. Yazıda öğretmenlerin kitap taleplerini nasıl yapmaları gerektiği, iade usulleri ve kitapları nasıl kullanacaklarına dair muhtelif bilgi ve tavsiyeler yer alıyor. Son kısımda da kütüphaneye eklenen yeni eğitim kitaplarının listesi bulunmaktadır. Fikir vermesi açısından kütüphane listesindeki kitaplardan örnek vermeyi faydalı buluyoruz.

Eser adı

Yazar

Terbiye Mecmuası (tüm sayılar)

Vekâlet

Umumi Pedagoji

İsmail Hakkı

¹⁶⁹ Hıfzırrahman Raşit, “Muhtelit Tedrisat Müşterek Terbiye”, *Terbiye*, sayı: 23, s.440-446.

¹⁷⁰ B. Avni, “Yeni Yazı ve Alfabe”, *Terbiye*, sayı:11, s.1-6. Ahmet Cevat, “Türkçe Dersleri”, *Terbiye*, sayı: 28, s.65-87.

¹⁷¹ “Seyyar Kütüphane”, *Terbiye*, sayı: 31, s.300-303.

¹⁷² Bkz. John Dewey, **Türkiye Maarifi Hakkında Rapor**, Maarif Vekilliği Yayını, Ankara, 1934.

¹⁷³ “Seyyar Muallim Kütüphanesine Rehberine Zeyildir”, *Terbiye*, sayı: 36, s.314-316.

<i>Büyük Adamlar</i>	<i>Ali Haydar</i>
<i>Çocuk Ruhü</i>	<i>İbrahim Alaaddin</i>
<i>Pedagoji Tarihi</i>	<i>Nafi Atuf</i>
<i>Ruhiyat ve Fizyoloji</i>	<i>Vekâlet</i>
<i>Tarih</i>	<i>Vekâlet</i>
<i>Jeoloji</i>	<i>Vekâlet</i>
<i>Coğrafya</i>	<i>Vekâlet</i>
<i>İçtihat Mecmuası</i>	<i>Dr. Abdullah Cevdet</i>
<i>Pedagoji</i>	<i>Sadrettin Celâl</i>
<i>Terbiye ve Tedris Tarihi</i>	<i>Dr. Halil Fikret</i>
<i>Muallim Yıllığı</i>	<i>Hasan Cemil¹⁷⁴</i>

2.5. DÖNEMİN SİYASİ DÜŞÜNÇESİNE KATKILARI

Cumhuriyetin kuruluşundan dört yıl sonra yayın hayatına başlayan *Terbiye Dergisi*, yeni nesilleri yetiştirecek olan öğretmenlere Cumhuriyetin ilkelerini benimsetmek ve batıda uygulanan yeni eğitim sistemlerini tanıtarak onları daha donanımlı hale getirmek için yola çıkmıştır. Cumhuriyeti korumak ve geleceğe taşımak için özellikle öğretmenleri bilinçlendirmek ve devrimlerin savunucusu kılmak derginin en önemli hedefidir. Yeni rejimin resmi eğitim politikaları içeren ve dönemin Millî Eğitim Bakanlığı olan Maarif Nezareti'nin siyasi düşüncesini yansıtan yazılarda bu durum açıkça görülmektedir.

Konumuza örnek teşkil edecek bu yazılardan biri dönemin milli eğitim bakanlarından Cemal Hüsnü Taray tarafından öğretmenlere hitaben kaleme alınmıştır. Öğretmenlerin gelecek neslin mimarı olarak gösterildiği yazıda şu ifadeler dikkat çekmektedir:

¹⁷⁴ A. g. m, s.316.

“Derslerinizi verirken gözlerinizi kendi muhitinize değil, belki de hala sağır bir his halinde benliğinizde kalan ve sizin daima mücadele ettiğinizi bildiğim mazi harabelerine de değil, Türk dünyasının medeniyet aleminde doğan yeni ve hızlı istikbaline dikeceksiniz. Vicdanlarınız ve fikirleriniz yeni Türk dünyasının büyük yaratıcısı Gazi’imizin ideallerine makes olacaktır: İlham alacağınız en büyük kudret başımızda bizi şerefliendiren, yeni tarihimizi yaratan büyük şahsiyettir. Gençliğe tevdi ettiği aziz emanetin bütün yükseklğini ve bütün mesuliyetini sizler taşıyorsunuz.”¹⁷⁵

1929 senesinin eğitim-öğretim yılı açılışında yayımlanmış olan bu genelgede “mazi harabeleri” şeklinde tarif edilen Osmanlı geçmişidir ve öğretmenlerden geçmiş unutup Atatürk ilkelerini benimseyerek geleceğe odaklanmaları istenmiştir. Kuruluş dönemi felsefesi diyebileceğimiz bu görüşler 2000’li yıllara kadar ülkemizde zikredilmeye devam etmiştir.

Dergide, Cumhuriyet rejiminin okullarda nasıl öğretileceğine ve yeni nesle nasıl benimsetileceğine dair önemli bilgilere 36. sayıda yer alan bir makalede rastlıyoruz. Bu makalede öncelikle yönetim şekli olarak Cumhuriyetin tanımı yapılmış ve Fransa, Almanya gibi ülkeler ile Türkiye’nin Cumhuriyete geçiş süreci mukayese edilmiştir. Bu noktada yazar Fransa’da 1789 ihtilaliyle gelen Cumhuriyete geçişi ılımlı bir şekilde ele alırken, Türkiye’deki geçiş yaklaşımı son derece serttir. Fransa’da meşruti monarşinin çok eskilere dayandığını, kralların veya imparatorların hudutsuz bir iktidarı olmadığına dikkat çeken yazar, Osmanlı mutlakîyetinin ise hiç kimseden oy almaya tenezzül etmediğini ifade etmiş ve Cumhuriyet idealine zor şartlarda ulaşıldığını savunmuştur.¹⁷⁶

Aynı makalede Cumhuriyet eğitiminin amacı öğretmenler şu sözlerle açıklanmaktadır: *Türk Cumhuriyeti idealini bütün şümülüyle kavramak sonra da onu gelecek nesillere adamakıllı aşlamak lazımdır. İşte Cumhuriyet terbiyesi budur.*¹⁷⁷ Bu sözler yeni eğitim sisteminin asıl motivasyonunu göstermesi bakımından son derece önemlidir.

¹⁷⁵ Yeni Ders Senesine Girerken, **Terbiye**, sayı: 17, s.1.

¹⁷⁶ Kazım Nami, Cumhuriyet Terbiyesi, **Terbiye**, sayı: 36, s.26- 34.

¹⁷⁷ **A. g. m**, s.28.

Dergide yer alan muhtelif mevzuların arasında, Osmanlı geçmişine yönelik sert söylemlere sıkça rastlanmak mümkündür. Bu söylemler yeni rejimin kendisini korumaya veya meşrulaştırmaya yönelik uyguladığı bilinçli bir politik tavidir. 12. Sayıda bulunan ve çevirisi Nafi Atuf Bey tarafından yapılan bir risalede bu minvalde söylemler yer almaktadır. Galatasaray Lisesi'nin ilk müdürü Ernest de Salve'nin yazdığı bu risalede Osmanlı'nın batılı ülkelerle siyasi ve ticari temaslarına rağmen beklenen ilerleme ve değişimi gösteremediğini, yabancı nüfuzuyla yapılan ıslahatların görüntüden öteye geçemediğini, cemiyetin temeli ailenin ise hiçbir değişime uğramadığını yazmıştır. Oryantalist bir bakış açısının ürünü olan bu risalede devletin dini otoritesi sayılan şeyhülislama yönelik sözler ise şöyledir: *Şeyhülislam imparatorluğun daima en dehşetli ricali idi. Nüfuzu birçok defalar sultanın nüfuzunu mağlup etmişti. Teceddüden bahsedildikçe şeyhülislamı da hesaba katmak lazımdır. O eski an'anelerin muhafızıdır. Bir cemaat içinde din adabına riayetsizliğinden dolayı iki münevver Türkün idamını talep ettiği ve vazifelerinden azledilmek suretiyle ancak tatmin edilebildiği kuvvetle söylenmektedir.*¹⁷⁸ Dergi sahifelerinde yer verilen bu gibi söylemler geçmişle yaşanan hesaplaşmanın tezahürleri olarak değerlendirilebilir.

Cumhuriyet ilke ve değerlerinin eğitimini kapsayan hayat bilgisi dersi okul müfredatına 1926 yılında kabul edilen ilkokul programıyla girmiştir. Dergide yer alan bilgilere göre ilk üç yıl ilkokullarda okutulacak olan bu ders öğretimin mihverri konumundadır. Dersin Cumhuriyet eğitimine yönelik içeriği 1926 ilkokul programında madde madde belirlenmiştir. Bu maddeler özetle şöyledir: “29 Ekim Cumhuriyet Bayramı ve 23 Nisan Gençlik ve Spor Bayramı okullarda kutlanacak. Bunun için okullar ve derslikler süslenecek, törenler yapılacak. Bayramlar münasebetiyle çocuklara Cumhuriyetin ilkeleri telkin edilecek, eski devir ve şimdiki devir hakkında bilgi verilecek. Yeni hükümet teşkilatı tanıtılacak, eski hükümetler ve padişahlıkların fenalıkları anlatılacak. II. Abdülhamid döneminin sonlarından Cumhuriyetin kuruluşuna kadar olan dönemin önemli olayları çocukların yaşı ve fikirleri gözetilerek açıklanacak.”¹⁷⁹ Mevcut maddelerin içeriğinden anlaşılacağı üzere *Terbiye* dergisi, Cumhuriyet rejimi ve hükümetinin siyasi söylemlerine uygun

¹⁷⁸ Nafi Atuf, “Yarım Asır Evvel Türkiye’de Maarif”, *Terbiye*, sayı: 12, s.62.

¹⁷⁹ Kazım Nami, *a. g. m.*, s.29.

bir yayın politikası izlemiş, öğretmenlerin de bu yönde bilgilenmesine olanak sağlamıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TERBİYE DERGİSİNİN EĞİTİME KATKILARI

3.1. YENİ EĞİTİM SİSTEMİNE KATKILARI

Terbiye Dergisinde yer alan makalelerin önemli bir kısmı Batıdaki en yeni eğitim metotlarını içermektedir. İncelendiği dönem olan XX. asrın eğitim usullerini yerli ve yabancı pedagogların yazılarıyla öğretmen ve eğitimcilere tanıtmak amaçlanmıştır. Bu sırada eski eğitim uygulamalarının reddedilerek yerlerine yenilerinin ikame edilmesi neredeyse tüm gelişmiş ülkelerdeki eğitim teorisyenlerinin mutabık kaldığı bir konu olmuştur. Dönemin yeni eğitim sistemi büyük ölçüde Rousseau'nun *Emile* adlı eserinde ortaya koyduğu görüşlere göre şekillenmiştir. Dergide yer alan pek çok makale bu tespiti doğrular niteliktedir.

Hikmet Şevki Bey dergide yer alan makalesinde yeni eğitim sisteminin özelliklerine değinmiştir. Yazar geçmiş asırlarda uzun süren tecrübeler sonucu ortaya çıkan fikirlere önem verilirken, XX. asırda bununun yerine en hızlı eğitim sisteminin kabul edildiğini ve en yeni fikirlerin hızla tatbik edilmesi tarzının benimsendiğine işaret ediyor ve “eski eğitim anlayışı insanı ilme hazırlarken yeni eğitim anlayışı insanı hayata hazırlar” ifadesine yer veriyor. Yazar makalesinde Rousseau'nun birbirinden farklı iki fikri uygulamaya çalıştığına değiniyor. “İlki az bir bilgiyle hayata atılan kimseler, ikicisi ise ilmi varlığın üzerine yerleştirilen çocuk”. Yazara göre Rousseau, ilim üzerine yetişen çocuğun yeni keşiflerde bulunacağını ve kapalılıktan kurtulamayan ilmin aydınlanmasına katkı sağlayacağını savunmuştur.¹⁸⁰ Ayrıca bütün terbiye sistemlerinin çocuğu gayri tabiiyetten kurtararak tabii bir şekilde sokmak ve fikirleri arasındaki gayri tabiiyeti kuvvetli eğitimle izole etmek olduğunu ifade etmiş,

¹⁸⁰ Hikmet Şevki, “Yeni Terbiye Sistemi”, **Terbiye**, sayı:22, s.60.

her çocuğun ilim insanı olamayacağını çünkü hayat için yalnız ilim ve fennin yeterli olmadığını yazmıştır.¹⁸¹

Terbiye' de eski ve yeni okul arasındaki farklara değinen bir çeviri makale de bulunmaktadır. Bu makalede eski okulun özellikleri olarak; bilinmeyen istikbali göstermek, sünileşmiş derslikler, şeklen öğrenme, ders kitabı, mevzunun gaye olması, ders ve dağınık mesai gösterilirken yeni okulun özellikleri olarak; sosyal fayda gayesi, günün ihtiyaçlarını göz önünde tutmak, çocuğun doğal muhiti, gerçek hayat tecrübelerine sevk, mevzunun vasıta yapılması ve psikolojik eğitim gösterilmektedir.

182

Dergide konuyla ilgili olarak Fransa'da yayımlanmış bir makalenin çevirisi bulunuyor. Burada XX. asrın çocuğu hakkında bilgiler veriliyor. Yazıda "Eski çocuklar ebeveyninin sözünün esiriydi, şimdiki çocuk fikirlerine hürmet istiyor" diyerek aradaki farka değiniliyor. XX. asırda yılların getirdiği ve bir kanun zannedilen usullerin bir anda yıkıldığı, yıkılan şeylerin yerine getirilenlerin de her yıl başka bir tadilata uğrayarak değişip yepyeni bir şekil aldığı anlatılıyor. Makalede sınıf şekillerine ve ders usullerine de değiniliyor. Sınıf şekillerinin derin değil geniş olması gerektiği, böylelikle en arkada oturan öğrencilerin dersten kopmayacakları vurgulanıyor. Yazar derste sözlü yapılmasını da yanlış buluyor ve mahzurlarını şöyle açıklıyor: "Çocuk cevabı bilemediği takdirde mahcup olacaktır. Birkaç defa bu duruma uğramak çocuğun arkadaşları arasındaki konumuna zarar verir. Gururu incinen çocuk bu durumdan sıyrılıp kendini derse veremez ve psikolojisi bozulur. Yeni sistem her şeyden önce çocuğun ruhuna önem vermekte, onun izzet-i nefsinin zekâsı ve bilgisinin önünde tutmaktadır" deniliyor.¹⁸³

Başka bir makalede İngiltere, ABD ve bazı İngiliz sömürgelerinde uygulanan bir eğitim planının bilgisine yer veriliyor. Bu sistemin adı ilk uygulandığı şehre izafe edilmiş. Plan, öğretmenin sınıf geneline ders vermesi yerine, her çocuğun bilgilerini kendilerinin elde etmesi ve fikirlerinin teşvikiyle çalışması için bireysel ve hür yönlerini ikame etmek şeklinde tanımlanmıştır. Planı tasarlayan ABD'li öğretmen

¹⁸¹ A. g. m, s.61.

¹⁸² İhsan, "Eski Mektep ile Yeni Mektep Arasındaki Farklar", **Terbiye**, sayı: 6, s.7-8.

¹⁸³ Hikmet Şevki, "Yeni Çocuk Terbiyesi", **Terbiye**, sayı: 18, s.35-38.

Miss Parkhurst, okulun bir hayat merkezi olması ve diğer teşkilatları içinden atması gerektiğini savunarak asli rolü öğretmene verdiğini düşündüğü tüm metotları reddetmiş ve ticaret eşyası dediği ders kitaplarını müesseseden atmış. Yalnızca gerekli gördüğü materyalleri ve büyük otoritelerin yazdığı kitapları muhafaza etmiş. Okul binasındaysa her ders için bir laboratuvar ve atölye bulundurmuş. Çalışma odalarının kapısına aylık çalışma programı asılmış, çocuk elinde defteriyle istediği salonda istediği derse girebileceği ve dilediği kadar kalabileceği bir sistem teşkil edilmiş. Yazar makalede bu planı uygulayan okulların çok memnun kaldığı bilgisine yer vermiştir.¹⁸⁴

Terbiye' de günümüzde oldukça yaygın olan proje ödevlerine dair de bir makale bulunuyor. Makalenin yazarı İhsan Bey proje usulünü şöyle tarif ediyor: “*Amerika’da birkaç seneden beri tedrisatı proje denilen muayyen mahfiller etrafında yürütmeye taraftar olan mühim bir cereyandır. Bu usule orda proje usulü deniliyor.*” Yazar, bu tanımdan sonra projenin ne olduğuna dair muhtelif görüşlere yer veriyor. Daha sonra öğrenciye yaptırılacak faaliyetin proje haline gelebilmesi için sahip olması gereken vasıflara değiniyor. Bu vasıflardan ilki öğrenciye yaptırılacak faaliyetin çocuk nazarında düzgün bir amacı olması. İkincisi ise öğrenciden istenecek faaliyet körü körüne bilgi toplamayı değil ilmi bir çalışma yapmayı hedeflemesi denilmektedir.¹⁸⁵

3.2. PEDAGOJİYE KATKILARI

Terbiye Dergisi yayın hayatı boyunca gelişmiş ülkelerde meydana gelen en yeni pedagoji haberlerini Türk öğretmen ve eğitimcilerine ulaştırmayı kendisine ilke edinmiştir. Hemen her sayıda yeni pedagoji makaleleri yer almış, çocuk eğitimiyle ilgili en yeni bilgi ve uygulamalar eğitimcilerin istifadesine sunulmuştur. *Terbiye* dergisinde yer verilen pedagojik bilgilerin çoğu günümüzde de geçerliliğini koruması bakımından önem taşımaktadır. Yine bu makalelerden yola çıkarak dönemin pedagoji anlayışı, eğitimcilerimizin etkilendiği ünlü pedagoglar ve eğitim akımları ile ilgili bilgiler edinmek mümkün olacaktır.

¹⁸⁴ Kadri, “Dalton Planı”, **Terbiye**, sayı:13, s.103-109.

¹⁸⁵ İhsan, “Proje Usulü”, **Terbiye**, sayı: 3, s. 182-190.

“Pedagojinin yeni temayülleri” başlıklı makalede eğitim görüşlerinin gerçekçi olduğu gibi ve aynı derecede eğitimin psikolojik ve toplumsal şartlarını dikkate aldığı sürece uygulamada başarı sağlanacağı vurgulanıyor. Aynı makalede yazar, cesur ve makul görüşlerin eğitim kurumlarını, idari teşkilatı ve kanunları değiştirebileceği değerlendirmesinde bulunuyor. Ayrıca pedagojide dönemin yeni yaklaşımları ile ilgili bilgiler makalede yer alıyor. Bu bilgilerden bazıları şöyledir: “Eğitimle ilgilenen düşünürlerce felsefi kalan pedagojinin ilme dayandığı kabul edildi. Muhtelif teşebbüsler bu eğilimin göstergesi olmuş ve işe çocuk psikolojisinin tetkikiyle başlanmıştır. Çocuk ruhunun hesap formülleriyle, grafiklerle açıklanamayacağı görülmüş, eskilerin anladığı şekilde bir çocukluğun olmadığı anlaşılmıştır. Bu hususta yapılan araştırmalarda psikolojiden ziyade uygulamalı pedagojiye yönelmiştir. Uygulamalı pedagojide test usulü revaçtadır. Kabiliyetlerin tespitinde ve meslek temayüllerinde kullanılmaktadır.” Yazar bu noktada eski ve yeni çocuk telakkilerine değiniyor: “Yakın bir geçmişte çocukluk devresi hayata hazırlık dönemi olarak değerlendirilirdi, bugünkü çocuk yarının yetişkini olarak düşünülür ve geleceğe yönelik değer görürdü. Yeni çocuk tasavvurunda ise çocuğun kendine has ruhi bir yapısı ve yetişkinlerden farklı bir mantığa sahip olduğu kabul edildi” deniliyor.¹⁸⁶

Dergide yer alan bir başka makalede yetişkinlerden farklı bir mantığı olduğu kabul edilen çocuğun nasıl düşündüğü ve nasıl mantık yürüttüğü tafsilatlı bir şekilde ele alınıyor. Yazar, öncelikle XIX. asırda çocuğu anlamaya yönelik yapılan bilimsel çalışmalara kısa kısa değiniyor ve Rousseau’dan Stern’e, Karl Gross’ dan Luquet’a kadar pek çok pedagoğun görüşlerinden hareketle şu neticeye varıyor: “Çocuk kendi bünyesiyle oyun ve dikkatteki alakasıyla ve bu alakaların ifade vasıtaları olan lisan ve resimlerle kendine mahsus bir hususiyet gösteriyor. İş bu raddeye geldikten sonra çocuğun nasıl ve ne şekilde düşündüğünü merak edip tahlil etmemek mümkün değildir.”¹⁸⁷

Yazar, çocuk mantığının tekâmülünü ele aldığı makalesine Jean Piaget’nin çalışmalarını referans alıyor. Sosyolojinin çocuk mantığı ile ilgili “çocuk doğa ve toplumdan aldığı etkiyi büyüklerden öğrendiği dille ayna gibi yansıtır” hükmünü

¹⁸⁶ Kadri, “Pedagojinin Yeni Temayülleri”, **Terbiye**, sayı:16, s.313-320.

¹⁸⁷ Mustafa Şekip, “Çocuk Mantığı”, **Terbiye**, sayı:31, s.1.

herhangi bir tetkike dayanmadı için geçerli görmüyor ve şu izahta bulunuyor: “Çocukta mantığın gelişmesi için çevreye temas etmesi yetersizdir. Üstelik bu temas anlamak için değil, oyun içindir. Hiçbir şey için çaba sarf etmeyen ve her ihtiyacı başkaları tarafından karşılanan çocuk, çevresinden gelebilecek direnci geç idrak eder. Bundan dolayı onların gözünde her şey oyuncak niteliğindedir. Kendilerini eşya ve diğer insanlardan net bir şekilde ayıramadıkları için verdikleri tepkileri doğal sanır ve herkesin kendileri gibi düşündüğüne inanırlar.”¹⁸⁸

Makalede çocuk mantığının gelişim evreleri dört aşamada açıklanıyor. “İlk aşama 2-3 yaşına kadar sürüyor, çocuğun bu dönemdeki tek gerçekliği kendi istek ve arzularıdır. İkinci aşama 2-3 yaşından 7-8 yaşına kadar olan dönemi kapsıyor. Bu aşamada biri oyun diğeri çocuğun gözlemleri olmak üzere birbiriyle bağdaşmayan iki gerçeklik ortaya çıkıyor. Üçüncü aşama 7-8 yaşından 11-12 yaşına kadar süren bir dönem kapsıyor ve bu dönem çocuk gerçekliğin aşamalarını öğrenmeye başlıyor. 12-14 yaşlarından sonra görülen son aşamada ise çocukta mantıki düşünce oluşmaya başlıyor” deniliyor.¹⁸⁹

“Çocuk nedir?” Selim Sırrı Bey, dergide bu sorunun cevabını veriyor ve çocuk gelişiminin tüm evrelerini, çocuk büyütülürken nelere dikkat edilmesi gerektiğini ayrıntılı bir şekilde tasvir ediyor. Çocukların fiziksel gelişimini sağlamak için ne kadar bilgi ve tecrübe gerekiyorsa, ruhsal gelişimi için de o nispette bilgi ve tecrübe gerekir deniliyor.¹⁹⁰ Yazar, çocuğa ait iyi veya kötü neredeyse tüm hasletleri ebeveynlere ve öğretmenlere şu sözlerle izafe ediyor:

*“İtikadımca fena, kötü huylu evlat yoktur. Onları o hale koyan etraftır. Çocuk geçimsiz mi, yalancı mı, nankör mü? Kabahat hep etrafındakilerindir. Filhahika çocuk dünyaya birtakım istidatlarla birlikte gelir. Ancak onları doğru yola imale edecek olan ana babalar, mürebbilerdir. Gürbüz, intizamperver, temiz ve dürüst evlatları bu meziyetlere sahip ana babalar yetiştirir.”*¹⁹¹

¹⁸⁸ A. g. m, s.6

¹⁸⁹ A. g. m, s.7.

¹⁹⁰ Selim Sırrı, Çocuk Nedir?, **Terbiye**, sayı: 32, s.1-4.

¹⁹¹ A. g. m, s.4.

Dergide yer alan başka bir makale Selim Sırrı Bey'in tezini destekleyen bilgilere yer veriyor. "Kusursuz Çocuk" başlığı altında yayımlanan makalede çocuğun doğuştan gelen bir kusur taşımadığı, eğer kötü huyları ve davranışları varsa ailesinin yanlış tutum ve davranışlarından kaynaklandığı belirtiliyor. Makalede çocuğun kusurlu doğmadığı, belki hasta doğabileceği fakat bununda bir kusur olmadığı anlatılıyor. Okullara gelen çocukların ise hiçbir şekil almadan değil, belli kusurlarla dolu olarak geldikleri, bu durumun ailesinin zararlı fikirlerinin bir sonucu olduğu, öğretmenlerinse tüm çabalarına rağmen bu kusurları düzeltmede muvaffak olamadığı noktasına dikkat çeken yazar şu öneride bulunuyor: "*Çocukların selameti ve ailenin selameti için, öğretmenlerin eğitim faaliyetlerinden fayda sağlayabilmeleri için ailelere eğitim sorumluluklarıyla ilgili rehberlik etmeleri gerekiyor*"¹⁹²

Yeni eğitim öğretim usullerinin ilgiyle takip edildiği *Terbiye* dergisinde, yabancı dergilerde yayımlanmış pedagoji makalelerinin çevirilerine oldukça sık yer verilmiştir. Kadri Bey tarafından çevrilerek yayımlanan bir makalede çocukta alakanın önemine vurgu yapılmış, bu konuda yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Yazar "Rousseau, Herbart, ve Dewey'n den sonra çocuklara öğretilecek maddeler, yaptırılacak alıştırmalar ve bu minvalde takip edilmesi gereken usullerin tercihi meselesinde çocukların alakasına önem veren öğretmenlerin sayısı artmıştır. Fakat bunu uygulamak için çocuğun ilgi merkezini ve muhtelif yaşlardaki eğilimlerini bilmek lazımdır" diyor. Bu açıklamadan sonra çocukların alaka dönemlerine yönelik muhtelif çalışmalara yer veriliyor.¹⁹³

XIX. asırda artan pedagoji çalışmalarıyla çocukların sadece maddi ve manevi gelişimleri değil, aile ve devlet içinde sahip olduğu hukuki hakların geçirdiği aşamalar da tetkik edilmiştir. Konu ile ilgili dergide yer alan makalede çocuk hukukunu bilmenin pedagoji ile ilgilenenler için faydalı, hatta zaruri bir keyfiyet olduğuna dikkat çekilmektedir. Makalede, Charles Chobot'un "*Her pedagoji sistemi çocuk hukukunun bir teşrihinden başka bir şey değildir*" sözüne atıfla çocuk hukuku ve pedagojinin paralel bir gelişme seyrettiğinden bahsedilerek tarihsel süreç hakkında şu bilgiler veriliyor: "Eski Roma, Atina ve Sparta kanunları aile reisine çocuk üzerinde mutlak

¹⁹² Sadrettin Celal, "Kusursuz Çocuk", **Terbiye**, sayı: 34, s.13-19.

¹⁹³ Kadri, "Çocukta Alaka", **Terbiye**, sayı :26, s.17-30.

bir yetki tanıyordu. Ailenin reisi olan baba, çocuğu cezalandırabilir, çalıştırabilir hatta kiraya verebilirdi. Babaya tanınmış olan hakkın dayanağı aile birliğinin devamını sağlamaktı. Babaya sağlanan mutlak hâkimiyeti annenin müdahalesiyle, din ve ahlak kuralları yumuşatabildiği gibi devlet de bu hâkimiyetin kötüye kullanılmasına mani olurdu. Babaya sağlanan bu hâkimiyet belli şartlara bağlanmıştı: Bu şart ise çocuğun eğitimi ve bakımındı.”¹⁹⁴ Yazar, bu bilgilerden sonra ferdin hürriyetinin gelişim safhalarından bahsediyor. Avrupa’da özgürlüklerin artması, Fransız İhtilali’nin toplum üzerindeki yansımaları, yapılan hukuki düzenlemeler ile önce erkeklerin sonra kadınların artan hak ve özgürlükleri derken XX. asırda çocuk hukukunun genişletilip düzenlenmesi ile çocuğun toplum ve devlet nezdinde öneminin artması vurgulanıyor. Çocuk hukukunun devletleri meşgul etmesindeki etken ise sanayi inkılabı ile çocukların işçi olarak çalıştırılmaları ve çalışan kadınların çocuklarına bakamamaları sebebiyle başıboş ve bakımsız çocukların çoğalması olarak gösteriliyor. Diğer taraftan modern yaşamın getirdiği yeni eğlence anlayışının anne-babaları evden uzaklaştırması ve çocuğu ayak bağı olarak görmelerinin aile kurumunu sarsması gösteriliyor. Devletin bir yandan çocuk bakım yuvaları açması diğer yandan eğitim ve öğretimi üzerine alması ve çocuğun üzerindeki gözetimi arttırmasıyla XX. asırda çocuğun kime ait olduğu tartışmasının yaşandığı bilgisi makalede yer alıyor.¹⁹⁵

Dergide çocuğun dünyaya nasıl baktığı, nasıl tasavvur ettiği bilgisine 33. Sayıda yer alan “Çocukta Dünya Tasavvuru” adlı makalede rastlıyoruz. Prof. Mustafa Şekip Bey’in kaleme aldığı makalede çocuğun düşüncesini anlamak için şu hususa dikkat çekiliyor: “Çocuğun mantığını anlamak için onunla konuşmak ve çocukların birbirleriyle konuşmalarını dinlemek genelde kâfidir. Fakat çocukların neye inandıklarını anlamak için onlarla bir iki yıl yaşamak ve özel usuller kullanmak lazımdır. Çocukların sözlerinin gerçek değerini takdir etmek ince bir tedbir ve dikkat ister.” Yazar, bu noktada üç çalışma usulünü anlatıyor. Bunlar: Test yöntemi, doğrudan görüşme yöntemi ve klinik usulüdür. Bu çalışma yöntemleriyle 1-12 yaş arasındaki çocukların fikirleri çevreden taklit yolu ile mi oluşuyor yoksa kendi

¹⁹⁴ Nafi Atuf, “Çocuğun Hukuku”, **Terbiye**, sayı: 26, s.31.

¹⁹⁵ **A. g. m.**, s.31-35.

zihninin bir ürünü mü olduğu araştırılmış ve çevrenin etkisinin ağır bastığı bilgisi yer almıştır.¹⁹⁶

3.3. DÖNEMİN DERS MÜFREDATINA KATKILARI

Terbiye dergisinde yer alan ders numuneleri ağırlıklı olarak ilk ve ortaöğretim müfredatına yönelik hazırlanmıştır. Bu bölümün muhteviyatına değinmeden önce erken Cumhuriyet dönemi müfredat programı hakkında kısa bir bilgi vermeyi uygun buluyoruz. İlkokul müfredatında bulunan dersler şöyledir: Türkçe, Tarih, Coğrafya, Hayat Bilgisi, Yurt Bilgisi, Tabiat Bilgisi, Resim, Yazı, Müzik, Beden Eğitimi\ Jimnastik, Aritmetik\ Geometri.¹⁹⁷ Ortaokul müfredatında yer alan dersler ise şöyledir: Türkçe, Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi, Hayvanat, Nebatat, Arziyat, Fizik, Kimya, Riyaziye, Fen Bilgisi, Yabancı Lisan, Musiki, El Yazısı, Jimnastik ve Resim¹⁹⁸ dersleri.

3.3.1. Riyaziye

Dergide yer verilen riyaziye/matematik dersi bilgilerinin tamamı ilkokul müfredatına yönelik hazırlanmış makalelerden oluşmaktadır. Öğretmenlerden matematik dersini çocuklara ezbere dayalı teknik bilgi yığını olarak öğretmeleri değil, hayatın içine dahil ederek işlevsel ders planlarıyla öğretmeleri istenmiştir. Ayrıca ilkokullarda verilen riyaziye derslerinde amacın öğrenciyi matematik âlimi yapmak olmadığı hususuna dikkat çekilmiştir.

Konuyla ilgili bir makalede riyaziye dersinin müstakil olarak ele alınmasının mahzurlarına değiniliyor. Eski eğitim anlayışında derslerin birbirlerine temas ettirilmeden ayrı olarak ele alındığı, yeni eğitim düşüncesinde ise derslerin birbirleriyle bağlantıları sağlanarak daha faydalı ve zengin bir içeriğe sahip olmasının hedeflendiği ifade ediliyor. Bu bağlamda riyaziye dersinin geometri dersi ile birleştirilmesi öneriliyor. Ayrıca mahalli muhitin coğrafi ve iktisadi şartlarına uygun

¹⁹⁶ Mustafa Şekip, “Çocukta Dünya Tasavvuru”, **Terbiye**, sayı 33, s.11-16.

¹⁹⁷ Osman Ergin, **Türkiye Maarif Tarihi**, Cilt. V, Eser Matbaası, İstanbul 1997, s.2054.

¹⁹⁸ Hasan Ali Yücel, **Türkiye’de Orta Öğretim**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1994, s.170.

meselerinin de matematik dersiyle birlikte okutulmasının, dersi canlandırmak açısından faydalarına değiniliyor ve daha iyi anlaşılması amacıyla örnek bir ders numunesine yer veriliyor.¹⁹⁹

Bu makalenin devamı mahiyetinde olan başka bir yazıda riyaaziye dersinin amaçları hakkında tafsilatlı bilgiler yer alıyor. Dört madde halinde açıklanan bu amaçların ilki; sayıları işaretle göstermek ve aralarındaki alakayı anlama istidadını çocuklara kazandırmak olarak tarif ediliyor. İkinci amaç; çocuklara doğru muhakeme yeteneği kazandırmak ve isabetli neticelere ulaşmalarını sağlamak olarak gösterilmektedir. Üçüncü amaç; çocuklara hayatta lazım olacak zihni ve yazılı hesap kabiliyetini kazandırmak şeklinde sıralanırken dördüncü olarak çocuklarda mekân tasavvuru oluşturmak gayesine değinilmiştir. Makalede istenilen amaçlara ulaşmak için öğretmenlerin takip etmesi gereken yollara da yer verilmiştir. Bu yollar; hiçbir riyaaziye dersinin çocuklar tarafından tam anlamadan geçilmemesi, zihinde hesap yapmaya önem verilmesi, yazılı olarak yapılacak tekrarların lüzumu ve sınıfta görülen derslerin ev ödevleri verilerek sınıf dışında da tekrar edilmeleri şeklinde sıralanıyor.²⁰⁰

Dergide kesirlerin öğretimine dair Ali Haydar Bey imzalı bir ders numunesi de bulunuyor. Bu makalede kesirler konusu çocukların rahatlıkla kavrayabilmesi için öyküleme tekniğiyle ele alınıyor. Hikaye, okuldan erken ayrılan fırıncı çırağı Hafız Ahmet'in çalıştığı fırını kiralaması ile defter tutup hesap yapmaya başlaması ve hesap yaparken yaşadığı sıkıntılar etrafında şekilleniyor. Hesap defteri tutmakta zorlanan fırıncı Ahmet'in ziyaretine okul arkadaşı Halit'in gelmesiyle kesirlerin öğretimi makalede şöyle anlatılıyor:

“ — Halit: Bak kardeşim! Kaç tane bütün ekmek satılmış ise onun yanına bütün, rakamlarla 1, 2, 3 diye yazmışsın. Parçalı ekmeklerin ise resimlerini yapmışsın. Fakat bunları kolayca rakamlarla yapabilirsin. Dinle nasıl yazılacağını anlatayım: Evvela işe bir bütün ekmekten başlayalım. Mesela bir bütün ekmeği bir yuvarlak çizgiyle işaret edelim. Sonra bunu ortadan keselim. İki yarım ekmek olur. Sonra bu yarımları da ikiye bölelim. Hepsi dört parça olur. Bir kere daha bunları gözden geçirelim. Bu

¹⁹⁹ Ömer Sami, “İlk Mektepte Riyaziye Dersleri”, **Terbiye**, Sayı: 22, s.51-55.

²⁰⁰ Ömer Sami, “İlk Mektepte Riyaziye Dersleri”, **Terbiye**, Sayı: 9, s.41.

bütün ekmektir, onun yanına bir yazalım. Bu bir yarım ekmektir, ikiye bölünmüştür. Yanına iki yazalım. Bir parçası alınmıştır. Üstüne bir yazalım, bu dörtte bir ekmektir.”

²⁰¹ Makalede Halit'in açıklamaları şemalarla desteklenmiş ve ilkokul öğrencileri için zor ve sıkıcı olabilecek kesirler ilgi çekici ve basit bir tarzda ele alınarak öğretmenlere dersi daha cazip ve verimli hale getirebilmelerinin de bir örneği sunulmuştur.

3.3.2. Fizik

Dergide Fizik dersi hususunda tamamı yabancı eğitim dergilerinden çeviri olmak üzere çeşitli makaleler yer almaktadır. Bu makalelerle fizik tedrisi hususunda öğretmenlere batıda kabul gören en yeni usullerin aktarılması amaçlanmıştır. Bu minvalde hazırlanmış bir makalede fizik tedrisinde geliştirilen yeni usullere yer verilmiştir. Makalede iş okulu prensibinin fizik tedrisine katkısı ve batıda uygulanan yeni yöntemler şöyle ele alınıyor: *“Son asırda fizik tedrisi usulünde birçok değişik yaklaşım ortaya çıktı. Kara tahta başında fizik dersi vermek dönemi sona erdi. Bu öğretim tarzı tecrübe/faaliyet ile fizik dersi okutulmaya başlandıktan sonra önemini kaybetti. Zamanımızda iş prensibine dayanan öğretim fikri uygulama ile birlikte eğitime ve okullara dahil oldu. İş okulu öğretmenin tecrübeleri yerine keşfe dayalı uygulamalarını ikame etti ve öğrenciden kendi kendine çalışarak bilgiye ulaşması talep edildi.”*²⁰²

Makalenin devamında öğrencilerin tahmin melekesini geliştirmesi, isabetli sonuçlara ulaşması ve tabiat kanunlarına hâkim olması arzu edilen nitelikler olarak sıralanmıştır. Öğretmenlere de çocukları çalıştırarak mevzu öğretmeleri tavsiye edilmiş ve bu konuda yaşanmış bir tecrübeye dergide yer verilmiştir: Almanya'da bir fizik öğretmeni, dersleri uygulamalı olarak yapmak istemiş, bunun için aynı cinsten pek çok alete ihtiyaç duymuş, fakat para bulmak hususunda sıkıntı yaşamıştır. Bunun üzerine ihtiyaç duyulan aletleri öğrencilerle birlikte fizik atölyelerinde yapmayı ve bu suretle fizik atölyelerini teçhiz etmeyi planlamış ve çocukların yapabilmeleri için

²⁰¹ A. g. m, s.54.

²⁰² İsmail Hakkı, “Fizik Dersi ve Mektep Atölyeleri”, **Terbiye**, sayı:16, s.21.

aletleri basitleştirerek öğrencileriyle birlikte uygulamalı ve oldukça faydalı bir derse imza atmıştır.²⁰³

Dergide fizik tedrisinin işlenişi sırasında teknik bilgilerden sonra tetkik etmek hususunda da önemli bilgilere rastlıyoruz. *Fizik Tedrisi ve İlmi Usul* başlığı altında yayınlanan makalede fizik araştırmalarında yaşanan vetireye ve gelinen noktaya yer verilerek ilim tetkiki konusunda uygulanan usuller, öğretmenlerin takip edecekleri yol ve yöntemler konu ediliyor. İlmi usul konusunda verilen bilgilerden bazıları şöyledir:

“Umumiyetle ilim tedrisinde kısmen birbirinden ayrı ve bir dereceye kadar zıt görünen iki usul vardır. Bunlardan biri bizim mekteplerle kolejlerimizde rağbete mazhar olan ve alim yetiştirmeyi gaye edinen usuldür. Bu usul ilmi tefekkür sahasında liderlikleri dünyaca tanınmış adamların bildikleri ve üzerinde düşündükleri şeyleri öğrenmek, anlamaya çalışmak ve bu düşünceleri kendi düşüncelerimiz gibi tekrar düşünmekten ibarettir. Nasıl ki bin yılda Avrupa’da ilimde derinleşmiş olmak demek Aristo’nun fikirlerini kabul etmek ve bu fikirleri mükemmel bir surette anlamak demektir. Zamanımızda da ilimde ilerlemek lider olarak tanınan birkaç zatın fikirlerini kabul etmek ve anlamaya çalışmaktan ibaret olarak telakki edilmektedir. Diğeri usul ise eski devirdeki üstatlarımız tarafından bize bırakılan malumatı talebeye yalnız kazandırmak değil, belki bu üstatların kendi zamanlarında ilmi tefekkürün lideri haline getiren zihni itiyatları talebede inkişaf ettirmekten ibaret olan usuldür.”²⁰⁴

Makalede ayrıca yeni fizik ilminin eski doğa felsefesi ile karşılaştırılmasına yer verilmiştir: *“Fiziki alemde meydana gelen değişimlerin sadece metafiziksel veya cinlerin keyfi hareketlerinden değil, fiziki şartların kaçınılması mümkün olmayan sonuçlarından meydana geldiği gerçeğinin Yunan filozoflar tarafından ortaya konmasının üzerinden binlerce yıl geçmiştir. Fakat o dönemden sonra dünyanın en zeki insanlarından birçoğu bunların birbirleriyle ilişkisi üzerine kafa yordu ve 1600 yılına kadar bu çabalar sonuçsuz kaldı”* denilmiştir. Devamında ise 1600 tarihinden itibaren bilim sahasında gerçekleştirilen fiziki ilimlerin inkişafı üzerine düşünce anlayışının değişmesi ve gelişmesine şöyle değiniliyor: Fizik ilmi genellikle cansız

²⁰³ A. g. m, s.23.

²⁰⁴ Fernando Sanford, “Fizik Tedrisatı ve İlmi Usul”, Çev. İhsan Bey, **Terbiye**, sayı,25, s.2.

cisimleri ve bu cisimlerin birbirleriyle olan münasebetlerini tetkik eder. Bu cisimlerde ve bu cisimler arasında sürekli meydana gelen değişimler çoktur ve bu değişimlerin bazıları çok karmaşıktır. Fiziğin ilmi gayesi, hangi şart dairesinde ve mümkünse bazı değişimlerin daimî olarak neden meydana geldiğini tayin etmektir.

Dergide insanoğlunun son 300 yıldan bu yana belirli şartlar altında meydana gelen fiziki değişimleri kat'î suretle nasıl keşfedebileceğini öğrenmeye başladığı ifade ediliyor. Daha öncesinde ise bu bilgilere tesadüfen ulaşıldığı, birkaç yüzyılda ancak birkaç adamın tabiat kanunlarına nüfuz edebildiği ve büyük keşiflerde bulunduğu bilgisine yer veriliyor.

26. sayıda yer alan makalede fizik ilminin usulüne ilişkin bir karşılaştırmaya yer veriliyor. Bu karşılaştırmada Newton'ın *Optics* adlı eserinde ortaya koyduğu renk kuramı ve Geothe'nin Newton'ın tezine karşı geliştirdiği antiteze ilişkin bilgilere yer veriliyor ve izledikleri yol açıklanarak değerlendirme yapılıyor. Yazar ilmi usul açısından daha doğru bulduğu Newton'ın izlediği yolu şu şekilde açıklıyor:

“Newton karanlık bir odanın penceresinden ufak bir delik açmış, oradan odaya giren ve karşiki duvarda bir ışık beneği meydana getiren ışık huzmesinin önüne üç köşeli cam bir prizma koymuştur. Işık huzmesinin prizmadan geçmesi üzerine iki önemli değişim gözlemlemiştir: Önce ışık huzmesinin prizmadan geçtiği yerde saptığını ve oraya prizma konmadan önce ışık huzmesinin duvarda oluşturduğu beyaz beneğin görüldüğü noktada değil başka bir noktada iz bıraktığını görmüştür. İkinci olarak, prizmadan geçmeyen ışık huzmesinin karşıdaki duvarda güneş ışığından yuvarlak bir benek oluşturduğu halde bu ışık huzmesinin prizmadan geçirildiği zaman gökkuşağı renklerini gösterdiğini müşahade etmiştir.”

Yazar, Newton'ın birkaç benzer test yaptıktan sonra renk kuramını tesis ettiğini ve *Optics* adlı eserini neşrettikten 90 yıl sonra Alman Şair Geothe'nin Newton'un takip ettiği ilmi usulü eleştirip elde ettiği sonucu çürütmeye çalışmak suretiyle kendi renk kuramını geliştirdiğinden bahsetmiş ve örneklerle doğru usulü bulmak için nasıl bir yol izleneceğini izah etmiştir.²⁰⁵

²⁰⁵ Fernando Sanford, “Fizik Tedrisatı ve İlmî Usul II”, Çev. İhsan Bey, **Terbiye**, sayı:26, s.1-16

3.3.3. Musiki

Erken Cumhuriyet döneminde müzik eğitimi 1924- 1930 yılları arasında musiki dersi adı altında verilmiş olup 1930 yılından sonra müzik dersi adıyla ilkokul müfredat programında yer almıştır. Lise müfredatına girmesi ise 1952 gibi geç bir tarihe rastlamaktadır.²⁰⁶

Terbiye dergisinde Musiki Terbiyesi başlığı altında Ahmet Muhtar Bey'in kaleme aldığı sekiz bölümlük bir yazı dizisi bulunmaktadır. Bu yazıların ilkinde musiki dersiyle ilgili Türkiye'de ki mevcut durum batıdaki örneklerden yola çıkılarak anlatılmakta ve geliştirilmesi için tavsiyeler sunulmaktadır. Devam eden bölümlerde ise ilkokullarda musiki müfredatının nasıl olması gerektiği bilgisine yer verilmiştir. Ders numuneleri öğrencilerin yaşı dikkate alınarak şifahi eğitime uygun hazırlanmış ve temel müzik becerisini kazanmaları amaçlanmıştır. Bu noktada dört temel eğitim hedeflenmiştir. Bunlar: Zevkin eğitimi, sesin eğitimi, kulağın eğitimi ve kısa musiki görüşleri bilgisi olarak sıralanmıştır. Bu bilgi ve becerilerin çocuklara kazandırılması için öğretmenlerin izlemeleri gereken tedris usulü ve alıştırmalar makalelerde vazih bir şekilde anlatılmıştır.

3.3.4. Beden Terbiyesi

Erken Cumhuriyet döneminde çocukların fiziksel ve ruhsal gelişimine katkı sağlayacağı düşüncesiyle beden terbiyesi dersinin önemi fark edilmiş ve gelişip yaygınlaşması için çaba sarf edilmiştir. Dergide dönemin beden terbiyesine bakış açısı 16. Sayıda yer alan bir makalede şöyle ifade edilmiştir:

“Her şeyden evvel Beden terbiyesinin gitgide daha büyük bir ehemmiyet almakta olduğunu kaydetmeliyiz. Bu terbiye uzun bir müddet ihmal edildi. Zannediliyordu ki vücut kendiliğinden teşekkül etmektedir. Büyümesini tabiat temin eder ve bizim onun üzerinde müfit bir surette müessir olmamıza imkân yoktur. Eskiden terbiye yalnız fikir

²⁰⁶ Mustafa Şahin – Ruşen Duman, “Cumhuriyetin Yapılanma Sürecinde Müzik Eğitimi” ÇTTAD VIII / 16 – 17 2008 s.263.

*ve ahlak terbiyesi demektir. XIX. asırda görüşlerimizin değişmesi ruh ve beden münasebetlerini daha iyi yakalayan bir felsefe ve psikolojinin tesiriyledir.”*²⁰⁷

Jimnastik öğretmeni Vildan Aşir, dergide yer alan makalesinde yukarıdaki değerlendirmeye katılmakta fakat uygulamaları yeterli bulmamaktadır. Aşir, okul sporlarının ve beden terbiyesi dersinin çocuk gelişimi açısından ne kadar önemli olduğunun bilinmesine rağmen okul müfredatında bilgiye dayalı teorik derslerin çok fazla olmasını ve beden dersine gereken ehemmiyetin verilmemesini eleştirmektedir. Ona göre okul yönetimi çocukların kafasını bilgi yığını ile doldurmakta ve fiziksel aktiviteye en fazla ihtiyaç duydukları zamanlarda onları dört duvar arasına hapsederek ezber yapmaya mahkûm etmektedir.²⁰⁸

Dergide ilkokullardaki beden eğitimi müfredatına yönelik hazırlanmış olan beş sayılıklı bir yazı dizisi mevcuttur. İlgili yazı dizisinde derslere hafif egzersizlerle başlanması tavsiye edilir. Çocukların aynı anda toplanmaları, dağılmaları ve istenilen jimnastik hareketlerini toplu şekilde yapmaları amaçlanmıştır. Her ders nizam temrinleriyle başlar. Öğretmen düzeni sağladıktan sonra başlama devresine geçilir. Bu devrede ısınma hareketleri gösterildikten sonra esas devreye geçilir. Esas devre yürüyüş, koşu, atlamalar ve asılma hareketleriyle sürdürülür. Nefes ve gevşeme egzersizleriyle de bitirme aşamasına geçilir. Beden terbiyesi, ders numunelerinde yer alan alıştırmalar ve çizimlerle desteklenmiştir. Dersler genel olarak okul bahçesinde yapılmak için tasarlanmıştır. Fakat dönemin şartlarından ötürü kapalı spor salonları bulunmadığı için soğuk ve yağmurlu havalarda sınıf içinde yapılabilecek egzersizlere de yer verilmiştir.

3.3.5. Fen Bilgisi

Dergide fen dersi bilgilerini içeren makalelerin çoğu uygulamaya yönelik hazırlanmış ders planlarından oluşmaktadır.10. sayıda yer alan ilk fen dersi planında atölyelerde ve evlerde kullanılan elektrik zillerinin nasıl kolaylıkla yapılabileceği izah edilmiştir. Yazar: “*Elektrik zillerinin en mühim kısmı mıknatıs elektriği kısmıdır.*

²⁰⁷ Kadri, “Pedagojinin Yeni Temayülleri”, **Terbiye**, sayı:16, s. 313.

²⁰⁸ Vildan Aşir, “Mektep Sporunun Gayesi”, **Terbiye**, sayı: 33, s.43.

Sanayide kuvvetli büyük mıknatıs elektrikler vardır. Bizim burada yapabileceğimiz ufak bir mıknatıs elektriğidir” diyerek ayrıntılı bilgi ve çizimlerle elektrik çingırağının ve mıknatıs elektriğinin nasıl yapılacağını anlatmıştır.²⁰⁹

“Elektrikli Cep Pillerinin ve Lambaların Tetkiki” adlı makale de aynı şekilde hazırlanmıştır. Ders planında çalışan bir lamba, pili açtırılmak suretiyle çocuklara tetkik ettirilmiştir. Kullanılmış eski piller ders için temin edilerek öğrencilere dağıtılmış ve çocuklardan resmini çizmeleri istenmiştir. Makaledeki diyalog şöyledir:

“Öğretmen: Çizdiğiniz pil üzerinde neler görüyorsunuz?”

Öğrenci: Efendim, pilin üzerinde iki tane yassı, dar, sarı madenden levhalar görüyorum.

Öğretmen: Bu levhaların uzunluk ve duruşları bir midir?”

Öğrenci: Hayır efendim, birisi uzun, diğeri eğri, diğeri daha kısa ve düz duruyor.

Öğretmen: Gerek uzun gerekse kısa olanlar pilin üstünden pilin kenarlarına nazaran nasıl çıkmışlardır?”

Öğrenci: Efendim, uzun olan pilin kenarından kısa olan diğesine nazaran biraz iç taraftan çıkmıştır.

Öğretmen: İşte çocuklar burada gördüğünüz iki sarı maden, pilin kutuplarıdır. Uzun ve eğri olan menfi, kısa ve düz olan müspet kutuptur.”²¹⁰

Dergide yer alan başka bir fen dersi planında gaz ocakları şemalarla resmedilmiştir. Yazar, bu çizimlerin öğretmen ve öğrenci açısından önemine dikkat çekmiş ve eşya tetkiki derslerinde öğrencinin mutlaka çizip yapması gerektiğine işaret etmiştir. Öğretmenin de incelenecek nesneyi tahtaya veya düzgün suretteki bir kartona çizmesi istenmiş ve çizimler üzerinden gaz ocağının nasıl tetkik edileceği izah edilmiştir.²¹¹

²⁰⁹ Hayri, “Vesaiti Dersiyenin İzharı: Elektrik Çingırakları”, **Terbiye**, sayı: 10, s. 55-61.

²¹⁰ Hayri, “Elektrikli Cep Pillerinin ve Lambalarının Tetkiki”, **Terbiye**, sayı: 12, s.76-89.

²¹¹ Hayri, “Gaz Ocakları”, **Terbiye**, sayı: 13, s.127-135.

Benzer bir ders planına 14. sayıda rastlamaktayız. İlkokul beşinci sınıflar için hazırlanmış olan planda lüks lambaların derste nasıl tetkik edileceği incelenmiştir. Bu plana göre öğretmen tarafından temin edilecek lüks lambalardan biri sınıfa getirilir ve tüm çocukların görebileceği şekilde konumlandırılır. Lüks lambaların tetkikine başlamadan önce her öğrenciden lüks deposunu gördüğü gibi çizmesi istenir ve soru cevap şeklinde diyaloglarla öğrencilerin lambanın yapılışını kavramaları sağlanır. Dersin önemi makalede şu şekilde izah edilmektedir: “Çocuklara makine fikrini ilkokullarda vermek lazım. Bu sebepten çocuklara basit makinelerden başlamak şartıyla tetkikler yaptırmak icap eder. Bu tetkik çocukların müşahede kabiliyetini inkişaf ettirir. Bu sayede çocuklar rastladıkları makineleri kendi kendilerine çalıştırmaya, onların yapılış ve kabiliyetlerini kendiliklerinden öğrenmeye başlarlar.”²¹²

Fen dersi müfredatı kapsamında ele alınan başka bir makalede çocuklara elektrik cereyanı hakkında bir fikir vermek için basit deneylerin hazırlanması gerektiği ve bunu bizzat çocukların kendilerinin yapması lüzumu anlatılıyor. Bu konuda geçmişte yapılmış uygulamalar sade olması sebebiyle tavsiye ediliyor ve devamında deneyin nasıl yapılması gerektiği bilgisine yer veriliyor.²¹³

Dergide zehirli gazların çeşitlerine, etkilerine ve korunma yöntemlerine yönelik bir makale de bulunuyor. I. Dünya Savaşı’ndan sonra gaz bombalarının yaygınlaşması üzerine devletlerin korunma yöntemlerini araştırmaları ve halkı bilinçlendirme çalışmaları makalenin çıkış noktasını oluşturuyor. Öğretmenleri bilinçlendirmek için kaleme alınan makalede, onlara yüklenen sorumluluk şu sözlerle ifade ediliyor: “Bir memleketin her tarafı gazlanmak tehlikesine maruzdur. Bir gaz hücumu olduğu zaman halkı teskin edecek, korkusunu yatıştırarak, onları gaza karşı koruyacak, gaz hastalarına ilk tedaviyi yapacak olanların en başında muallimler vardır. Gazlar hakkında malumatı olmayan bir muallim, vazifesini yapmamış demektir.”²¹⁴ Makalede gazlarla ilgili teknik bilgilere, gazın verebileceği olası zararlara ve bu konularda öğrencilerin nasıl eğitilecekleri bilgisine yer veriliyor.

²¹² Hayri, “Lüks Lambaların Tetkiki”, **Terbiye**, sayı: 14, s. 196-206.

²¹³ Hayri, “Elektrik Cereyanına Ait Tecrübe Dersi”, **Terbiye**, sayı:17, s.39-43.

²¹⁴ Nuri Refet, “Zehirli Gazlar”, **Terbiye**, sayı: 31, s.14-34.

3.3.6.Coğrafya

Dergide coğrafya dersine yönelik hazırlanmış olan makalelerin önemli bir kısmı eğitim dergilerinden alınmış yazılardan oluşmaktadır. Dönemin ünlü pedagoglarının sıklıkla zikrettikleri “çocuğun muhitine intibak ettirilmesi” meselesi coğrafya dersini eğitimciler açısından daha ehemmiyetli kılmaktadır. Bu bakımdan dergide yer alan coğrafya makalelerinde oldukça tafsilatlı bilgilere yer verildiği görülmektedir.

İlk örneğini vereceğimiz “*Türkiye Coğrafyasına Dair Sualler*” adlı makale Edebiyat Fakültesi Mecmuasının Mart-Haziran 1927 tarihli nüshasından aynen alınmıştır. Özellikle buldukları yerin coğrafyasını tetkik etmek ve bu tetkiki hangi esaslar üzerinden yapacağını bilmek zorunda olduğu düşünülen ilkokul öğretmenleri için yayınlanmış olan bu makale, giriş bölümüyle birlikte 14 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerin başlıklarını şu şekilde sıralayabiliriz: Toprak, iklim, sular, bitkiler, mevrûât (ekili araziler), hayvanat, köylü takvimi, toprak mülkiyeti, meskenler, sanatlar, yollar-ticaret, deniz açıklığı ve ahali. Makale İstanbul Darülfünun Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsünde müderris Muhammed Besim imzasını taşımaktadır.²¹⁵

Derginin 8.sayısında bulunan ve “*Teachers College Record*” mecmuasından alınan “*Bugünkü Mekteplerde Coğrafya Kitabı*” başlıklı makalede coğrafya öğretmeni olan yazar, kendi hayatından örneklerle yazıya başlıyor. Karşılaştığı bir tüccar ile sohbetinde konu mesleğine gelince tüccarın kendisine “*Demek coğrafya öğretmenisiniz öyle mi?*” diyerek öğrenciliğinde coğrafya dersindeki muvaffakiyetsizliğinden bahisle kendi yaşadığı ilin civarındaki memleketleri dahi bilmediğini söylemiş. Daha sonra bu şahsa okulda ABD’nin vilayetlerinin ezberletilmeye çalışıldığını öğrenmiş. Karşılaştığı bir başka kişinin ise mesleğini öğrendiğinde “*Neden matematik, tarih, fen gibi hakiki malumat veren branşları değil de sadece ilkokullarda öğretilen bir ders olan coğrafyayı seçtin?*” sualine muhatap olmuş. Başka bir örnekte ise karşısındaki zat kendisine bazı şehirlerin adını vermek suretiyle yerlerini sormuş. İşte bahse konu olan bu örnekler üzerinden yola çıkan yazar

²¹⁵ Muhammed Besim, "Türkiye Coğrafyasına Dair Sualler", **Terbiye**, sayı: 4, s.232-363.

coğrafya ilminin yanlış bilinen taraflarına, öğretimindeki sorunlarına değinerek coğrafya eğitiminin hedeflerini tespit etmiş ve ilgili makaleyi kaleme almıştır.²¹⁶

Aynı sayıda bulunan başka bir makale "*İlk Mekteb Coğrafya Kitabı*" adını taşımaktadır. Makalenin başında dönemin eğitim anlayışına dair bilgilere yer verilmiştir: "*Bugünkü mekteplerin gayesi çocuğu muhitine intibak ettirmek ve onun cemiyet içinde tabii muhitinden azami istifade etmesini bilen şuurlu bir vatandaş haline getirmektir. Tadrîsin bütün mevzularında esas hedefi teşkil eden ve birbirleriyle ahenkli bir vahdet isteyen dersler arasında bu hedefe en kolay ve en çabuk vardırarak olan ders ise coğrafyadır.*"²¹⁷

Makalede ayrıca çocuğun coğrafya dersi vasıtasıyla yaşadığı dünyayı, etrafında gelişen olayların neden ve nasıl olduğunu, yaşamını sürdürmesi için ihtiyaç duyduğu şeylerin nereden ve nasıl geldiğini öğrenmesi gerektiğine dikkat çekiliyor ve bir coğrafya kitabının nasıl olması gerektiği bir kitap numunesi üzerinden tarif ediliyor.

12. sayıda bulunan makalenin başlığı "*Coğrafya Tadrîsinin Ruhu*" adını taşıyor. Bu makale de "*Teachers College Record*" dergisinden çeviridir. Makalede dünyada esen değişim rüzgarlarından etkilenen eğitim anlayışının coğrafya dersi için de birtakım değişiklikler meydana getirdiğinden bahsediliyor. Devamında ise "*Bugünün doğru bilgisi yarının yanlış bilgisi olabilir. Dünyada değişmeyen tek şey değişimin kendisidir.*" deniliyor. Yazıda ayrıca selâhiyet sahibi coğrafya öğretmenlerinin iki görüşüne yer veriliyor. İlk görüş; öğrenciye ilkokulda coğrafyaya karşı daimî bir ilgi uyandırılmasının önemli bir kazanım olacağı yönünde. İkinci görüş ise; nedensellik oranının önemine vurgu yapıyor. Olayların, sınıfta kısmen dikkate alınması veya diğer olayları izah için faydalı oldukları anlatılmadan önce öğrenciye aktarılmasının sakıncalı olduğu belirtiliyor. Olayların birbirine sebebiyet illetiyle bağlı olmasından mütevellit çocukları bu sebepleri keşfetmeye yönlendirmenin düşünce melekelerini güçlendireceği üzerinde duruluyor.

²¹⁶ "Bugünkü Mekteplerin Coğrafya Kitabı" **Terbiye**, sayı: 8, s.63-72.

²¹⁷ Faik Reşit, "İlk Mekteb Coğrafya Kitabı", **Terbiye**, sayı: 8, s.73-78.

Makalede çocuklara ezbercilikten ziyade düşünmeyi öğretmenin yeni okulların başlıca amacı olduğu bilhassa vurgulanıyor. Bu bakış açısının çocukları soru sormaya teşvik edecek ve sağlıklı sonuçlara ulaşmalarına sevk edecek yeni eğitim usulüne uyum sağlayacağı görüşüne yer veriliyor.²¹⁸

Derginin 20. sayısında bulunan “Düşündürücü Bir Coğrafya Dersi Numunesi” adlı makalede, 1919 yılında Chicago Üniversitesine sonradan katılmış bir ilkokulda verilen coğrafya dersi inceleniyor. Bu dersten önceki coğrafya derslerinde öğrencilere I. Dünya Savaşından sonra ABD’nin inkişafı ve büyük bir devlet olmasının sebepleri anlatılmış, akabinde aynı mevzudan bahisle memleketin yüzölçümü, topografyasındaki farklılık, doğal mahsuller gibi konulara değinilmiş ve hububat mahsulü itibarıyla ABD ve diğer memleketler karşılaştırılmıştır. Mısır ve pamuk mahsulünden sonra sıra şeker bahsine gelince makaleye konu olan derste öğretmen öğrencilerine dünyadaki şeker üretiminin %15’inin ABD’de olduğunu fakat şeker kullanımında ABD’nin dünyadaki şekerin 5’te 1’ini kullandığını söylemiş ve çocukları bu mevzu üzerinde düşünmeye sevk edecek soruyu yöneltmiştir. Biz dünyada sarf edilen şekerin on beşte birini yetiştirdiğimize ve dünyada sarf edilen şekerin beşte birini kullandığımıza göre bu hususta ne gibi bir tedbir alabiliriz? Bu soru üzerine çocuklar çeşitli görüşler ortaya atmış, kimisi şeker kullanımını azaltmayı, kimisi ise şeker üretimini arttırmayı önermiş. Ortaya atılan görüşler üzerine öğretmen yeni sualler yöneltmiş ve çocukların bu konuyu enine boyuna düşünmesini sağlamaya çalışmıştır.

Öğretmen dersten önce öğrencilerin dikkatini çekebilecek meselelere ait araştırma yapmış ve gerekli harita, grafik vb. konu hakkında yazılmış eserleri okuyup sınıfa getirmiştir. Öğretmen sınıfa hazırlıklı gelmiş olmasına rağmen konu için kafa yoran ve çözüm üreten öğrenciler de olmuştur. Velhasıl öğretmen öğrencisine yalnızca malumat vermemiş, aynı zamanda bu malumatı tetkik etmeyi, verilen bilgiyi işlemeyi ve hangi yolları kullanarak çözüme ulaşabileceğini de göstermiştir.²¹⁹

²¹⁸ İsimlessiz, “Coğrafya Tedrisinin Ruhu”, **Terbiye**, sayı: 12, s.87-95.

²¹⁹ İhsan, “Düşündürücü Bir Coğrafya Dersi Numunesi”, **Terbiye**, sayı: 33, s. 230-234.

3.3.7.Tarih

Erken Cumhuriyet dönemi eğitim çalışmalarında tarih tedrisatı, üzerinde önemle durulan bir konu olmuştur. Özellikle Cumhuriyet devrimlerinin yeni nesle benimsetilmesinde tarih dersine mühim bir rol verilmiştir. Bu konuda ilk makale derginin 8. sayısında bulunan “*Tarih Tedrîsâtı Hakkında*” adlı makaledir. Yazar İhsan Bey, tarih anlayışı tekâmülünün tarih öğretim yöntemleri üzerindeki etkisine değinerek, önceden tarihin “Geçmiş olayların defteri” olarak görüldüğünü ve öğrenciye geçmişte yaşanmış gerekli-gereksiz olayları kronolojik bir şekilde vermekle tarih oluşturulmadığı gibi, bu olayları öğrenmekle de tarihin öğrenilmiş olmadığını savunmaktadır.²²⁰

İhsan Bey, tarihin en önemli amacı olarak, çocuğu içinde yaşadığı sosyal hayat hakkında aydınlatması, diğer bir deyişle o çocuğu sosyal ve milli hayata adapte edebilmesi olarak görür ve tarihin bu görevi yerine getirebilmesi için yalnız eski olayları göstermesini yeterli bulmaz. Tarihe de coğrafya ve vatandaşlık bilgisi gibi “*Şimdiyi*” araştıran bir bilim olarak bakılması gerektiğini şu sözlerle açıklar:

“Coğrafya, öğrenciye yeryüzünün bugünkü durumunu nasıl öğretmeye çalışıyorsa, tarih de bugünkü insanlık toplumunun, bugünkü hayatı hakkında ona açık bir fikir vermeye çalışıyor. Tarih, eski olayları araştırıyorsa, amacı yalnız bu olayları öğretmek değil, insanlığın bugünkü hayata ulaşmak için geçirdiği tekâmül dönemlerini ortaya çıkarmak ve bu şekilde şimdiyi daha iyi kavratmaya çalışmaktır. Tarih, bugünkü sosyal çevrenin ne gibi merhalelerden geçerek, bu hale geldiğini öğretmekle, sosyal çevre içinde yaşamasını, o çevreyi daha iyi tanıma amacını izliyor.”

221

İhsan Bey, çocuklara ilerleme düşüncesini telkin için insanın yüzyıllardan beri yavaş yavaş geçirdiği ilerleme dönemlerini göstermenin gerekli olduğunu savunuyor ve ekliyor: “*Eğer tarih, yalnız eski olayları incelemekle yetinseydi, okullarda öğretim*

²²⁰ İhsan, "Tarih Tedrisatı Hakkında", **Terbiye**, sayı: 8, s.1-8.

²²¹ **A. g. e.**, s.1.

için fedakârlık göstermeye değmezdi. Tarihi olayların önemsizleri üzerinde zaman harcamanın bir anlamı yoktur. Yoksa olayların dinamik anlamı arada kaybolur.”

İhsan Bey, tarihin ilerlemeci bir amaç izlemesinin, tarih konularının seçimi üzerindeki öneminden bahsetmektedir. Tarihte filan ya da falan olayı gösterip göstermemek konusunda karar verirken, o olayların ilerlemeci Cumhuriyet devrimleri amaçlarına yararı olup olmayacağına bakacaklarını belirtiyor:

*“Yararlı olacaksa, o olayın bizce önemi var demektir. Evrimci amacımıza yararı olmayacaksa, çocukların belleğini boşuna dolduracak bir olay demektir. O halde dersimizde yeri olmamalıdır. Bugün biz, muazzam bir devrim geçirdik. Bu devrimi çocuklarımıza telkin etmek mecburiyetindeyiz. Çocuklara, bu devrimin önemini telkin ederken, devrimin içerdiği siyasî, millî, iktisadî, sosyal diğer yönlerin her birinin ilerlemesi hakkında bir fikir vermemiz, o sahalarda kendilerine araştırmalar yaptırmanız gerekir. Eski tarih kitaplarını açarsanız içinde yüzlerce olay, binlerce isimlere rastlarsınız. Bunların hepsini vermeye kalkışırsak, amacı büsbütün ihmal ettik demektir.”*²²² Bu sözlerden anlaşılacağı gibi makalede tarihin Cumhuriyet devrimleri açısından araştırmaları söz konusu ediliyor.

Makalede tarih öğretimi hususunda yalnızca siyasi ve ekonomik tarih değil sanat tarihi, sosyal tarih ve kültür tarihinin de yer alması gerekliliğine değinilmekte. Ayrıca çocukların ilgisini çekebilmesi için de ünlü kişilerin, başarılı devlet adamlarının biyografilerinin ders müfredatında bulunması tavsiye ediliyor. Tarihin düşünce eğitimi bakımından diğer bir yararı olarak da çocuğu inceleme ve araştırmaya sevk etmesi gösterilmiş: *“Çocuk, inceleme ve araştırma sonucunda o olaylar ve adamlar hakkında açık bir fikir alınca, hem inceleme ve araştırmadan zevk almaya başlar, hem de inceleme ve araştırmanın yolunu öğrenir”* denilmiştir.²²³

Aynı sayıda bulunan diğer makale *“Tarih Tedrîsinin Vazîfesi”* başlığını taşıyor. Kısaltan ve tercüme eden Nurullah Ata Bey makale için şu ifadeleri kullanıyor: *“Clemenceau Lisesi (Nantes) tarih muallimi Mösyö M. Mitard, “l’Enseignement*

²²² A. g. m, s.7.

²²³ A. g. m, s.7

Public” mecmuasının Teşrîn-i Sâni 1927 tarihli nüshasında “*Tarih Tadrîsatının Vazifesi*” unvanıyla neşrettiği bir makalede, her memleketin ilk ve orta mekteplerinde bilhassa kendi tarihine ehemmiyet vermesi davasını müdafaa ediyor.”

Mösyö Mitard, makalesinin önsözünde tarihin vazifesi meselesinin senelerden beri münakaşa edildiği halde henüz bir neticeye ulaşmış görünmediğini kaydederek şöyle diyor: “*Münakaşa daha devam edecektir, çünkü ortada mevzubahis olan müdil ve müşkül dava yalnız mektep teşkilatı, çocuk ve murahık rûhiyâtı, tarihin umûmi telakkisi meselelerine değil, siyasi, dini ve içtimai kanaatlere de temas ediyor*”²²⁴

Mösyö Mitard, makalesini iki kısma ayırıyor. Bundan “Fransız mekteplerinde tarih” (17’nci asırdan bugüne kadar) adını taşıyan birincisinde Fransız tarih tedrisatının geçirdiği safhaları anlatıyor. Makalenin ikinci bölümü ise “*Tarih ve Milli Terbiye*” adını taşıyor.

Mitard son tahlilde milli tarih eğitimi için şu ifadeleri kullanıyor: “*Tarih tadrîsâtı yeni nesillere milletin tasvirini ve beşeriyetin tasvirini arz ediyor; bu tasvirlerin, insan düşüncesini maziye ait şeylerle meşgul ettiği zaman hakikati anlayabileceği derecede doğru olmasına gayret ediyor. Tarih tadrîsâtı yeni nesile bu günkü Fransızların birbirleriyle dayanışmasını, eski Fransızlarla dayanışmayı ve tüm insanlıkla daha geniş bir dayanışmayı anlatıyor. Onlarda hem vatan muhabbeti, hem de beşeriyet muhabbeti takviye ediyor. Bu iki muhabbetin birbirleriyle kaynaşması da pekala kâbilidir.*”²²⁵

Dergide yer alan diğer tarih makalesinin yazarı ilköğretim müfettişi Ahmet Fuat Bey, makalenin girizgâhında akıl ve sezgi yoluyla öğrenilen bilginin çocukta yer etmesi için faal eğitim usulünün önemine vurgu yapıyor. Sınıflarda pasif dinleyici pozisyonunda bulunan öğrencilerin bizzat olayı tetkik ederek aktif bir öğrenme sürecine geçmesi gerektiğine dikkat çekiliyor. Bu düşüncelerle tatil dönemini aktif öğretim metotları üzerine araştırma yaparak geçiren Ahmet Fuat Bey, bulduğu

²²⁴ Buluğ çağına yaklaşmış çocuk.

²²⁵ Nurullah Ata, “Tarih Tedrisinin Vazifesi”, **Terbiye**, sayı: 8, s.51-62.

yöntemi tarih dersinde uygulamaya karar vermiş ve bunun için hazırlığa girişmiş. Galatasaray Lisesinin beşinci sınıfının iki şubesinde hazırladığı ders planını hayata geçirme fırsatı bulmuş. Yazar, acemi olduğunun altını çizerek elde ettiği sonucun beklediğinden çok daha yüksek olması sebebiyle bu tecrübesini meslektaşlarıyla paylaşma zarureti hissettiğini ve bunu bir vazife olarak gördüğünü ifade ederek dersin ayrıntılarını paylaşıyor.

Öncelikle sınıflarının vaziyeti hakkında kısa bir bilgi veriyor, çocukların yaş durumunun ve okulda bulunan kütüphane envanterinin, dersi için elverişli olduğundan bahsediyor. Sene başında öğrencilerine alışılmışın dışında bir ders işleyeceğinin bilgisini vermek suretiyle müfredat hakkında da ana hatlarıyla bilgilendirme yaptığını özellikle vurguluyor. Sene içinde bahsettiği konuları işleyeceklerini ve bunun için belge toplamaları gerektiği bilgisini verdikten sonra müracaat etmeleri gereken kitaplara ve toplayacakları belgelere ait bir liste hazırlayarak öğrencilerine vermiş.

Her öğrenci için; Genel tarihe kısa bir bakış, yeniçağ, yakınçağ gibi genel kısımlara tekâbü'l etmek üzere üç büyük zarf ve bunların içine girebilecek daha küçük zarfları temin etmiş ve numaralandırmış. Birkaç ders çocuklara nasıl çalışacaklarını ve bilgi fişlerini nasıl hazırlayacaklarını anlatmış. Buldukları bilgi ve belgeleri ilgili zarflara koymalarını istemiş. Asıl dersten birkaç gün önce öğrencilerine ayrıntılı bir müfredat vermiş. Çocuklar kendilerine ait zarflarda konuyla ilgili olanları araştırıp okumaya başlamışlar. Ahmet Fuat Bey öğrencilerinden okumalarını yaparken not tutmalarını istemiş ve bunu nasıl yapacaklarını öğretmiş.

Makalenin sonunda yazar, derste kendisine düşenin sadece öğrencilerin fikirlerini birbirine bağlayıp varsa yanlışlarını düzeltmek veya eksiklerini tamamlamak olduğunu ifade ederek öğrencinin derse aktif katılımının araştırmaya ve öğrenmeye olan isteklerini arttırdığını, bunun da önemli bir kazanım olduğunu vurguluyor.²²⁶

²²⁶ Ahmet Fuat, "Tarih Dersinde Bir Tecrübe", **Terbiye**, sayı :18, s.127-133.

3.3.8. Ahlak

Derginin 2. sayısında yer alan “Gençlerin Ahlakî ve İctimai Teşekkülleri Meselesi” başlıklı makalede okullardaki asayişin sağlanması için alınan tedbirlere değinilirken bu tedbirlerin eksik olduğuna ve daha fazla önemsenmesi gereken ahlaki mevzuların olduğuna şu satırlarla dikkat çekiyor:

“Mekteplerde talebenin içtimaî ve ahlakî teşekkülleri meselesi ile lazım olduğu kadar meşgul olunmuyor. Çocuklar ve gençlerin ahlaki vaziyetleri ancak mekteplerde talebe isyanı veya iğne hadisesi gibi taşkınlıklar olduğu zamanlar nazar-ı dikkate alınıyor. Bu hadiseler karşısında selâhiyetdâr makamlar bazı muvakkat (geçici) idarî inzibat tedbirleri almakla iktifa ediyorlar. Vâkıanın müsebbibi olanlar mekteplerden kovuluyor, diğer bir mektebe naklediliyor, yahut kendilerine meclis inzibatı tarafından herhangi bir ceza tertip ediliyor. Fakat fenalığın asıl hakiki sebepleri ve menşei araştırılıp bunların izolesi için icap eden tedbirleri almak düşünülmez.”²²⁷

Yazar daha sonra ahlaki ve içtimai teşekkülden ne kastettiğini anlatıyor. İnsanların cemiyet içinde toplumsal vazifelerini ifa ederken belirli bir zihniyetle hareket ettiklerini ve bu belirli hareket tarzlarının aldıkları eğitimin neticesi olduğunu ifade ederek soruyor: “Esasen eğitimin gayesi gençlerin ve her vatandaşın bilmesi lazım olan esas malumatla birlikte yine her vatandaşta bulunması gereken belirli fikri ve ahlaki alışkanlıkları kazandırmak ve cemiyet için faydalı bireyler yetiştirmek değil midir?” Bu noktada toplumsal faydanın önemine vurgu yaparak cemiyete faydalı olmak için gerekli olan zihniyet ve alışkanlıkların farklı farklı olduğunun, toplumsal düzenle eğitim sistemi arasında sıkı bir irtibat olduğunun altını çiziyor ve ekliyor: “Bizim yetiştireceğimiz gençler belirsiz, sıradan insanlar değil muayyen bir devletin fertleri, belli toplumsal düzeni yaşatacak ve savunacak şahsiyetlerdir.” diyor.

Yazar makalenin devamında okullardaki disiplin sistemlerine değinerek ahlaki eğitimin de bir disiplin meselesi olduğu görüşünü dile getiriyor ve okullardaki disiplin sistemlerini dört kategori halinde sıralayarak açıklıyor. Bu dört kategorinin başlıkları şu şekildedir:

²²⁷ Sadrettin Celal, "Gençlerin Ahlak ve İctimai Teşekkülleri Meselesi", **Terbiye**, sayı: 2, s.138

- “Anarşik İnzibat
- Müstebit ve Harici İnzibat
- Pederani İnzibat
- Hür İnzibat/ Talebe İdaresi”

Tüm bu başlıklara değindikten sonra yazar ülkemizdeki okullarda hangi sistemin uygulanmakta olduğunun sorusunu soruyor ve bu soruya cevap olarak söz konusu sistemlerin neredeyse hiçbirinin uygulanmadığını yazıyor. Yazar, bahsi geçen döneme kadar toplumun kıymetli addettiği şeylerin kıymetsizliğinin ortaya çıkması, yapılan devrimlerin henüz tam anlamıyla oturmamış olması sebebiyle toplumun bünyesinde tabii olarak bir disiplinsizliğin meydana geldiğini ve bu durumun okullara tesir ettiğini vurguluyor.²²⁸

Derginin 29. ve 30. sayılarında Mehmet Saffet Bey tarafından nakledilen bir çeviri yazısı bulunuyor. *The Classroom Teacher* dergisinden²²⁹ alınan bu çeviri makale “Ahlak ve Vatandaşlık Terbiyesi” adını taşıyor. Yazar çocuklarda iyi bir ahlak gelişimini sağlamak için ahlaki ve vatani eğitim ve öğretimin önemini ve vazifesini anlaması, ne öğreteceğini ve nasıl öğreteceğini iyi bilmesi gerektiğini savunuyor. Makalede ahlak eğitimi ve vatandaşlık eğitiminin her dönem önemli olduğu fakat söz konusu dönemde iktisadi ve toplumsal düzenin hızla değiştiği gerçeğinden hareketle geleneksel davranış şekillerinin bozulması, iyi ahlakın nasıl tanımlanacağı hususunda ihtilafın yaşanması ve bu karmaşada doğru bir yol seçmenin ahlakî buhranın tehlikeli bir kısmı olduğundan bahsediliyor.

Makalede ahlak ve vatandaşlık kavramlarının uğradığı tahribâtı ıslah için okulun rolüne atıfta bulunuluyor. Zira topluma göre okulun vazifesi iyi vatandaşlar yetiştirmektir. Altı çizilen diğer bir nokta ise ahlakın kanun ve kuvvetle tesis edilemeyeceği, eğitim denetiminde olmadıkça polis ve mahkeme denetiminin işe yaramayacağıdır. Eğitim denetimini sağlayan unsurlar ise ev, okul, basın, kültür ve toplum olarak gösterilmiştir. Ahlak eğitiminin doğrudan öğretimi makalenin

²²⁸ A. g. m, s.138-153.

²²⁹ Texas sınıf öğretmenleri derneği tarafında ayda bir çıkarılan eğitim dergisi. Bilgi için bkz. <https://tcta.org>

devamında yer buluyor. Geçmişte okullarda doğrudan doğruya ahlak eğitimi verilmesinin bir sonuç vermeyeceği, ahlak ve vatandaşlık eğitimini çocukların öğretmenlerinin davranışlarından, okul ve öğrenci arasındaki teşkilattan ve spor gibi derslerle öğrenebilecekleri iddia edilmiş. Fakat yeni gelişmeler üzerine doğrudan ahlak derslerinin lüzumu kabul edilmiş ve toplumsal ilimlerle ahlak derslerinin desteklenmesi gerekli bulunmuş. Makalede bu mevzuya tarih dersi ile örnek verilmiş. Tarih dersinde okutulan konuların kuru birer bilgi olarak kalmaması, şimdiki dönem ile geçmiş olaylar arasında bağlantı kurarak münasebetlerin tetkik edilmesi suretiyle çocukların olaylar arasındaki prensipleri kavramaları ve ahlaki bir sonuca ulaşmaları tarih dersinden beklenen fayda olarak değerlendirilmiş.²³⁰

İlkinin devamı mahiyetindeki II. makalenin girizgâhında doğrudan doğruya ahlak eğitiminde uygulanacak programın ne gibi dersleri ihtiva etmesi gerektiği suali soruluyor. Devamında bu sorunun cevaplarını bulmak için okul dışındaki hayatın tetkik edilerek takdiri icap eden ahlaki vatandaşlık tutumları ve davranışlarının önemli olanlarını tespit etmenin lüzumundan bahisle iki noktaya işaret ediliyor:

“1. Vatandaşların içinde bulunduğu ahlaki ve vatansever haller nelerdir?

2. Bu hâl içinde bulunan muhtelif vatandaşlar arasında en iyilerinin farkı ne olacaktır?”

Bu suallere cevap bulmak amacıyla yetişkinlerin ve çocukların davranışlarını mukayese eden üç araştırma yapılmış:

“1. Araştırmada ahlaki davranışların en iyi kanunlarla ve mahkeme tutanaklarının tetkikiyle elde edileceği kabul edilmiş.

2. Toplum içinde ahlâkî hareketlere dair malumatın tecrübeli hâkimlere sorulması ve görüşlerinin alınması kararına varılmış.

3. Asgarî öneme binaen gençler üzerinde yapılan araştırmalar. “

²³⁰ Mehmet Saffet, “Ahlak ve Vatandaşlık Terbiyesi”, **Terbiye**, sayı: 29, s.150-154.

İlk mevzu için kanunlar ve mahkeme tutanakları incelenmiş, zira bir toplumun ahlaki tutumlarının en iyi yasalar tarafından belirlenebileceği düşünülmüş. İkinci mevzu için yüz hâkim arasında anket yapılarak şu iki soru sorulmuştur:

1. “Toplum için faydalı olan ve yokluğu büyük bir boşluk yaratacak olan şahsın tayini.
2. *Kötü bir tabiata sahip olup, kaybı toplum için kazanç sayılacak şahsın tayini*”.

Bu çalışmalar neticesinde okullarda öğretmenler için gerekli olan ahlaki vaziyetler, iyi ve kötü karakter tipleri tespit edilmiş ve gayri ahlaki hareketler şu beş sınıfta toplanmıştır:

- Aldatmak
- Gasp etmek
- Yalan söylemek
- Başkalarının huzurunu bozmak
- İş birliği yapmamak.

Makalenin devamında doğrudan öğretim ve hakiki vakaların tetkiki adlı başlıklarla derslerin nasıl gerçekleştirileceği anlatılmış. Derslerin tanziminde iki hususa dikkat çekiliyor. Bunlar: İdeallerin tertibi ve örnek hayat şekillerinin tertibi. Yazar, ahlak ve vatandaşlık öğretiminde dersleri ahlak ve vatandaşlık örnekleri etrafında toplamanın en iyi usul olduğuna değiniyor.²³¹

Dergide Kınalızade Ali Efendi'nin eseri Ahlak-ı Alâî'nin tahliline yer verilmiş. Makale “Kınalızade Ali Efendi Ahlakı ve Terbiyesi” başlığıyla Nâfi Atuf imzası taşıyor. Makalede Nâfi Atuf Bey ahlak mevzusuna girmek düşüncesiyle bu yazıyı kaleme almadığını, bu konuyla ilgili başvurulacak en doğru kaynağın Durkheim'in “*Ahlak Terbiyesi*” adlı eseri olduğunu, Ziya Gökalp'in de milli ahlak ile ilgili çalışmaları olduğunu yazıyor. Devamında ise kendisinin bu yazıyı yazma amacının geçmişte medrese ve okullarda ahlak kitabı olarak okutulmuş olan Kınalızade Ali Efendi'nin Ahlak-ı Alâî'sini öğretmenlere tanıtmak ve ne gibi esaslara dayandığını göstermek olduğunu ifade ediyor.

²³¹ Mehmet Saffet, “Ahlak ve Vatandaşlık Terbiyesi”, **Terbiye**, sayı: 30, s.150-154.

Yazar, tahlili yapılan eserin Osmanlı mekteplerinde en çok rağbet edilen ahlak kitabı olduğuna ve bu eserin dini kaidelere dayandığına, yani İslam Ahlakını temel aldığına dikkat çekiyor ve dönemin ahlak görüşleriyle örtüşmeyebileceğinin altını çiziyor. Ayrıca Osmanlı İmparatorluğu'nda Ahlak eğitiminin uzun yıllar orta çağ skolâstığı gibi dini bir görüşle ele alındığını ilave ediyor.

Yazar, Ziya Gökalp'in milli ahlaktan bahsettiği dönemde dahi öğrenciler ve aydınların Kınalızâde Ali Efendi'nin eseri Ahlak-ı Alâî'den esinlenerek yazılmış ahlak kitaplarını okuduklarından sitemkâr bir şekilde bahsediyor. Bu değerlendirmelerden sonra Kınalızade Ali Efendi'nin kısa bir biyografisine yer veriyor. Daha sonra eserin kaynaklarına şöyle değiniyor: “*Nasıreddin Tûsî'nin Ahlak-ı Nasiri'si ve Celaleddin Devvani'nin Ahlak-ı Celâli'sinden istifade edilerek yazılan bu eser Aristo mantığı ve felsefesi ile İslam İlahiyatını mütalaa eden bir düşüncenin mahsulüdür.*” Makalede Ahlak-ı Alâî üç kitap olarak tarif ediliyor. 1. Kitapta hikmetin tarifi yapılıyor ve ahlak mevzusuna geçiliyor. 2. Kitap Tedbir'ül-manâzil adını taşıyor. Bu kısımda menzil ehli yani aile ve çocuk ve hizmetçiler gibi aile efradı arasındaki nizam ve intizamın husulü, iyi geçinmenin yolları anlatılıyor. 3. Kitap ise Tedbir'ül-Medine: Siyaset ilminden, memleket idaresine ait tedbir ve nasihatlerden oluşuyor.²³²

3.3.9. Türkçe

Derginin önem verdiği konuların başında Türkçe eğitimi gelmektedir. Zira 1 Kasım 1928'de gerçekleştirilen harf değişikliği ile yeni yazının doğru bir şekilde öğretilmesi Maarif Vekâleti nezdinde üzerinde hassasiyetle durulan bir konu olmuştur. Türkçe dersi makaleleri okuma, yazma, imla ve dil bilgisi olarak dört kategoride ele alınmış. Ahmet Cevat Bey'in yazmış olduğu dört bölümlük *Türkçe Dersleri* başlıklı makaleler tamamen dil bilgisine yönelik yazılar olup diğer makaleler okuma yazma ve yeni alfabe öğretimi üzerine kaleme alınmıştır.

Dergide yer alan makalede yeni alfabenin hangi esaslara göre düzenleneceği üzerinde duruluyor. “*Yeni Yazı ve Alfabe*” başlığını taşıyan makalede eski harflerin

²³² Nafi Atuf, “Kınalızade Ali Efendi Ahlakı ve Terbiyesi”, **Terbiye**, sayı: 36, s.257-264.

telaffuz ile uyumlu olmadığı yeni harflerin kabulü ile bu uyumsuzluğun ortadan kalktığı fakat alelacele yazılmış olan gramer kitaplarının yeterli olmayıp üzerinde münakaşa edilerek yenilerinin yazılması gerektiğine dikkat çekiliyor.²³³

Yine 11. sayıda bulunan başka bir makalede öğrencileri yeni harflere alıştırmak için öğretmenlerin hangi yöntemlere başvuracağı anlatılıyor. İhsan Bey'in kaleme aldığı “*Yeni Türk Harflerine Talebeyi Alıştırma İçin*” adlı makalede öğrencilerin seri ve iyi okuyabilmeleri için kelimeleri tanımaları ve anlamına nüfuz etmeleri gereklidir deniyor. Sadece kelimelere dikkat edip manayı ihmal etmemek gerektiği vurgulanıyor. Ayrıca çocuklara nasıl sessiz ve hızlı okuma alışkanlığı kazandırılacağı anlatılıyor.²³⁴

Derginin 12. sayısında “*Yazı Hakkında*” başlıklı makalede el yazısı ve matbaa yazısı arasındaki farka dikkat çekiliyor. El yazısı ile yazmayı öğrenen çocukların yazıyı kötü ve bitişik yazmalarının ileride düzeltilmesi zor bir yazı alışkanlığı kazandıracağı ve bu sorunu aşmak için neler yapılması gerektiği makalenin ana konusunu teşkil ediyor. Yazar makalesinde yazıda ikiliğin nasıl ortaya çıktığına şöyle değiniyor:

“Matbaanın icadına kadar yalnız bir yazı vardı. O da eski el yazmalarının yazısı idi. Kitaplar da bu yazı ile yazılırdı adi mektuplar da... Zaten o devirlerde okuma – yazma dar bir çevreye ait imtiyaz mahiyetindeydi. Bu marifeti herkes bilmezdi ve o zamanın pek mahallî pek durgun yaşantısı sebebiyle herkes için fazla bir ihtiyaç sebebi yoktu. Matbaanın icadından sonra iş değişti. Kitapların çoğalması okuma merakını arttırdı. Okuma merakı yazma alakasını uyandırdı. Medeniyet sahasında yeni yeni inkişaf, seyahatler, keşifler, şehirlerin tevessüü, ulaşım ve haberleşme vasıtalarının tekâmülü, iktisadi münasebetlerin, deniz aşırı ticaretin hız kazanması, okuma ve yazmayı umumi bir ihtiyaç haline getirdi. Gündelik işler için seri yazı lazımdı, eski hattatların yazıları matbaa harflerine geçmişti, kitaplar bunlarla basılıyordu. Lakin bu yazıyı elle yazmak uzun oluyordu. Bu durum yazıda yavaş yavaş değişiklikler husule getirdi. Evvela harfler birbirine bitişti sonra harflerin şekilleri değişti. Nihayet bir el yazısı şekli ortaya çıktı. Bu yazı çabuk ve kolay yazılıyordu fakat bir mahzuru vardı. Evvelki yazı gibi açık ve okunaklı değildi. İşte el yazısı budur.”²³⁵

²³³ B. Avni, “Yeni Yazı ve Alfabe”, **Terbiye**, sayı: 11, s.1-6.

²³⁴ İhsan, “Yeni Türk Harflerine Talebeyi Alıştırma İçin”, **Terbiye**, sayı:11, s.6-10.

²³⁵ B. Avni, “Yazı Hakkında”, **Terbiye**, sayı:12, s.5.

El yazısının inkişafı ve sonrasında notların dahi makinelerle yazılmasına değinen yazar, el yazısını yazan kişide duruş bozukluğuna da sebep olabileceğine işaret ediyor ve el yazısı için istenilen vasıfları şu üç noktada topluyor:

1. “Yazan için bedene zararlı bir duruş olmadan kolayca yazabilmek.
2. Okuyanı yormamak ve harflerin şekillerine mümkün mertebe sadık kalmak.
3. Gözün alışık olduğu kitap ve makine yazılarına yakın olmak.”²³⁶

Yazar makalenin devamında yeni alfabeği tanıtıyor ve okullarda nasıl öğretiliceği bilgisine yer veriyor. Dergide bulunan “Yeni Harflerle Alfabe Tedrîsi” başlıklı makalede yazar Fevzi Bey, alfabe eğitiminin harf inkılabı sonrası eskisinden daha fazla önem kazandığından hareketle yeni alfabenin meseleleri üzerinde durulması lüzumuna işaret ediyor. Bunun için asırlardır Latin alfabesi kullananların tecrübelerinden faydalanmak gerektiğini belirterek Avusturya’da yapılan ıslahatların başarısı sebebiyle bu yazıda Avusturya’daki alfabe eğitiminden esinlenildiğini yazıyor. Makalede yazı matbaa yazısı ve el yazısı olarak iki kısma ayrılıyor. Devamında ise her iki yazı da büyük harf ve küçük harf olmak üzere ikiye ayrılıyor. Yazar, Avusturya’daki ilkokullarda önce büyük harflerin sonra küçük harflerin öğretildiği daha sonra ise el yazısı tadrîsine geçildiği bilgisini veriyor ve harflerin sürekli tekrar edilmesinin önemine vurgu yapıyor. Makalenin sonunda yeni harfler ile alfabe öğretimini belli bir sistem dâhilinde yapılmasının öğretim selameti açısından gerekli olduğunu ve söz konusu makaleyi bu amaçla yazdığını ifade ediyor.²³⁷

Dergide dört bölüm şeklinde yer alan *Türkçe Dersleri* Ahmet Cevat Bey tarafından kaleme alınmıştır. Yukarıda kısaca değinildiği gibi bu makaleler dil bilgisi ders numuneleri şeklinde yazılmıştır. Ayrıca bu dersler ortaokulun ilk üç yılında okutulmak üzere tasarlanmıştır. 28. Sayıda bulunan ilk makale dört ana başlık altında toplanmış. İlk başlık olan “Avrupa’da ve Bizde Gramer” kısmında gramerin tarihi inkişafına yer veriliyor. Sonrasında dönemin gramer bilgisi ele alınıyor ve Avrupa ile Türkiye’deki uygulamalar karşılaştırılıyor. 2. konu başlığı “Eski Gramerin Başlıca Yanlış ve Kusurları Nelerdir?” Bu kısımda tarif usulünün güçlüğünden bahsedilerek “mantığın isim, sıfat, zamir ve fiil tarifleri hakikate uygun düşmüyor” deniliyor. Gramerde

²³⁶ A. g. e, s.7.

²³⁷ M. Fevzi, “Yeni Harflerle Alfabe Tedrîsi”, *Terbiye*, sayı: 27, s. 21-33.

verilen nahvî mefhumların güçlüğü, gramerin lisan hadiselerinin yüzeysel ve noksan mütâlaa edilmesi, klasik gramerin hissi ifadelere önem vermemesi eski gramerin kusurları arasında sayılıyor. İlgili makalenin 3. kısmında ise “Yeni Gramerin Tedrisi Nasıl Olmalı?” Sorusuna yanıt veriliyor. Eski gramerin eksik ve kusurları gözden geçirildikten sonra aynı hatalara düşmemek için lisanın dil bilgisine uygun olan bir öğretim metodunun geliştirilmesi öneriliyor. Son kısımda yeni metodun nasıl tatbik edileceği izah ediliyor.²³⁸

Derginin 29. sayısında bulunan makale üç ana başlıktan oluşuyor. İlk başlık Gramer Dersi: Cins İsimleri adını taşıyor. Makalenin başında şu paragrafa yer verilmiştir: “*Ertuğrul ile Sevim her gün okulun avlusunda diğer çocuklarla oynamayı severlerdi. Akşamüstü evlerine giderken kışlanın önünde durup askerlerin talimini izlemekten zevk alırlardı. Geçtikleri caddelerin iki tarafında evler, dükkanlar sıra sıra dizilmişti. Manav dükkanlarının önlerinden geçerken burunlarına hoş kokular gelir, başlarını o tarafa çevirmeye mecbur olurlardı. Orada ne göz alıcı iştah açıcı meyveler vardı.*” Bu paragraftan sonra alıştırma sorularına yer veriliyor: Mektebin avlusunda kimler oynar? Askerlerin sivillerden farkı nedir? İçinde oturduğumuz binalara ne derler? Manavda neler satılır? gibi sorulardan yola çıkarak cins isimleri bulunuyor ve sorular açıklanarak bu konuda örnekler veriliyor.²³⁹

Aynı makalenin alt başlığı “Yazı Dersi” adını taşıyor. Yazı için fikirler bulmak ve tertip etmek amaçlanıyor. İlk olarak bir mevzuyu kaleme almak için söylenmesi gereken fikirleri bulmak, sonra da bunları tetkik ederek güvenilir olanları yazmak, ikinci basamak olarak yazılan notları sıralamak ve bir plan dâhilinde yazıya başlamak tavsiye ediliyor. Bu mevzu ile ilgili yazı örnekleri verildikten sonra yazı ödevinin nasıl verilmesi gerektiğine değiniliyor.

Makalenin son bölümünde gramer dersi olarak *Sanat ve Meslek Sahipleri* başlığı altında bir paragraf yer alıyor. Bu paragrafın bir kısmı şöyle: “*Ertuğrul ile Sevim perşembe günü öğleden sonra bir fotoğrafhaneye gittiler. Fotoğrafçı resimlerini çekti. Oradan bir kitapçıya uğradılar, aldıkları kitabı mücellide verdiler. Çarşıda kendi*

²³⁸ Ahmet Cevat, “Türkçe Dersleri”, **Terbiye**, sayı:28, s. 65-87

²³⁹ Ahmet Cevat, “Türkçe Dersleri II”, **Terbiye**, sayı: 29, s. 181

mekteplerinden, başka talebeler de vardı. Kimi manavdan meyve, kimi kâğıtçıdan yazıya ait malzeme alıyorlardı.”

Bu paragraf üzerinden öğrencilere sorular yöneltilmesi isteniyor. Örneğin: Kasap ne demek? Manav ne demek? Balıkçı ne demek? Bana niçin muallim diyorlar? Size niçin talebe diyorlar? Pazarda çarşıda birbirinden farklı sanat ve meslek sahipleri var. Onları birbirinden ayırt eden isimleri de var mıdır? Sonrasında yukarıdaki soruların izahı yapılıyor ve meslek sahiplerinin isminin sonuna eklenen “çi-çı-ci-cı” ekleri açıklanıyor.²⁴⁰

Örneğini vereceğimiz diğer Türkçe makalesi *Ahenk Dersi* ile başlıyor. Bu makale de önceki gibi üç başlık altında toplanıyor. Ahenk dersi bir önceki makalenin son bölümünün devamı niteliğindedir. Gemici, kömürcü, arabacı, kuyucu gibi örnekler verilerek isimlerin sonundaki eklerin nasıl ve kaç türlü kullanılacağı izah ediliyor. Bu izah sonrasında alıştırmaya için bazı kelimeler verilerek öğrencilerin bu kelimelere ci-cı eklerini vermeleri isteniyor. Devamında bu ekleri alan meslek sahiplerinin yaptıkları işler anlatılıyor ve hemen altına öğretmenler için bir not düşülüyor:

“Bu temrinler (alıştırmalar) çok faydalıdır, fakat görüldüğü kadar kolay değildir. Ders esnasında müşterek çalışma ile bu tariflerin birçoğunu yapmalı, çocukların bir cehd sergilemelerine rehberlik etmelidir. Ferdi sây (çalışma) ile hazırlanacak olanlar da müşterek çalışma ile mukayese ve tashih edilmeli. En muvâfık olanlar umumun takdiriyle tayin edilmeli.”

Makalenin ikinci konu başlığı “Mahlûkları ve Şeyleri Kusurları ve Sıfatlarıyla Gösteren İsimler”dir. Burada da kısa bir paragrafla derse giriş yapılıyor: “Bir kör ile kötürüm arkadaştı. İkisi de felaketlerden şikâyet ediyorlardı. Kör, arkadaşı kötürüme dedi ki:

— Bundan sonra bir yere gideceğimiz zaman sen sırtıma bin, yolu tarif et. İkimiz sağlam bir insanı teşkil ederiz.”

²⁴⁰ A. g. m, s.180-192.

Bu misal üzerinden alıştıırma soruları yöneltiyor: Kör kime derler? Kör yalnızca insanlar mı olur? Birinin sadece yüzünü görmeye geveze olup olmadığını anlayabilir misiniz? Devamında sorulara verilecek cevaplar yer alıyor. Daha sonra varlıkları ve şeyleri renkleriyle gösteren isimler ele alınıyor. Bayrağımızın kırmızısı çok güzeldir, şu kıza pembe çok yakışmış gibi örnekler üzerinden dersin nasıl işleneceği tarif ediliyor.

Derginin 36. sayısındaki makalenin son bölümünde gramer ve lisan ele alınıyor. Genel lisan, taşra ağzı ve külhanbeyi lügatına çeşitli örnekler veriliyor ve bu örnekler soru cümleleriyle bitiyor. Bu örneklerden birkaçı şöyledir:

- *“Geçen gün çocuğun biri yanımdaki çocuğa bir şeyler anlatıyordu. Kulağıma bazı lakırdılar geldi. O ‘Moruk sökün etmesin mi, bende cızlağı bastım’ diyordu. Ben manasını anlayamadım, meğerse ‘babam bir taraftan çıktı geldi, ben de hemen kaçtım’ demek istiyormuş. Bu nasıl bir lisandır? Böyle bir lisan kullanılmalı mı?*
- *Bazı çocuklar büyüklerinin yanında kendi aralarındaymış gibi konuşuyorlar: Hay gözünü sevdiğim! Çek şuradan arabanı! gibi. Bu yakışık alır mı?*
- *Bazı kimseler vardır, söyleyeceği şeyi iyi anlatamaz: Şey geldi... Şey... Ne diyecektim gibi sözler söyler. Böyle konuşmak doğru mudur?”*

Bu suallerden sonra gerekli izahlar yapılıyor ve bu tarz kullanımların mahzurlarına değiniliyor. Makalenin sonunda gramer ve Türkçe derslerinin lisanımızın en doğru telaffuzunu, sözlerimizin en doğru şekillerini, her fikir ve her hissi en münasip ve en manalı surette ifade etmenin yollarını öğretir. “Söylenen her şeyi tam manasıyla anlamak alışkanlığı kazandırır” deniliyor.²⁴¹

31. sayıdaki makale de diğer üç makale gibi üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde doğal ifade vasıtaları, haykırma ve nidalar anlatılıyor. Ünlem işaretlerinin nerede nasıl kullanılacağı bu bölümün konusunu teşkil ediyor. Diğer derslerde olduğu gibi paragraf, sualler ve izahlar şeklinde konular ele alınıyor. Diğer konu *Muhtelif*

²⁴¹ Ahmet Cevat, “Türkçe Dersleri III”, **Terbiye**, sayı:30, s.230-251.

Münasebetlerin İfadesi başlığı altında inceleniyor. Çeşitli misaller verilerek bu misallerin tahlilleri yapılıyor:

- “Hayvanlarda zekâ bizim tasavvur ettiğimizden fazladır.
- Ziyaretine gelmek istedim, fakat işlerim mâni oldu.
- Güneş doğunca gün ağarır.”

Birinci misalde hayvan zekâsı ile kendi tasavvurumuzun mukayesesi yapılıyor. (mukayese münasebeti). İkinci misalde muhalefet münasebeti var. Son misalde ise sebep sonuç mukayesesi mevcuttur. Makalenin son kısmında “Ayrırma” başlığıyla istisna etme münasebetleri inceleniyor. Bu bölümde de çok sayıda örneğe yer veriliyor ve izahları yapılıyor.²⁴²

Derginin 28. sayısında “Orta Mekteplerde Türkçe Dersleri” adlı makale yer alıyor. Bu makale de *Türkçe Dersleri* makalelerinde olduğu gibi Ahmet Cevat Bey tarafından yazılmış. Konu itibariyle son dört makalenin devamı mahiyetindedir. İsimlerin anlatıldığı makalenin giriş kısmında aşağıdaki okuma parçası yer alıyor.

“Ertuğrul ile kız kardeşi Sevim bu sene İstanbul’un orta mekteplerinden birine geçtiler. Fatihte, Sofularda, Aynalı Çeşme sokağında oturuyorlar. Ağustos’un son cuma günü Veli Efendi çayırında yapılan at yarışına gitmişlerdi. Babaları Mehmet Ali Bey’in Yıldırım adında güzel bir atı vardır. Yıldırım bu yarışta büyük ödülü kazandı. Bu sevinçle Mehmet Ali Bey ailesi, Bakırköy’den Yeşilköy’e ve oradan Florya’ya kadar gezinti yaptılar.”

Dersin devamında paragraf ile ilgili çok sayıda soru yer alıyor. Bu sorulardan bazıları şu şekildedir:

- “Ertuğrul kimin ismidir? Kız kardeşinin adı nedir?”
- Okuduğunuz yazıda Yıldırım kime mahsus bir isimdir?
- Evinizde kedi var mıdır? Ona bir isim veriyor musunuz?
- Oturduğumuz şehrin ismi nedir? Bize yakın hangi şehirler vardır?”

²⁴² Ahmet Cevat, “Türkçe Dersleri IV”, **Terbiye**, sayı: 31, s.304-322.

Soruların ardından izahat kısmına geçiliyor ve sorulara uygun yanıtlar veriliyor. İsimlerin büyük harfle başlaması gerektiğine değiniliyor ve bir paragraf verilerek içinde geçen isimlerin altının çizilmesi isteniyor. Ödev önerisi olarak çocuklardan mektup yazmaları isteniyor. Daha sonra mektubun nasıl yazılması gerektiği örnekleriyle anlatılıyor. Kişi isimleri ve yer adları bilhassa vurgulanıyor. Anlatılanları pekiştirmek için makalenin sonuna doğru bir okuma parçası ve Orhan Seyfi'nin *Anadolu Toprağı* adlı şiirine yer veriliyor. Bu parçaların sonlarında kelimelerin anlamını açıklayan sözlükler bulunuyor.²⁴³

34. Sayıda yer alan ve “*Türkçenin Tadrîsi*” adını taşıyan makalede yazar Kazım Nami Bey, Türkçenin öğretim sorunlarına değinerek sistem eleştirisi yapıyor ve olası çözümlere değinliyor. “Türkçenin iyi okutulmadığına dair şikâyetler duyuyoruz” diyerek konuya giriş yapıyor. Bu konuda üniversite hocalarının lise öğretmenlerini suçladığını, lise öğretmenlerinin de ortaokul öğretmenlerini suçladığını ifade ediyor. Üniversiteye gelen çoğu öğrencinin doğru dürüst okuyamadığını, hatta fikirlerini dahi yazamadığını ekliyor. Kendisinin üniversitenin çeşitli şubelerine giden öğrencilerin bir bölümüyle temas halinde olduğunu belirten yazar, içlerinde ana dilini iyi yazabilen ve sözel olarak kendini iyi ifade edebilen çok az öğrenci olduğunu ifade ediyor.

Yazar bu durumun sorumlusu olarak gençlerden ziyade öğretmenleri görüyor ve Türkçenin öğretiliş şeklini yanlış buluyor. Bu sorunun nasıl düzeltileceği sorusundan hareketle önce yanlışlıkları tespit ediyor sonra da bu yanlış öğretim tekniklerine çözümler sunuyor. En büyük hatanın yeni harflerle birlikte Türkçenin kolaylaştırıldığının söylenmesi olduğunu dile getiren yazar, bu sebeple Türkçe dersinin hafife alındığını, yeterince öğretimine önem verilmediğini, bu durumun da öğrenciyi olumsuz etkilediğini savunuyor. Öğretmenlerin de derse yeterince iyi hazırlanmadığını, çocuklara ve gençlere Türkçe dersini sevdiremediklerini ve sevilmeyen bir derste çocuktan başarı beklenemeyeceğini yazıyor.

“Orta mektep ve lisede ana dilinin mücerred kaideleriyle birlikte iyi bir tadrîsi her çocuğu iyi bir şair değilse bile şiirden, edebiyattan zevk alır, her türlü düşünce ve duygusunu pek muntazam bir surette ifadeye muktedir bir hale getirmeye müsaittir.

²⁴³ Ahmet Cevat, “Orta Mekteplerde Türkçe Dersi”, **Terbiye**, sayı:28, s.108-118.

Eğer orta mektebe, liseye, darülfünûna ana dilinde kabiliyetsiz gençler geliyorsa, ana dilinin tadrîsinde usule riayet edilmiyor ve anadili sevilerek, istenerek okutulmuyor demektir. Orta mekteplerdeki sarf ve nahiv tadrîsâtı, çocuklarda zerre kadar alaka uyandırmayan bir şekilde yapılmaktadır. Bu şekle sarf ve nahiv okutmanın Türkçeyi öğrenmekte, faydası değil zararı vardır.”

Yazar, “matematiğin yalın bir şekilde anlatılması nasıl öğrenilmesini güçleştiriyor ve öğrenci bu dersten geri kalıyorsa, dilbilgisinin de yalın bir şekilde anlatımı Türkçe için aynı mahzurlara yol açar” diyor ve Türkçe öğretmenlerinin derse iyi hazırlanmaları tavsiyesinde bulunuyor.²⁴⁴

36. sayıda bulunan Ali Haydar Bey’in yazmış olduğu “*Yazı Dersi*” isimli makale 27. sayıdaki “*Yeni Harflerle Alfabe Tadrîsi*” adlı makaleyi tamamlayıcı mahiyettedir. Yeni harflerin öğretimi ile ilgili sıkıntılara değinilir ve hem tecrübî bilgiye hem de müfredat bilgilerine dayanarak çözümler sunulur. Makalede üzerinde durulan nokta ilkokul öğrencilerinin el yazısını öğrenme güçlüğü ve öğrenenlerin de düzgün yazamaması olmuştur.

Yazar bu noktada öğretmenlere öncelikle kullanmaları gereken yazı materyalleri hakkında bilgiler veriyor. İnce uçlu kurşun kalem ve dar çizgileri olan yazı defterleri kullanmalarını, mürekkepli kalem ile çocukları yazıya başlatmamaları tavsiye ediliyor. Öğrencilerin kalemi düzgün tutmayı öğrenmesine de dikkat çekiliyor. Çünkü erken zamanda bu durum fark edilmezse çocuğun yazısının bozuk olacağı ve ilerde düzeltilmesinin ise çok zor olacağı belirtiliyor. Sonrasında çeşitli güzel yazı örneklerine yer veriliyor. Alman ilkokul çocuklarının bazı yazı ve resimleri de örnekler arasında gösteriliyor.²⁴⁵

²⁴⁴ Kazım Nami, “Türkçenin Tadrîsi”, **Terbiye**, sayı: 34, s.153-158.

²⁴⁵ Ali Haydar, “Yazı Dersi”, **Terbiye**, sayı: 36, s.265-281.

SONUÇ

Cumhuriyetin kurucusu Gazi Mustafa Kemal ve arkadaşları çağdaş bir ulus inşa etmek ve bu yeni ulusu muasır medeniyetler seviyesine ulaştırmak için eğitimi bir araç olarak görmüş ve gelişip yaygınlaşması için çaba sarf etmiştir. Bu sâikle hareket eden kurucu kadro, 3 Mart 1924 tarihinde Tevhîd-i Tedrisat Kanunu ile dini ve meslekî bütün eğitim kurumlarını birleştirmiş ve Maarif Vekaleti' nin denetimi altına almıştır. Bu kanun sonrası Osmanlı'nın en köklü eğitim kurumu olan medreseler kapatılmış, geleneksel dini eğitimin etkileri azaltılarak Batılı tarzda bir eğitim sistemi kurmak hedeflenmiştir. 3 Kasım 1928'de harf devriminin gerçekleşmesiyle Arap alfabesi yerine Latin alfabesi kullanılmaya başlanmıştır. Yapılan devrimlerin korunması ve ideal vatandaş tipinin yetiştirilmesi için Kemalist kadrolar tarafından eğitim en önemli araç olarak telakki edilmiştir.

Cumhuriyetin kurulmasıyla yeniden yapılanma sürecine giren dönemin Maarif Teşkilatı, Batıdaki pedagojik gelişmeleri yakından takip ederek etkili eğitim akımlarını Türkiye'de tatbik etmeyi amaçlamıştır. Eğitim çalışmalarından istenilen verimin alınması öğretmenlerin performansına bağlı olacağından onlara rehberlik edecek kapsamlı bir dergi ihtiyacı doğmuş ve *Terbiye Dergisi* bu düşüncelerle ortaya çıkmıştır.

20. asırda meydana gelen köklü değişimler Batıdaki klasik okul ve eğitim anlayışını yıkarak yerine daha aktif ve işlevsel bir eğitim anlayışını ikame etmiştir. Üretim okulu, aktif okul ve iş okulu gibi kavramlarla ifade edilen yeni eğitim anlayışlarının amacı, klasik okul sistemiyle pasifleştirildiği iddia edilen çocuğun sadece bilgiyle değil tecrübeyle de hayatta kendisine fayda sağlayacak beceriler elde etmesi ve topluma faydalı birer birey haline gelmesidir. *Terbiye* dergisi, Batıda gelişen bu yeni eğitim akımlarını ve başarılı uygulamaları inceleyerek öğretmenlerin yeni eğitim modellerini nasıl tatbik etmeleri gerektiği üzerinde durmuştur. Ayrıca dergide toplu öğretime yönelik ders numuneleri, işlevsel ders programları, uzman pedagoğların eğitim görüşleri, pedagojik tartışmaların yer aldığı makaleler ve dönemin ders müfredatına yönelik olarak hazırlanmış çeşitli yazılar bulunmaktadır.

Güncel eğitim sorunları ve bu sorunların çözümlerine dair muhtelif görüşler de dergide yer alan konular arasındadır. Dönemin eğitim sorunlarının başında ezbercilik ve çocuğun okulda pasif konumda kalması gösterilirken, çözüm olarak uygulamaya dayalı aktif eğitim sisteminin tesisi gösterilmiştir. Yapılan çalışmada üzerinde sıklıkla durulan bu sorunların çözülemeden günümüze kadar geldiği müşahade edilmiştir.

Dergi öğretmenlere yönelik tasarlanmıştır. Fakat ihtiva ettiği bilgiler başta anne babalar olmak üzere çocuk yetiştiren veya pedagojiyle ilgilenen herkese faydalı olacak niteliktedir. Çocuğun gelişme aşamalarına, fizyolojisine ve psikolojisine yönelik çok sayıda bilimsel makaleye dergide yer verilmiştir. Çocuğun hukuku ve toplumdaki konumuna dair yazılan makaleler de eğitimciler ve ebeveynler için oldukça faydalı bilgiler içermektedir.

Terbiye, belirli bir yazar kadrosuna sahip değildir. Yazar kadrosu Maarif Vekaleti Talim ve Terbiye Dairesi'nde ve muallim mekteplerinde görev yapan eğitimcilerden oluşmaktadır. Dergiye ait 36 sayının tamamı incelendiğinde yaklaşık 64 yazarın ismine rastlanmıştır. Yazar isminin belirtilmediği, Vekaletle ait olduğu düşünülen 43 makale mevcuttur. Bu makalelere fihristte yazar ismi ile başlayan makalelerin sonunda yer verilmiştir. Yazarların makale sayılarına bakıldığında üç isim öne çıkmaktadır. Bu isimlerden ilki İhsan Sungu; ikincisi Ali Haydar Taner, üçüncüsü ise İsmail Hakkı Tonguç'tur. Dönemin eğitim politikalarına istikamet vermiş olan bu isimlerin dergideki ağırlığı dönemin eğitim paradigmasının anlaşılması bakımından önem taşımaktadır.

Derginin yayımlanmaya başladığı XX. asırda çocuğa verilen kıymet artmış ve onu anlamaya yönelik çalışmalar devletler tarafından destek görmüştür. Çünkü dönemin devlet adamlarına göre çocuklar geleceğin miras bırakılacağı bireylerdir ve eğitimleri ailelerine bırakılmayacak kadar mühimdir. Bundan ötürü yeni eğitim akımlarının önemli bir kısmı çocuğun kendi ayakları üzerinde durabilmesini ve iş öğrenmesini amaçlamaktadır. Ancak bu sayede devlete ve topluma faydalı bireylerin yetişeceği düşünülmektedir. Yukarıda ismi zikredilen üç eğitimcinin *Terbiye*'deki makaleleri incelendiğinde aktif eğitim anlayışının Türkiye'de anlaşılıp yaygınlaşmasına öncülük ettikleri anlaşılmaktadır.

Dergide çok sayıda ders numunesinin olması derslerin tamamına yönelik bilgi vermeyi zorlaştırdığından müfredat katkı bölümü dokuz ders ile sınırlandırılmıştır. Yine derginin eğitim sahasında geniş bir konu yelpazesine sahip olması çalışmayı sınırlandıran etkenler arasındadır. Bu bakımdan dergide en fazla üzerinde durulan mevzu olan “yeni eğitim sistemleri” üzerine odaklanılmıştır. Yazar kadrosunun oldukça geniş olması da biyografileri sınırlayan bir durumdur. Kısa biyografiler için bazı yazarların makale sayıları, bazılarının ise Vekâlette eğitim politikalarına etkilerinden yola çıkılmıştır.

Bu çalışmada *Terbiye Dergisi* incelenerek geçmişten günümüze eğitim tarihinin geçirdiği aşamalara kısmen de olsa ışık tutmak amaçlanmıştır. Zira güncel eğitim sorunlarının anlaşılıp çözümlenmesinde, çağdaş eğitim düşüncesinin geliştirilmesinde ve geleceğe yönelik doğru eğitim planlamasının yapılmasında eğitim tarihi araştırmalarının önemi her geçen gün artmaktadır.

KAYNAKÇA

1.Sürekli Yayınlar. *

Terbiye, Cilt. I, No:1, Şubat 1927.

Terbiye, Cilt. I, No:2, Mart 1927.

Terbiye, Cilt. I, No:3, Nisan 1927.

Terbiye, Cilt. I, No:4, Haziran 1927.

Terbiye, Cilt. II, No:5, Eylül 1927.

Terbiye, Cilt. II, No:6, Teşrinievvel 1927.

Terbiye, Cilt. II, No:7, Teşrinisani 1927.

Terbiye, Cilt. II, No:8, Kanunuevvel 1927.

Terbiye, Cilt. II, No:9, Kanunusani 1927.

Terbiye, Cilt. III, No:10, 1928.

Terbiye, Cilt. III, No:11, Kanunusani 1929.

Terbiye, Cilt. III, No:12, Şubat 1929.

Terbiye, Cilt. III, No:13, Mart 1929

Terbiye, Cilt. III, No:14, Nisan 1929.

Terbiye, Cilt. III, No:15, Mayıs 1929.

Terbiye, Cilt. III, No:16, Haziran 1929.

Terbiye, Cilt. IV, No:17, Eylül 1929.

Terbiye, Cilt. IV, No:18, Teşrinievvel 1929.

* Terbiye Dergisinin tüm sayıları listelenmiş olup, tamamından faydalanılmıştır.

Terbiye, Cilt. IV, No:19, Teşrinisani 1929.

Terbiye, Cilt. IV, No:20, Kanunuevvel 1929.

Terbiye, Cilt. IV, No:21, Kanunusani 1930.

Terbiye, Cilt. V, No:22, Şubat 1930.

Terbiye, Cilt. V, No:23, Mart 1930.

Terbiye, Cilt. V, No:24, Nisan 1930.

Terbiye, Cilt. V, No:25, Mayıs 1930.

Terbiye, Cilt. V, No:26, Haziran 1930.

Terbiye, Cilt. VI, No:27, Eylül 1930.

Terbiye, Cilt. VI, No:28, Teşrinievvvel 1930.

Terbiye, Cilt. VI, No:29, Teşrinisani 1930.

Terbiye, Cilt. VI, No:30, Kanunuevvel 1930.

Terbiye, Cilt. VI, No:31, Kanunusani 1931.

Terbiye, Cilt. VII, No:32, Şubat 1931.

Terbiye, Cilt. VII, No:33, Mart 1931.

Terbiye, Cilt. VII, No:34, Nisan 1931.

Terbiye, Cilt. VII, No:35, Mayıs 1931.

Terbiye, Cilt. VII, No:36, Haziran 1931.

2.Araştırma-İnceleme

AKÜNSAL, Dündar “İlk Türk Dergisi Mecmua-i Fünun”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt:1, İletişim Yayınları, İstanbul, s.117-118.

AKYÜZ, Yahya, **Türk Eğitim Tarihi**, İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1997.

ALTUNYA, Niyazi, “Türkiye’de Öğretmen Örgütlemesi”, **Türkiye’de Eğitim Bilimleri: Bir Bilanço Denemesi**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2006

AYHAN, Bünyamin, **Atatürk ve Basın**, Palet Yayınları, Konya 2009.

AYTAÇ, Kemal, **Çağdaş Eğitim Akımları**, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1976.

BİNBAŞIOĞLU, Cavit, **Türk Eğitim Tarihi**, Anı Yayınları, Ankara 2009.

CEYLAN, Ayhan, “Tanzimat Dönemi Osmanlı Basım ve Yayımlarında Hukuki Düzen”, **Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları**, Sayı 1, 2006,

CİCİOĞLU, Hasan, (Der.) **Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileri**, Unesco Türkiye Millî Komisyonu Yayını, Ankara 1987.

ÇEÇEN, K, ŞENGÖR, Celal, **Mühendishâne-i Berri-i Hümayun’un 1795 Tarihli Kanunnamesi**, İTÜ Bilim ve Teknoloji Tarihi Araştırmaları Merkezi Yayınları, İstanbul 1988.

DEMİR, Gönül Türkan, **Atatürk Dönemi Eğitim Dergilerindeki Sosyal Bilimlerle İlgili Konuların İncelenmesi**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2015.

DEMİR, Kenan, “Osmanlı’da Dergiciliğin Doğuşu ve Gelişimi”, **Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 9, Nisan 2016.

DEWEY, John, **Türkiye Maarifi Hakkında Rapor**, Devlet Basımevi, İstanbul 1939.

DOĞAN, İsmail, **Türk Eğitim Tarihinin Ana Evreleri**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2010.

ERCAN, Recep, **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Fikir Dergiciliği ve Sosyoloji Etkileri**, Anı Yayıncılık, Ankara,2011.

ERDEM, Bünyamin, İ., **Ali Haydar Taner'in Eğitim ve Din Eğitimi Görüşleri**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2007.

ERGÜN, Mustafa, **Atatürk Devri Türk Eğitimi**, Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1982.

ERGİN, Osman, **Türkiye Maarif Tarihi**, Cilt: V, Eser Matbaası, İstanbul 1997.

GÜNDÜZ, Mustafa, **Osmanlı Mirası Cumhuriyetin İnşası**, Lotus Yayınevi, İstanbul 2010.

HANİOĞLU, Şükrü, "Batılılaşma", **TDV İslam Ansiklopedisi**, 5.cilt, İstanbul 1992, s. 148-152.

İNSEL, Deniz, **Türkiye'de Dergiler ve Ansiklopediler (1848-1984)**, Gelişim Yayınları, İstanbul, 1984.

İNÜĞÜR, Nuri, **Basın ve Yayın Tarihi**, Çağlayan Kitabevi, İstanbul,1982.

İŞPİRLİ, Mehmet, "Medrese", **TDV İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 28, Ankara 2003, s.327-333.

KABACALI, Alpay, **Başlangıcından Günümüze Türkiye'de Matbaa Basın ve Yayın**, Literatür yayınları, İstanbul, 2000.

KAFADAR, Osman, **Türk Eğitim Düşüncesinde Batılılaşma**, Vadi Yayınları, İstanbul 2016.

KAHRAMAN, Alim, "Matbuat", **TDV İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 23, Ankara, 2003, s.125-127.

KARAL, Enver Ziya, **Büyük Osmanlı Tarihi**, Cilt: V (ISBN 975-314-026-6)

KOLOĞLU, Orhan, **Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi**, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2006.

LEWIS, Geoffrey, **Trajik Başarı Türk Dil Reformu**, Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2007.

MEŞECİ, Filiz, **Cumhuriyet Sonrası Türk Eğitim Sisteminde Ritüeller: Kuramsal Bir Çalışma**, Yayımlanmış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2007.

ORAL, F. Süreyya, **Türk Basın Tarihi (1728-1922)**, Doğu Matbaası, Ankara 1968.

Said Halim Paşa, **Buhranlarımız**, Tercüman Gazetesi Yay., İstanbul, [t.y]

SAKAOĞLU, Necdet, **Türkiye Eğitim Tarihi**, Alfa Yayınları, İstanbul 2018.

SOMEL, Selçuk A., **Osmanlı'da Eğitimin Modernleşmesi (1839- 1908)**, İletişim Yayınları, İstanbul 2010.

SUNGU, İhsan, "Tevhid-i Tedrisat Kanunu", **Bellekten**, Cilt.2, sayı: 7/8, TTK, Ankara 1938.

BELGE, Murat, Yön. **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt: 1, İletişim Yayınları, İstanbul 1985.

TONGUÇ, Engin, **Devrim Açısından Köy Enstitüleri ve Tonguç**, Ant Yayınları, İstanbul, 1970.

TOPUZ, Hıfzı, **Türk Basın Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul 2003.

VARLIK, Bülent, "Tanzimat ve Meşrutiyet Dergileri", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt:1, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985.

YÜCEL, Hasan Ali, **Türkiye'de Orta Öğretim**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1994.

EKLER

Terbiye Dergisinden Örnek Sayfalar

EK 1: Terbiye Dergisinin ilk sayısına ait sayfa (Terbiye, sayı:1, s.1)

Ek 2: Malboro Mektebi ve Ferdi Tedrisat makalesine ait bir resim (Terbiye, sayı: 2, s.168)

اسكى مکتب ايله يېڭى مکتب آراسنده كى فرقلىرى

اسكى مکتب ايله يېڭى مکتب كى بارز فرقلىرى حقدى خېرا آمرىقاده نشر ايدىلىش اولان بر ائردى نصادف ايتدىكمز جدولى محترم مسلكداشلىرىمىز ايجون چوق فائىدىلى بولدىغىمىزدىن ترجمه ايدىيورز .

هر ايكى مکتب كى شايان دقت وصفلىرى طوبالايان بوجدول مندرجانتك كرك معلم مسلكداشلىرىمىز ، كرك معلم مکتبلىرىمىز مداوم معلم نامزدلىرى ايجون فائىدىلى مناقشلىرىمىز . موضوع تشكيل ائتمى چوق شايان نئىدىر .

طلب

يېڭى مکتبده

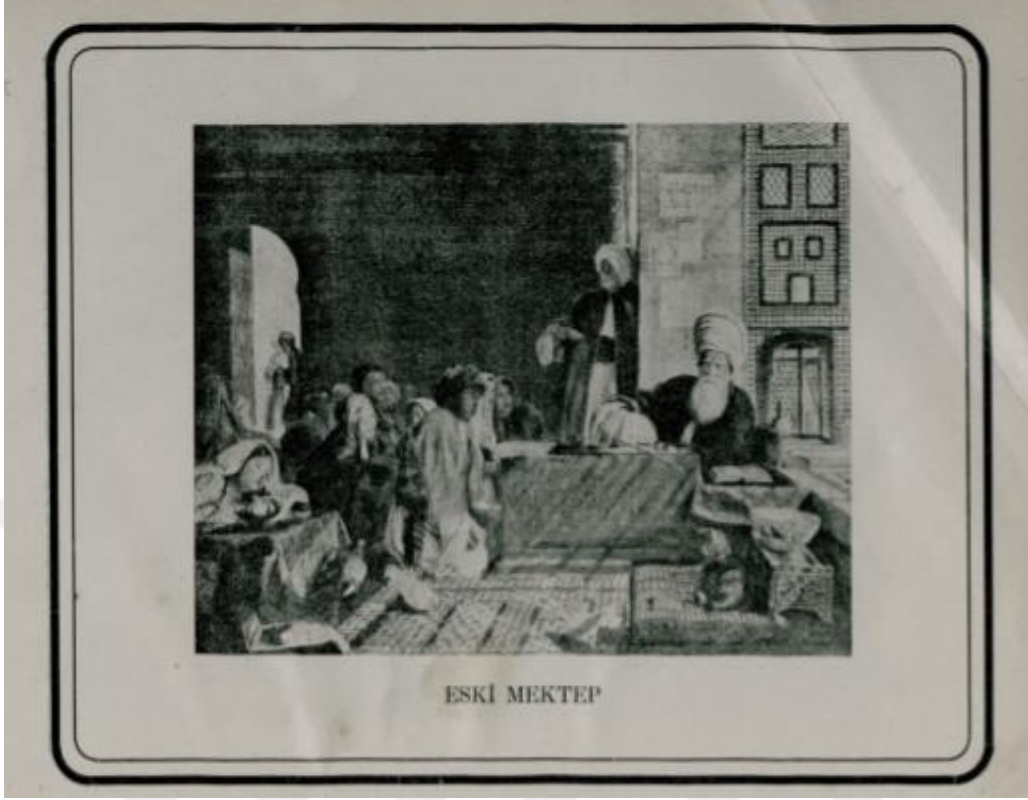
اسكى مکتبده

طبيعى علاقلىرى	صنئى علاقلىرى
طبيعى فعاليتلىرى	سائنس آغارمىلىرى
منفدانه طور	مطالع طور
اجتهامى حرىكت	غير اجتهامى حرىكت
ايشته يرك جهد	زورىته چالاشما
دوشونمه	ازرلهمه
دوشونجه يى ائده	آلدېمى دىسى اعاده
استقلال	تابىعت
كشى كشى اداره	تهدن ائمه اداره
قىمتلر و قورق	قىمتلر و قورقلىق

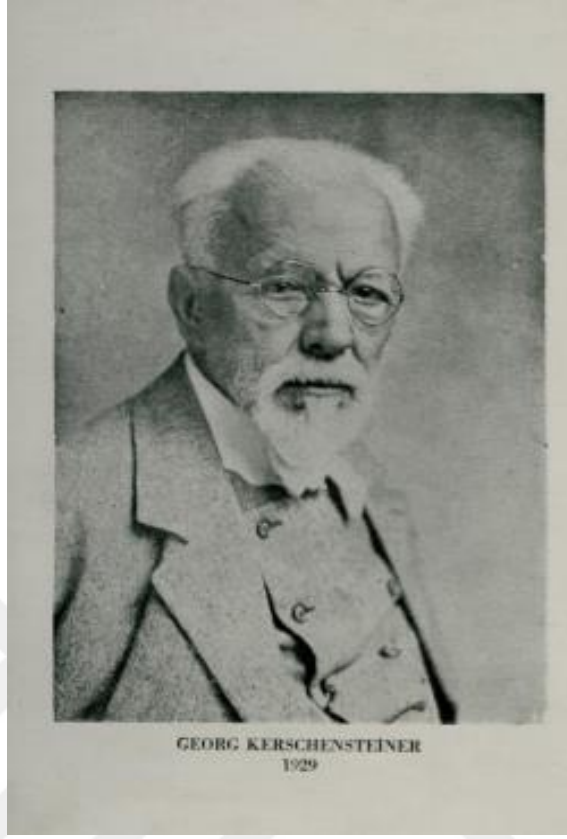
EK 3: Eski Mektep ile Yeni Mektep Arasındaki Farklar makalesinden bir sayfa. (Terbiye, sayı:6, s.7)

EK 4: Dönemin eğitim bakanı Mustafa Necati Bey (Terbiye, sayı: 11)

EK 5: Eski Mektep görseli (Terbiye, sayı:22)

Ek 7: Ünlü pedagog Kerschensteiner'in portresi (Terbiye, sayı:17)